ISSN 0155-0128

MELBOURNE CHRONICLE

Independent Cultural-Social Periodical

IN THIS ISSUE

SERGE LIBERMAN — An Australian Literary Judaica — On Recent Books (Part 2) 1

W.D. RUBINSTEIN — The Left, the Right and the Jews Part 2 4

The Montefiore Homes for the Aged 9

The Elwood Synagogue Windows of Adela Shaw 11

JOHN BERGER — Well-Behaved Flowers (Story) . 13

SHANA SACKVILLE — Untitled Pieces (Poems) 14

PRICE $1.00

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia No. 10 (21) February 1980

THIS YEAR
AND EVERY YEAR
Look to

JetsetTours

FOR THE LOWEST PRICES TO

ISRAEL

AND AUSTRALIA'S BEST VALUE
IN OVERSEAS PACKAGE HOLIDAYS

JetsetTours

18th FLOOR MLC BUILDING
303 COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000.
TELEPHONE: 62 0041

Printed by York Press Pty. Ltd., 1-19 Hoddle Street, Abbotsford, for the Publisher
J. Orbach, 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia

Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

FEBRUARY 1980 | No. 10 (21) | MELBOURNE, AUSTRALIA

Address for Correspondence: Melbourne Chronicle. 7 Selwyn Street. Elsternwick. 3185. Australia

EDITORIAL

AN AUSTRALIAN LITERARY JUDAICA — ON RECENT BOOKS

(Part 2)

Serge Liberman

The "Melbourne Chronicle", published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah", aims to deal with cultural, communal, social, political and religious issues of interest and relevance to the Jewish community.

In keeping with this aim, the "Melbourne Chronicle" invites contributions of articles, poetry, short stories, critiques and reviews from all interested members in the community. In particular, it seeks to serve as an outlet for local creative literary talent.

The opinions expressed by contributors to the "Melbourne Chronicle" are their own and do not necessarily represent the views of the editorial committee or of the Kadimah organisation.

The previous issue of the Melbourne Chronicle" (December 1979) presented the historical works in the (numerically and sometimes artistically remarkable) crop of books by Australian Jewish writers or on Jewish themes published in the last eighteen months. This article will concentrate upon the fiction published in this period.

The most "classic" of these works in the sense of presenting characters, situations and themes in a direct unencumbered manner is Judah Waten's collection of sixteen stories and sketches **"Love and Rebellion"**[1]. They are, in the main, simple, honest, smooth, compassionate stories that deal in a muted, often understated, tone with "ordinary" people in stock situations — the father threatened by his growing children who are developing in ways alien to his conservative thinking *("Try and Stop Them"),* the Italian migrant who confronts prejudice from indigenous Australians with an almost primitive response *("The Knife"),* the separate ambitions of parents for their children *("Well, What Do You Say to My Son?),* the young boy who worships his soldier-uncle who turns out to be a chocolate hero with feet of clay *("War Games"),* and the dedicated pusillanimous public servant who, having tasted the ecstasy of silent love and experienced the headiness of rebellion, "could never quite be the same again" *("Love and Rebellion").* Waten writes with familiarity of migrants — their adaptation to the new alien milieu, their ambivalence towards both the old traditions brought from home and the ways of the adopted land, the departure from the accepted cultural and ethnic norms, the hopes of the new arrival and the injustices suffered by him in a sometimes hostile environment — all of them perennially authentic issues.

It is in their execution that their weakness lies.

In the telling of his stories, Waten's heart is, to employ again that most cliched of cliches, always in the right place. His hero — whether he be Italian, Greek, Jew, Aborigine or proletarian worker — is ever the underdog, the abandoned, the oppresed, to whom he extends a sympathy undoubtedly garnered as a politically-aware, if still naive, boy to judge from his autobiographical sketches "A Child of Wars and Revolutions" and "Read Politics, Son". But partiality, however fine-spirited, does not necessarily guarantee interesting, exciting or memorable fiction. Indeed, it may foster a superficiality that is devoid of the tensions and ambivalences, of the conflicts and resolutions, of which authentic lived experiences are forged. True, there is irony, occasional illumination and the periodic release and flight of emotion, but the overall impression left by the collection is one of blandness, oversimplification, caricature and predictability, none of which is helped by a rather pedestrian style. Plinio's response to Tommy's taunts, for instance, in "The Knife" is virtually given away by the very title of the story; Sam Green, in "Well, What Do You Say to My Boy?", is too single-dimensioned in his purpose; Uncle Aaron, in "A Peaceful life", is too insufficiently portrayed to make his desertion of his nephew Joe Becker and his depicted remorse altogether convincing; and "Read Politics, Son", for all its final irony, reads like an extended anecdote.

1. MacMillan $8.95

Although their feelings are dutifully described, the characters seldom employ their own lungs to breathe, hearts to feel or nervous systems to sense. Seldom do they really, authentically, **suffer** the complexity and turmoil of agonising decision, pain, disillusionment and family separation nor scale with their own momentum to the heights of hope and fancy and delight. In an old-fashioned way, the author hands them the emotions they ought to feel and the thoughts they ought to think. Only occasionally does a character stand out as an integral personality. Minnie Green, for instance, however simple; the author in his autobiographical sketches; and certainly the real-life Ernest Hemingway and Alan Marshall possess a third dimension, but in the main they scarcely stir the blood, or the mind, with the thrust and energy and resonance of satisfying fiction.

Energy is one of the qualities most abundant in another collection of stories, that of Morris Lurie in **"Running Nicely and Other Stories"** [2]. His irony, humour and pathos are far more alive and flamboyant than Waten's; the settings — Australia, Athens, England, Switzerland, Prague — more vivid and diverse; the characters also pleasingly more varied and, often, if not wholly eccentric, then certainly not devoid of eccentricity. Consider, for instance, the rivalry between father and adolescent son in out-drinking, out-womanising and, finally, out-fighting one another "Pride and Joy"), or the histrionics of Dora Besser whose husband has walked out on her ("Sunday Lunch"), or "Rappie" Rappaport — that peculiar obsession of Lurie's — finally "dying" a wrily pathetic death ("The Death of Rappaport").

Of interest in this volume, when set against Lurie's earlier work, is the expansion in content and shift in tone of some of his more "autobiographical" stories. There is, from past exposure, every reason to suppose that his ever-recurring Friedlander, Leo Axelrod, Singer and Moses Bornstein are fictional configurations of Lurie himself. Restless, homeless, itinerant, searching characters, often hounded by memories of a cynical unloving father and the angry resentment at being unappreciated, "put down", unloved. Provoked, as by drops of water ever shaping and wearing away layers of stone through ceaseless pounding, he is not above thoughts of patricide.

In "Good Times", he is shaving his father with a Gillette razor. His father's sarcastic blows recur over and over: "If you had to do it for money . . . you'd starve", "You call this a shave?", "Wake me up next Tuesday . . . I've got to go to a funeral". His father hurries him on.

> "But still I move slowly, I don't want to finish. I know that when I do, he'll only insult me again, he'll say it's the worst shave he's ever had in his life, he'll think of something. I know all that and still I go slowly, standing in this smell of lather and water and the warmth of his body all around, prolonging it, these last moments, when I hold my father's life, literally, in my hands."

However, there is a more conscious exploration of the father-son relationship, an attempt to understand it, than was apparent in, for example, his novel "Flying Home" or such stories as "My Greatest Ambition" or "Beacon in the Night" in his earlier collections or in the Rappaport stories.

> "One point I've never been able to work out about my father: Does he love me? He's always yelling at me. I'm dumb. I don't study enough. Then, when I win a prize at school or get terrific marks for something, he changes his tactics completely. He switches to the physical side. 'Why don't you ever mow the lawn?' he yells". ("The Card-Players").

Here is the stuff of lived experience — bewilderment, wryness, bitterness, ambivalence, clinging and rejection, turmoil.

Father and son are alienated, but the alienation is more pervasive. The impression left by many of the stories is that, although the protagonist (in his different guises) inhabits many places and encounters a host of people, he is (with the exception of the Rappaport-Friedlander relationship) on the outer. He is the self-conscious observer and narrator of others' dramas and traumas: Singer in Port Augusta boarding with an alcoholic murderer or accepting a lift from a truck-driver, Moses Bornstein in the home of the histrionic Dora Besser or among the Lanskas in Prague, never fully entering into their lives but repeatedly returning to the memories and preoccupations that they evoke in **him**, his own life glancing theirs and scurrying off at a tangent. As one haunting example indicates: At the Lanskas in Czechoslovakia, Moses Bornstein sits at the table drinking tea.

> "Moses gets that prickly feeling, that feeling of falseness, of intrusion . . . When he looks up he sees that he is sitting opposite the Polish lady who just then raises her head, and Moses looks directly into his mother's deep, always sad eyes.
>
> "Oh, Moses, Moses", she says. "What are you doing with your Life? It's time. Decide. Decide."
>
> ("A Red Fox, A Polish Lady, A Russian Samovar").

There is a greater diversity in these stories than in previous collection and much genuine humour and irony. In "Skylight in Lausanne", Percival who must meet a deadline in completing a mathematics textbook finds himself locked out of his flat; a spy assumes the identity of his quarry; an American is defeated by an English winter, an artist is cheated of death. The stories are vivacious, inventive, intense, multifaceted and, even in their pain, entertaining. The prose is robust and swift.

By contrast, Lurie's three plays under the title **"Waterman"**[3] constitute a lapse. Only the title play however improbable its setting — where an advertising copywriter does his creative thinking in a bath — is at all satisfactory. Here, satire is at its broadest, particularly in its jocular prodding at a host of trendy fads or "right" causes — Yoga, meditation, Hindu breathing, vegetarianism, fanatic conservationism and anti-pollution lobby — none of themselves necesarily unworthy but rendering the proponent of these (the copywriter's wife Zelda) ridiculous when carried to extremes.

The other plays are of questionable, even bad, taste, the Jangle Jangle" of the first of these representing the sounds of vigorous ecstatic lovemaking on an old rickety Victorian bed of a couple addicted to the ceaseless acquisition of antiques. It is a manic romp with some funny lines, but remains at best a burlesque that overrides its more serious motif — of a marriage held together by just this acquision and the escape through sex.

2. Nelson $7.95.

3. Outback Press $12.50 cloth cover $4.95 paperback.

"A Visit to the Uncle", in which Leo, a Jewish boy married to a gentile girl, visits his uncle on a Saturday afternoon is patent caricature — a mean though obviously wealthy uncle, a wife who typically plies her visitor with a welter of cakes, a schnorring rabbi who talks of *tuches* and *tzitzes* as he sees a beauty contest on television. The play (quite apart from quetions of taste) is badly flawed by serious oversights (and they cannot be other than oversight, for as reality they do not gel). A small point — donations to causes outside Australia are not tax-deductible; but far greater and infinitely more basic, how is one to conceive of an Orthodox rabbi schnorring on a Shabbat afternoon, taking money, writing receipts, etc.?

A regrettable blot in Morris Lurie's prolific output.

With Harry Marks, one returns, as with Waten, to the tame and the orderly. In his novel, **"Unicorn Among the Wattles"**[4], he tells a straight story, unlike Lurie demanding little of the reader in the way of mental or emotional exertion. It is in the main a calm engaging tale, telling of the "dual loyalty" of a young English Jew in Australia who finds himself torn — if "torn" is not too strong a word — between his girl-friend/fiancee/wife and his "mate" from Gallipoli.

Early during the first World War, Bennie Friedman fakes his age, changes his name to Michael Brown, and enters the British Army, leaving behind his mother, sisters, and his Jewish home to fight in Gallipoli beside the Australians. Demobilised, he heads for Australia where he finally settles in Melbourne. Here, he is reunited with his former mate Stumpy whom he has met in Gallipoli and also meets the girl Rosa who hails from a three-day-a-year Jewish family. The mateship between Michael and Rosa is beset by a few traumatic bumps. Rosa's mother disbelieves that he is Jewish at all and indeed disapproves of him even, when she is convinced, on account of his unmannerly, boisterous, un-Jewish behaviour. The love between Michael and Rosa is at first tentative. But, in time, it grows. And even when, at the climax, Michael appears to be deserting his wife and new born child the story twists and Michael returns, renewed, to the bosom of his best beloved".

In short, what is called "a heart-warming story" or "a nice read".

What is particularly attractive about the book is the evocation of the period and the accurate rendition of the Australian idiom and life-style as well as the flavour of Jewish home life, both in the case of the Bernsteins (Michael's future in-laws) and, more especially, in that of his suffering mother whom he has left behind, a character upon whom the most loving sympathy is expended.

The saddest aspect relating to the work is the premature death of the author in 1977. This posthumously-published book serves as a fitting memorial to him.

Lilian Barnea's **"Reported Missing"**[5] is again of a different order. If it is included in this survey of *Australian* Judaica, it is primarily because the authoress is resident in Australia to which she came in 1966. In tone, content, language, setting and imagery, it owes nothing to Australian literature. But it is not displaced. It is uncompromisingly and palpably Israeli, very much in tune with contemporary Israeli fiction, particularly as evidenced in the work of Amoz Oz who, in reading the book, comes most readily to mind.

The story is set at the time of the Arab-Israel war of October in 1973. Shalva, the wife of an American physicist on sabbatical in Israel and a mother of two, has a love affair with a young Israeli, Amos, who is called up for service and disappears — killed or captured — in the Golan Heights. He is reported missing, thereby permitting Shalva to engage in hopes of his ultimate return.

These hopes are the source of all her subsequent behaviour. Compulsively, she repeatedly seeks out Amos' widowed mother, if only to hear a word about him; she attempts to relive and retrieve fragments of her past; she plans divorce from her husband, ready to give him up together with one of her children for Amos; she alienates past friends, neighbours and family with shameless devil-may-care panache; she attempts suicide. Israeli-born and bred, she has married an American and spent many years living in the United States. On her return to Israel, she has become different from those about her, a rich bitch proudly flaunting her American car, spoilt, tempestuous and arrogant, a thorn in the sides of many who lead their own troubled but regular lives around her. She is neurotic in the extreme, falling just short of the precipice that would plunge her into frank psychosis, into the abyss where hallucinations and delusions replace, or indeed become, reality.

The novel is unflaggingly exciting as an expedition into Shalva's mind. Precision in language, emotion and physical description, both of characters and scenes, the exact ring of modern-day Israel and its beleaguered people elevate it to a high order of literary creation. One would like to have added that it is also original were it not for the fact that Amos Oz's *"My Michael"* preceded it by a good eleven years (Hebrew 1968, English 1972) and one wonders what influence, if any, Oz's book has had upon that of Lilian Barnea. For there are striking similarities. Each has as its first-person narrator the main protagonist — Hannah Gonen in "My Michael", Shalva Miller in "Reported Missing". Both are highly-strung sensuous women married to unimaginative though not unworthy husbands largely preoccupied with their academic work. Both suffer from intense anguish in their quest, the one (Shalva) in reality, the other (Hannah) through erotic fantasy for passionate consuming love. But the similarities will be stretched no further. Hannah Gonen *does* touch the other side of sanity, that beset by sensual, vivid and violent hallucinations. Also Oz's book is, unlike Lilian Barnea's, permeated by a more cosmic air of dread, depicting a country ever under siege where a mere several kilometres from Jerusalem rise the menacing mountains harbouring Arab terrorists mutely waiting for the opportunity to wreak havoc upon the Jewish state, and transcends the turmoil, however acute, ever-coursing through the life of the individual.

This is not to detract from the novel's many merits. Of the books discussed in this article, it is the most consistently vigorous and exciting and sustained. One looks forward to her next work.

4. Hyland House $9.95.

5. Collins $15.50.

The Left, the Right and the Jews
Part II

W. D. Rubinstein[2]

There are today about 68,000 Jews in Australia, about 30,000 of whom live in Melbourne and Sydney each. There were Jews in the First Fleet, and many prominent and wealthy Jews in nineteenth-century Australian society, although none attained a really commanding position until this century (when, as is well known, two extremely important Jewish figures appeared at about the same time, Sir John Monash and Sir Isaac Isaacs). There was little active anti-semitism, although unpleasant incidents (and remarks) were certainly not unknown. Perhaps the only "important" manifestation of anti-semitism was cultural: the anti-British, anti-rich, anti-"finance capital" anti-semitism of Henry Lawson and the *Bulletin* school. It is interesting to note that the New Guard movement of the 1930s was not blatantly anti-semitic.

The Australian Jewish scene was transformed in the 1930s and 1940s by the arrival of large numbers of refugees from Hitler. Few, if any of these were English-speaking; few would have settled in Australia had the Nazis not existed; they were numerous enough and alien enough to attract the classical victimization of prejudice, particularly during the austerity period following the war. By weight of numbers, they utterly transformed the demographic profile of Australian Jewry: in 1967, it was estimated that 11,000 of 30,000 Melbourne Jews were post-war refugees from Hitler, a number which presumably fails to include the pre-war refugees and the children of both groups. These refugees typically arrived penniless, without a single living relative in Australia (or, thanks to Hitler, anywhere else) and knowing literally nothing about Australia or its way of life. Their success — which will be examined below — must be accounted one of the most singular achievements of any group of migrants to Australia in its history.

It is important to note that probably until the 1960s, most opposition to this wave of migration (and to Jews in general) came from the political right, while most of their friends came from the political left, above all from the post-war ALP government which had allowed them to come. The most vociferously anti-semitic opposition to these migrants came from organisations like the RSL and from one Henry Gullett, the Liberal MHR for Henty who on March 18, 1947 published in the *Argus* a letter which Medding has described as "the most vicious anti-semitic attack ever made in Australia by a person in public life":

> The arrival of additional Jews is nothing less than the beginning of a national tragedy . . . We should remember that they are European neither by race, standards, or culture . . . These are the people who, at the direction of international Jewish organisations, are being foisted upon us who are to become the dumping ground for the world's unabsorbable.

In contrast, the ALP was looked upon by nearly all Jews as friendly to their interests. In particular, Dr. Evatt, who had the fortune to serve as President of the United Nations General Assembly during the momentous year 1948-9 when Israeli independence was secured, has always been held in special esteem by Australian Jews. In return, as noted above, Australian Jews were loyal ALP supporters at this time.

Over the next two decades, these migrants (and other Jews in Australia) in general prospered exceedingly during the long post-war boom. I have personally heard many bitter-sweet tales of such migrants working sixteen-hour days in the 1940s and '50s to establish themselves. In a 1967 occupational survey of Melbourne Jewish males, of a hundred and forty-six non-British born (of a total of two hundred sampled) only 14.49 per cent were in the skilled manual category and only 8.28 per cent in the unskilled and semi-skilled class. At the time, 15.87 per cent were in the high managerial and professional, 29.98 per cent in the lower managerial, and 29.98 per cent in the skilled/supervisory (which included estate agents and restaurateurs) categories. Melbourne Jewry was already predominantly domiciled in the south-eastern and eastern suburbs to the virtual exclusion of the inner western, or northern (predominantly working class) suburbs. These are men, let us remember, many of whom had been liberated from Auschwitz only twenty-two years before; some still bore their concentration camp numbers tatooed on their arms. The other side of the coin was a remarkable — indeed, almost unbelievable — degree of freedom from hard-core poverty. Only twenty-three "multi-problem families" were known to the Australian Jewish Welfare and Relief Society, the main Jewish welfare organisation, in 1969. This society dealt with only three hundred cases of all kinds — including the elderly, situational crises, and newly-arrived migrants — in the first six months of 1969.

Before turning to the matter of left-wing anti-"Zionism", it is perhaps worth discussing the question of right-wing anti-Semitism. It is probable that the type of anti-"alien horde" anti-Semitism met with in the 1940s has now virtually disappeared. As I see it, right-wing anti-Semitism, in so far as it exists at all, comes from three sources:

a) Traditional anti-Semitic business practices and upper class snobbery, as evidenced by the (apparently continuing, though this has been disputed) exclusion of *known* Jews, particularly those with foreign-sounding names, from the Melbourne Club and the like (though not, of course, from Australia's *elite* public schools). As Encel has pointed out, as late as 1960 the Melbourne Stock Exchange had no Jewish members — at which time, after public outcry, it gave way;

b) The anti-Semitic League of Rights — whose influence, of course, is confined to the lunatic fringe;

c) The peculiar (and rather pathetic) groups associated with the post-war Baltic immigrants, and who publish the curious journal *News Digest — International.*

It is especially pathetic in that its anti-Semitism causes it gratuitously to lose the support of Jews who would otherwise share and support its thorough-going (and right) anti-Sovietism; its proprietors carry the pea-

1) This paper was originally published in Quadrant, September 1979 and is reprinted here in a slightly abridged form with the permission of the author. Part I appeared in "Melbourne Chronicle" December 1979.

2) W. D. Rubinstein is Lecturer in Social Sciences, Deakin University.

sant anti-Semitism of pre-war Estonia and Lithuania to contemporary Australia. Like the Jews, the Baltic migrants to Australia have prospered greatly and are an influential voice on the Liberal party's right-wing, particularly in New South Wales.

Left-wing anti-"Zionism" has existed in strength in Australia only since the mid-1960s; despite this, it is now immensely stronger and more dangerous than the remaining manifestations of right-wing anti-Semitism, precisely because of its ability to infiltrate the mainstream left (as well as the fringe left). Furthermore, it is especially attractive to the young and ardent, and among student radicals. It clearly represents the "wave of the future" so far as there is a perceptible domestic threat to Australian Jewry from any quarter. Again, the utter remoteness and irrelevance of the Middle East and Zionism to the bulk of the Australian "working class" must be kept in mind, as well as the force and strength of anti-"Zionism" for the Australian left. As Dennis Altman wrote in 1975:

> In the past couple of years support for the position of the Palestine Liberation Organisation has become a central threat for those in Australia who wish to be identified as being on the left . . . This is most marked among the young left, for whom Palestine seems to have become an issue of prime symbolic importance, and one by which leftist credentials can be measured.

There have been five main sources of left anti-"Zionism" in Australia in the contemporary period:

a) Whitlam's "even-handedness" on the Middle East;

b) The Australian Union of Students (AUS) and other student groups;

c) The socialist left in Victoria (and elsewhere, e.g. Troy in W.A.);

d) Melbourne radio station 3CR;

e) Fringe left Trotskyite and Marxist societies and groups and their publications. (For reasons of space, I will not discuss the fifth of these sources here.)

There are many inter-relationships between these sources: a key figure on the anti-Zionist left like, for instance, Bill Hartley, is prominently involved with several of these areas simultaneously.

Whitlam's Middle Eastern policies surprised and shocked Australian Jewry, who had given him majority support in 1972. For Australian Jewry, the Whitlam era was felt to be a period of betrayal, a disaster which began with Whitlam's shifts in voting at the U.N. and ended with the celebrated "Iraqi Loans Affair" which became public after the government's dismissal. Although Australian Jewish leaders had felt considerable unease about Whitlam before 1973, it was the Yom Kippur War of that year which caused the irrevocable break: Whitlam refused to make any statements condemning Arab aggression, and strongly criticized U.S. arms shipments to Israel but not Soviet arms lifts to the Arabs.

The following years saw the near-admission (reportedly defeated by one vote of the Federal Cabinet) of PLO spokesmen and the admission of Palestinian "students" organisations. As Medding put it, "The visit of the PLO students was marked by physical attacks upon Jewish students demonstrating against the visit by well organised left-wing Trade Unions and New Left students — part of a vocal pro-PLO group within the ALP. Their influence reached into the National Executive through their spokesman Mr. Hartley, who narrowly missed election to the Senate in 1975." Australia's vote in such international bodies as the UN, ILO, UNESCO and the International Women's Year Conference, changed from unequivocal support for Israel to Australian support for the PLO or Australian abstention on issues attempting to legitimise the Palestinians.

Whitlam held a series of personal meetings with Jewish leaders in an attempt to patch matters up: these had the opposite effect. At one of these meetings, Whitlam stated his belief that the Balfour Declaration was a mistake. He alienated Jewish leaders further by equating Israeli retaliatory raids with Arab terrorism, by suggesting that Australia now had more Arab immigrants than Jews, and that this was to be "borne in mind" when putting pressure on the government. He warned the Jewish community "not to introduce such divisiveness" (i.e., lobbying for Israel) into the political scene. Finally, he claimed that he "worked daily with many more Jews than Arabs". As Medding remarks, the results of such a stance was that by 1975 "(for) the first time in Australian Jewish history . . . a Jewish issue determined the voting choice of the majority of Australian Jews." resulting in a massive swing to the L-NCP in 1975 and 1977.

With the deposition of Gough Whitlam as ALP leader in early 1978, saner counsels came to prevail in the Australian Labor Party, and a concerted effort was made by the new ALP leaders to woo the Australian Jewish community and others, like the Balts, who were alienated in the Whitlam period. But the damage had been done, and it is probable that large numbers of Jews will never return to the ALP fold.

Whitlam, whatever his faults, is a national politician and hence a member of the political mainstream. With the remaining sources of anti-"Zionism" we leave the mainstream and enter the lunatic fringe. But — and, again, let us invoke the "non-equivalency" principle — such groups have an influence on the mainstream left far greater than one might guess in advance. The first source we will treat here is the Australian Union of Students. Student politics in Australia, as elsewhere, is always murky and frequently unpleasant. As nearly everywhere in the Western world, too, control of the national student body (the AUS) is in the hands of an extraordinarily extreme, doctrinaire and unrepresentative left-wing clique who, though often demonstrating sectarian opposition to one another, form a solid common front against "imperialism" (Western democracy) and the middle class. With the passing of the Vietnam War, the Middle East came, for a number of years, to be the central international issue agitating the AUS. The AUS together with its sister student associations in other countries make up perhaps the most truculently and passionately anti-"Zionist" groups existing in the Western world at the present time, and among the most dangerous, given the unfortunate fact that many of the future "leaders of society" will almost certainly emerge from them. Opposition to the extreme anti-"Zionist" line pushed by the AUS and other student organisations necessarily devolved upon a beleaguered and outnumbered Jewish student contingent who often found themselves the victims of openly anti-Semitic attacks and even physical violence, and who felt every extreme manifestation of anti-"Zionism" as an attack upon their dead relatives in Nazi-occupied Europe and on Jews everywhere. These students generally lacked the unlimited time of the professional student agitators.

Pro-Palestinian feeling blossomed in the AUS especially in the years 1974 and 1975. By "pro-Palestinian feeling" the AUS meant not some statement of sympathy for the Arab refugees or some formula calling for the "restitution" of Palestinian rights, but the dismantling and abolition of the State of Israel and its replacement by a secular, democratic state. One AUS-passed resolution (which was overwhelmingly rejected by a vote of affiliated campuses) demanded the "rejection of racist legislation such as the present Zionist 'Law of Return' ". This same resolution contained a clause that "To counter the present media bias, AUS should continue to use its resources to present to both students and the general community . . . (the) continuing oppression of the Palestinian people . . ." In early 1974, a number of such pro-Palestinian and anti-Israeli resolutions was put to a vote of affiliated campuses, together (thanks to the mobilisation of Jewish student groups) with a pro-Israeli series of resolutions. The pro-Palestinian motions were rejected among affiliated campuses by counts like 52-205, 43-214, and 14-204, while the pro-Israeli resolutions *carried* by even higher percentages, of which 220-7 and 220-5 are typical. A key clause stating that "AUS recognizes Israel as the national homeland of the Jewish people" was carried by a vote of 208-16, with 18 abstentions.

Nothing daunted by this rather surprising turn of events, the leadership of the AUS became more intransigently pro-Palestinian still. By the following year, as Altman puts it "support for the Palestinian position had become virtual orthodoxy among the AUS leadership . . To be a "Zionist" (i.e. in effect to support the continued existence of Israel, even with greatly reduced borders) was a term of abuse, and the AUS executive behaved as if the policy had already been ratified . . ."

It was in 1975 that the AUS invited a delegation of Palestinian "students" to tour Australia, an event which led to fights between pro- and anti- PLO demonstrators. As Altman has accurately pointed out, some of the intensity and intransigence of the pro-Palestinian sentiment among the AUS leadership can be attributed to the influence of Trotskyites (who are particularly anti-"Zionist") in key leadership positions, but pro-Palestinianism had by this time become, more generally a "factor (of) rising importance . . . on the Australian left". In 1975, for instance, the Australian Young Labor Conference — the "youth wing" of the mainstream ALP — adopted a resolution calling for a "democratic secular state of Palestine", and similar resolutions have been passed more recently.

During the whole struggle over the Middle East, it is important to remember that the very considerable resources of the AUS (not less than $350,000 in 1975) raised by a compulsory levy on all students at affiliated campuses, whether they agreed with AUS policy or not, were, in effect, hijacked into the service of the "extreme left and pro-Palestinian causes". The AUS could afford to employ a travelling contingent of Palestinian and pro-Palestinian speakers; its newspaper, *National U* (which Altman has described as "ardently pro-Palestinian"), was distributed free to all students at every affiliated campus. In 1975 the AUS hired the noted Victorian left-winger Bill Hartley, probably the number one Palestinian spokesman in Australia, as its "Educational Research Officer" (!) Even after the struggle had somewhat died down, major links between radical Arab sources and the AUS leadership remained and were, indeed, strengthened. In early 1977, the 1976 President of the AUS (and its first woman President) Tasma Ockenden was hired as a "research and public relations officer in the foreign information service of the PLO" in Beirut.

Jewish students, on the other hand, had no such organisational resources — they were all but unrepresented at most non-metropolitan tertiary institutions, and were often subjected to hysterical physical and verbal abuse. One prominent Jewish student leader, for instance, was at one time physically assaulted at an anti-PLO rally, and later libelled (in the strictly legal sense) by *National U,* for which he received $5,000 in damages. Anti-Semitic (not merely anti-"Zionist") letters and statements, often of the most hysterical and abusive kind, appeared in student newspapers and on bulletin boards. Altman (who describes himself as "both Jewish and non-Zionist") notes that even Jewish radicals "felt very uncomfortable in this situation and often felt impelled to question just how far a Jew can refuse to identify with Israel."

Despite these disadvantages, Jewish student groups did a remarkably effective job of neutralizing the anti-Zionism of the AUS executive; eventually, they were instrumental in leading to the mass exodus of affiliated campuses from the AUS which — together with that body's own intransigence and incompetence — will probably cause it to collapse entirely in 1980. Perhaps the main lesson to be drawn from the AUS affair is that the Jews should not underestimate the very considerable strength of philo-Semitism (or, at least, anti-terrorism) in the general community, a resource which they can draw upon whenever threatened.

The anti-"Zionism" of the socialist left in the ALP, particularly in Victoria, is an altogether different matter; unlike the AUS, we are dealing with a permanent body of adults, with men and women of influence and standing in the community. The "socialist left" is no bogeyman of right-wing editors and politicians at election time. It really exists, and its influence within the entire ALP is considerable. For instance, on 11-12 November 1978, a vote of the Victorian ALP executive, dominated by the extreme left, *defeated* a motion deploring the treatment of Soviet Jews and dissidents. It was defeated because, in the words of Bill Hartley, acknowledged leader of the Victorian Socialist left, demands for better treatment of Soviet Jews were led by "Zionists" and the Soviet Union was a "working class state". Hartley is probably the key figure. He has frequently made statements attacking "parliamentary democracy" in the name of "real democracy". Despite his extraordinary record, Hartley is a long-time member of the Federal Executive of the ALP and of the Victorian ALP State Conference. He was a Victorian Federal Senate candidate in 1975, when he was narrowly defeated.

Hartley is probably the best-known Australian anti-Zionist, pro-Palestinian and radical Arab supporter. By occupation, he is the "Iraqi Newsagency's" Australian correspondent. He has railed against Israel and Zionism on innumerable occasions, often in the most intemperate and extreme terms: "Israel is a huge ghetto founded on a monstrous injustice;" ". . . Zionism is a reactionary movement, it's a racist movement . . . In economic terms, Zionism is a driving edge of imperialism . . ." Hartley is also said to use his Iraqi funds to take Australian trades union leaders on expense-paid tours of the Middle East; he was, as everyone knows, the intermediary between the Iraqi government and the ALP during the 1975 Federal Election. Probably no one man, even Whitlam, has made it more difficult for a Jew to support the ALP in contemporary Australia.

Although Hartley is the most vocal and notorious member of the anti-Zionist wing of the ALP socialist left, he is far from being the only one. Anti-Zionist letters frequently appear in *Labor Star,* the monthly newspaper of the Victorian ALP. Aside from the Israeli-Palestinian issue, some of the stories published in *Labor Star* are quite extraordinary for a social democratic mainstream party, and would have done credit to *National U* in its palmy days. A November 1978 story uncritically lauded Colonel Gadafi and his "socialist revolution" in Libya. A May 1977 story on "The American Connection" by Joan Coxsedge attacked the CIA's alleged espionage links in Australia. Coxsedge, who was elected to the Melbourne West (Legislative Council) seat in 1979, is another well-known *doyenne* of the socialist left. Another major facet of the socialist left is its tie-in with many trades unions: an interesting and important topic which cannot be developed here. Finally, although Victoria contains the bulk of the Australian socialist left, important elements exist in other states. For instance, John Troy, MLA for Fremantle, W.A., is as intransigently and vocally pro-Palestinian as any Australian politician. In late 1978, he was refused preselection in the next Federal Election, largely because of his controversial views.

The socialist left is obviously not the driving force in the ALP at the present time; the Federal party as a whole has shifted considerably to the right since the early 1970s, while the most successful state ALP machines, above all that in NSW, contain few elements of the socialist left. It is almost certainly constitutionally impossible for "socialism" to be enacted in Australia, even if the political will for such a move existed, which obviously it does not. Yet the danger of the socialist left continues to exist. If one argues that (especially in Victoria) the importance of the socialist left waxes when the ALP is out of power, and wanes to the vanishing point when it is in (a proposition I would broadly accept), it is nevertheless also true that in tirelessly working for the ALP in seasons good and bad, it builds up substantial credits which any ALP government is bound to honour. Furthermore, as a "youth movement" and a movement of "intellectuals" it represents the wave of the future. I would be genuinely surprised if its influence did not grow in years to come, particularly if the economic recession continues.

The final source of left-wing anti-Zionism that we will discuss here is presented by Melbourne radio station 3CR.

3CR was given a limited commercial licence by the ALP government in 1975. It describes itself as a community radio station and claims a hundred and thirty affiliated groups as member organisations. Finance comes from more than three thousand listener sponsors and affiliated organisations, including trades unions. The Federal Government and such groups as the Music Board of the Australia Council have made substantial and essential grants for its operation. It operates from a low-budget office in Collingwood, and can be heard throughout Melbourne. Its listeners are said to number twenty-five thousand though this figure is probably greatly inflated by the audience of its non-controversial musical broadcasts.

Although it claims to be a "community access" station, 3CR in its charter included the principles of a "pro-working class bias" and "opposition to racism in any form". In practice, the operation of 3CR quickly passed into the hands of an ultra-left-wing clique, generally described in most accounts of the station's career as "Maoists". This was and is reflected in the ultra-extreme left-wing bias of all its many political programmes, of which "East Timor Calling", "Turkish Workers", "China Today", and "Lesbian News" are typical examples. It quickly became involved in Middle Eastern affairs in the form of allowing three stridently anti-"Zionist" and pro-Palestinian weekly broadcasts. The most extreme of these, "Palestine Speaks", is the voice of the Palestine-Australia Solidarity Committee. (The head of this group Neil McLean, was at one time President of the AUS). Since Gerald L. K. Smith, the right-wing rabble-rouser of the 1930s, left the airwaves, it is hard to imagine that there has ever been a more intemperate, uncompromising or prejudiced radio programme in any English-speaking country.

Regardless of the extent of the inaccuracy, libelousness, or flagrant lies broadcast by this programme, "Palestine Speaks", (or any other on 3CR), Jewish supporters of the State of Israel had *no right of reply.* Regardless of the harm which such broadcasts might do to Jewish-gentile relationships in Melbourne, the management of 3CR had (until the public hearings of the Australian Broadcasting Tribunal into the conduct of 3CR *ed.*) categorically refused to moderate or tone down its anti-"Zionist" stand.

As is well-known, finally exasperated and utterly frustrated in their efforts to come to some compromise with 3CR, the Victorian Jewish Board of Deputies successfully persuaded the Australian Broadcasting Tribunal to grant a public hearing on the anti-"Zionism" of 3CR. It should be noted that the right of Palestinians to present their case was not in dispute, as long as supporters of Israel can also present theirs. It is the intemperateness, the incivility, and the utter failure to permit dissenting viewpoints to be heard, that was the matter at issue. Furthermore, the intemperateness and extremism of 3CR's broadcasts caused many observers to conclude that what was being broadcast was not anti-"Zionism" but anti-Semitism pure and simple.

So much for the extreme left in contemporary Australia. Let us, by way of contrast, briefly consider the Establishment right. So far as I am aware, without any exception whatever, *no section or segment of the Establishment right in Australia is anti-"Zionist".* On the contrary, as elsewhere in the Western world, the mainstream right in Australia is actively (and, indeed, enthusiastically) both philo-Semitic and pro-Israeli. The Fraser government has completely reversed the "even-handed" policy of Whitlam, reinstituting a down-the-line pro-Israeli voting policy in the UN and similar bodies, despite the greatly increased threat of oil boycott; Fraser (and other L-NCP ministers) have made frequent reference to that fact. Individual L-NCP ministers have made gratuitous (and quite extraordinary) statements claiming admiration for the Jews and their achievements. Contacts and links between the government and Jewish groups and leaders are close, despite the enormous cultural distance between the typical L-NCP minister and the typical contemporary Jewish leader. A final point of note is that the government has quietly accepted an increasing number of Soviet Jewish refugees: over a thousand currently arrive each year.

In the cultural and media sphere, a glance at the mainstream and Establishment right press will confirm the fact that anti-Semitism has been replaced by philo-Semitism. The *Bulletin* "tore the lid off" Radio 3CR in June 1978 when it reprinted Sam Lipski's expose from *Quadrant,* (June 1978), and frequently contains pro-Israeli stories (as well as continuous attacks on ter-

rorists and leftists generally); the *Australian* has also published an expose of 3CR (January 1979). The commercial television stations in their news coverage reflect the generally pro-Israeli and anti-Palestinian line of the American (and, to a lesser extent, British) sources from which they derive — at least in so far as serious foreign news surfaces at all in the ocean of trivia, localism, and sport. At a humbler — but probably no less important — level, a magazine like the *Australian Women's Weekly* (which claims the largest newsstand circulation of any publication in Australia) frequently prints pro-Israeli and pro-Jewish stories, as well as stories of Jewish and Israeli interest. Such examples could be multiplied indefinitely.

A fact which should never be forgotten is that there can be *no real* or permanent *alliance between right-wing anti-Semitism and left-wing anti-"Zionism".* Neither will directly touch the other; each regards the other as anathema. So long as this remains true, the remaining anti-Semites of the extreme non-Establishment right and the new and powerful anti-"Zionists" of the extreme left can never join forces; indeed, they are each at great pains to distinguish their own beliefs from those of the other extreme, even when, rhetorically, they are virtually identical.

An excellent example of the reluctance of right and left to join forces is provided by what has become known as the "Bennett affair", a curious and indeed grotesque incident which shook Melbourne Jewry in early 1979. John Bennett is a well-known Melbourne legal aid lawyer and Secretary of Victorian Council of Civil Liberties (VCCL). He has little or no previous record of any kind on Jewish or Middle Eastern affairs, except that the VCCL has opposed the admission of PLO spokesmen to Australia. In February 1979 Bennett published in the *Age* one of the most astonishing and shocking letters I have ever read, which deeply shook much of Melbourne Jewry. It claimed, in essence, that there was an international Jewish conspiracy which prohibited the sale of pro-Palestinian books and other works antagonistic to its point of view. The real sting, however, came in one sentence wherein Bennett claimed that among these censored books was the unspeakable neo-Nazi work produced in England by "Professor" Butz, *The Hoax of the Twentieth Century* (published by the National Front) which claims that the Holocaust was a hoax engineered by "Zionists" and Marxists — despite the fact the Nuremberg Tribunal and many other trials have produced literally tons of documentary evidence of all types concerning the reality of the Holocaust, that there exist many thousands of accounts of the concentration camps, both by survivors and by former Nazis, and that the 6 million European Jews have not been seen in this world for thirty-five years!

When pressed on the Butz work, Bennett admitted that he now *believed* that the concentration camps were hoaxes — that Butz was correct — and has since repeated this on television. Two federal senators, and doubtless many others, resigned in protest from the VCCL over Bennett's stand and his continuing connection with a *civil liberties* group. The most interesting thing about the "Bennett affair" is the reaction of the extreme left anti-"Zionists" to it: while they have *accepted* Bennett's contention that the Palestinian case is censored in Australia (although they seem to have little difficulty in being heard), they have outspokenly *rejected* Bennett's championing of the neo-Nazi Butz — despite the fact that if the Holocaust can be shown to be a "Zionist myth", the strongest of all weapons in Israel's propaganda armoury collapses. Melbourne's anti-"Zionist" radio station 3CR — to its very considerable credit — passed a resolution disassociating itself from the Butz work and condemning Bennett; a number of pro-Palestinian spokesmen who appear on 3CR have written to Melbourne newspapers attacking Bennett and Butz. Even Bill Hartley has attacked the Butz book on his 3CR programme "Par Avion". To the extreme left in Australia, at any rate, the neo-Nazi label is sufficiently odious and sufficiently frightening to deter any alliance.

These points — and doubtless others of a similar nature — should not be lost track of. There is, to be sure, the other side of the coin. I am equally sure that anti-"Zionist" and left-socialist strength in the mainstream socialist parties is bound inexorably to rise in years to come. This will occur, in my opinion, as the Vietnam generation inevitably works its way through to positions of authority, and as the revival of explicitly Marxist thought, evident among Western Socialist intellectuals for the past fifteen years or so, works to make Marxism more acceptable and widely-known. In the long-run (although not perhaps in the short-run) a continuing economic recession will make this process more likely still. So, ironically, will another generation of predominantly conservative electoral victories. Unless there is a genuine and universally accepted peace treaty in the Middle East, and if the stalemate there continues, I would expect most mainstream socialist parties in the Western world to have adopted explicitly anti-Zionist platforms by 1990, if not earlier.

Let us conclude by returning to a matter raised at the beginning of this paper: the gap between Jewish numbers and their achievement, above all their grossly disproportionate membership in the "small" and "large" *elites.* Our contention is that this greatly enhances Jewish influence and power in the issues which Jews regard as vital to themselves, above all, of course, the continued survival of Israel. But let us make no mistake about, and state with equal directness, the truth of the matter as we attempt to place these facts in an ideological perspective: this "gap" can exist *only under capitalism,* precisely because *capitalism is inequalitarian.* Furthermore (and the statement we have just made is thus only half the truth) in the capitalist system as it obtains in the Western democracies, there are *alternate and important columns and centres of power besides the government.* The most important of these, needless to say, is the economic: the power presented by personal and corporate wealth. And here the Jews (or, rather, certain Jewish individuals and families) achieved economic power *long before* they achieved political power, or even political rights.

It is thus these two essential elements of Western capitalism: its built-in inequalitarianism and its plural modes of power — which advantages the Jews, probably (indeed, certainly) more than any other system. For the main, problems faced by the Jews are two: their *microscopic numbers,* making them too small to be a major force by weight of numbers (except in a handful of areas predominantly Jewish settlement), and the perpetual curse of *anti-Semitism* — a disease which took its most atrocious and full-blown form in this century in the "most civilized" nation, and which even today is virulent and widespread in the world's second

most powerful country. Only the inequalitarianism and plurality of power-centres of capitalism makes both of these factors *irrelevant.* And, in my opinion, these two facets of capitalism, which are generally held to be among its greatest faults (particularly its inequalitarianism) are among its most redeeming and fortuitous features.

On a theoretical level, socialism attacks, first and foremost, and by definition, these very two features. It attacks inequalitarianism in the name of equality; it attacks power pluralism in the name of the nationalisation of the means of production. Under a thorough-going socialism, the two safeguards against anti-Semitism and (I believe) annihilation through lack of numbers would be lost.

There is, naturally, a socialist response to this: I will consider it at length in the book which will follow from this. The only remarks I should make here concerning it is that I believe that this reply fails: it has been overwhelmingly vitiated by the historical experience of this century. What the socialist (or equalitarian) fails to realize is that for the Jews, equality is not enough, so strong and so pervasive is the historical burden of anti-Semitism. At the present time, given the undoubted weight of numbers which prevails among the Third World and communist bloc countries against Israel, the Jews — one-half of one per cent of the human race — cannot possibly hold out against such a force by weight of numbers alone, any more than Israel can expect to win a vote in the United Nations General Assembly whose voting in recent years might indeed serve as a prototype of what the future holds for the Jews and for Israel in a truly "equal" world. This is the central issue to which the socialist seeking *rapprochement* with the Jews must address himself: why, to the Jews, equality is not enough and cannot be enough. Because of the poignancy and tragedy of Jewish history, enough is never "enough". But these are purely theoretical concerns: "socialism" is most unlikely to come to the Western world. And so long as the present socio-economic structure of the Western world continues to exist, for the Jews, I believe, the future is bright.

This material will appear in book form under the same title, to be published by Crown and Helm, London, later this year.

THE MONTEFIORE HOMES FOR THE AGED

The Montefiore Homes for the Aged began after a meeting of Jewish citizens in November 1848 resolved that "a Society be formed forthwith . . . to assist the poor and distressed in cases of sickness and medical aid, and a weekly stipend to maintain themselves . . ." By 1854, the Society had 199 subscribers with subscriptions revenue totalling 173 pounds 3 pence, and a year later the balance was 316 pounds.

In 1860, the Society recognised the need for a building for the care of the aged members of the Community, and two years later received the first Government grant of 300 pounds per annum. 1870 saw the Montefiore Home, named after Sir Moses Montefiore*, opened in St. Kilda Road on land granted by the Victorian Government. The Home consisted of several small cottages. In the intervening years to 1949, additional cottages were erected by generous benefactors, including a new wing made possible by a generous bequest of the late Cr. Baron Marks.

In 1955, a substantial bequest was received from the estate of the late Mr. Sol Green as well as munificent donations from the Voluntary Helpers Shop, Camberwell. The introduction of the Aged Persons Homes Act granted pound for pound contributions for all buildings. A new Wing was added and named in honour of the late Mr. S. J. Slutzkin, the Society's President from 1944 to 1952. The Society could then accommodate 70 people including eight infirmary beds. The synagogue was included in this new Wing.

The Jacob Danglow Memorial Wing was constructed in 1963 to accommodate an additional 74 residents. This wing included 48 hospital beds with a permanent staff of 17, including the Matron. Sections were allotted also for physiotherapy and craft activities. The estate of the late Mrs. Mira Kraus provided funds in 1968 for a major new wing, in memory of her husband Mr. George Kraus. This bequest, together with generous contributions from the Community and a substantial subsidy from the Commonwealth Government, enabled the Society to erect a modern building to accommodate 100 additional residents.

Today, there are more than 360 residents and hospital patients at Montefiore, and with the planned addition of the new Smorgon Family Wing, its scope will be extended further still in the care and rehabilitation of old people.

For someone on a first-ever visit to the Montefiore Homes, there is one over-riding and immediate impression — the warmth and the welcome. This is no run-of-the-mill geriatric centre. It is rather, every bit a home where elderly people go to **live.** Montefiore offers a warm welcome to Jewish aged from all walks of life, and all receive the best that a sympathetic, concerned and skilled staff can offer. They provide a depth of service and medical help which ensures that every need is met, every comfort provided, and every solace offered.

The skills and advanced techniques found at the Montefiore Homes are widely-acknowledged. Recent conferences of world authorities in Gerontology recognised the work carried out at the Homes in the treatment and rehabilitation of aged people and declared that it was amongst the most advanced in the world.

Medical and paramedical care in the Hospital is of high standard. Aside from the highly-skilled full-time medical staff, the Homes has available the services of leading specialist consultants in all areas of medicine affecting the aged.

* Sir Moses Montefiore was born in 1784 in Italy and grew up in England to become an eminent banker and founder of the Imperial Continental Gas Association (which made possible the first gas lights which illuminated the streets of London). His generosity was boundless. He gave vast sums of money to help his fellow Jews in many parts of the world and endowed settlements, hospitals and other institutions in Palestine and in England. He died in 1885 at the age of 101.

The sensory stimulation techniques developed at Montefiore have been adopted by similar organisations throughout Australia and abroad.

The use of occupational therapy and advanced physiotherapy to stimulate sensory competence is one of the major factors in the success rate. The objective is to keep patients and residents mentally alert, stimulated and keenly interested in life. To achieve this, patients are kept busy in programmes which involve art, craft, the use of music and community singing, and the latest in physiotherapy equipment and technique.

Expert care extends into many other areas as well:

- dietary supervision in the preparation of special meals for patients and residents having special diet requirements
- speech therapy for patients with speech problems complicating strokes and other neurological disorders
- socialisation through newspaper-reading groups, music groups, discussion groups and special outings
- social work assistance to deal with the special problems of the aged
- skilled geriatric nursing
- a Day Care Department for scores of day patients
- a dedicated band of volunteer workers who assist the staff in the difficult task for caring for the aged at the Homes.

The work at the Montefiore Homes does not rely entirely on the "technical" or medical side for its success. There is great emphasis placed upon the social aspects of caring for the aged. In fact, much of the Social Work Department's time is spent on liaison with the families of elderly people, helping them to adjust to changing circumstances and the often rapidly-deteriorating state of health of their loved one.

Social worker Halina Laurie is at the centre of this activity and often has to tread the difficult, sometimes harrowing path towards solving the intricate social problems associated with old age.

She gives several telling examples:

There is the case-history of the two devoted daughters trying to cope with a totally incontinent mother. One would take the "day-shift", providing meals, feeding the patient and doing all the washing and housekeeping. The second daughter would leave her own family in the evening to take the "night shift" and provide the intensive nursing that such patients cannot do without. This, says Mrs. Laurie, was placing tremendous strain on the daughters' own domestic situations. When this became intolerable, the mother was reluctantly placed at Montefiore.

But even then the problems were not over. The daughters suffered almost overwhelming guilt at having to hand over the care of their mother. The Social worker's task was to prove to them that their mother was receiving better medical and emotional care than they could possibly offer, and that they had done the correct thing by themselves and their own families by handing over the responsibility to the Homes.

On the sunnier side, there is the instance of a Russian immigrant who came to Australia to join her children. Since everyone else in the family worked during the day, the sick and elderly Russian woman sat staring at the world outside through a front window completely unable to communicate. After two years of loneliness and mounting frustration at the lack of communication with other people, her family applied to have her join the community at Montefiore. She had been there only a short while before she composed a short daily prayer. It went: "Please God, now that I have plenty to eat, now that I am warm, now that I have a room to myself, please let me live to enjoy it".

The sequel to this story was the old lady's determination to become an Australian citizen before she died. Still unable to speak English, she wrote down the Oath of Allegiance phonetically in Russian, and recited it at the naturalisation ceremony. She had indeed become an Australian citizen.

The Socialisation Department operates an outpatients and Day Care service which provides an average of two days' day-care per patient, and up to five days per week in times of crisis. This care, as for residents and in-patients, involves group therapy and socialising, occupational and physiotherapy, coupled with regular testing and medical supervision.

The result is that many elderly Jews who would otherwise be institutionalised or who would lead exceptionally lonely and deteriorating lives are maintained at a

Total annual expenditure (estimated)	$3,700,000
Food costs (estimated)	$340,000
Wages paid	$2,600,000
Number of staff	300
Number of patients cared for	153
Number of residents cared for	210
Number of day care patients	60
Number of admissions during year	102
Percentage of pensioners	83%
Average age of residents	80
Oldest resident	96
Average weekly number of **Occupational Therapy** treatments	377
Average weekly number of **Physiotherapy** treatments	485
Average weekly attendances in **Sheltered Workshop**	102
Average weekly number of **Stimulation** treatments	325
Average weekly attendances in **Socialisation Activities**	325
Average weekly number of **Meals** prepared	9,000
Average weekly number of **Individually Prepared Dietary Meals**	1,650
Average weekly number of **Chiropody** treatments	40

"plateau" or awareness which allows them to achieve as much as their capabilities will allow.

The most significant cost at the Montefiore Homes is Staff — there is a high ratio of staff to patients and residents, and labour costs continually rise. For instance, the Homes' financial expenditure in 1978 was more than $3 million, of which more than $2 million went into wages. (See accompanying table.)

Montefiore Homes provides a comfortable accommodation to both single residents and couples, and encourages them to bring to the Homes their individuality and touches of "homeliness". Each room has a call system connected directly to a central supervision point manned 24 hours a day, so that residents need never feel alone. But the most important factor at the Homes is the spirit of belonging, of "community". The Plaza area, the gardens, the frequent entertainments held in the main lounge — all help to weld Montefiore's small community together, to give it pride and a feeling of belonging.

THE ELWOOD SYNAGOGUE WINDOWS OF ADELA SHAW

At the Elwood Talmud Torah, sixteen works of art adorn the walls of the Synagogue. They are the work of Adela Shaw who was born in Poland and settled in Melbourne in 1947. It was during the war-years and during the German occupation of Poland that Adela Shaw developed her talent in decorative design, although her work has developed remarkable versatility in diverse forms of pictorial art.

The sixteen windows she designed and donated to the Elwood Talmud Torah both enhance and beautify the Synagogue and exemplify her talent and sensitivity.

These symbolic works illustrate the main Holy Days celebrated in the Jewish calendar, depict also in two windows the twelve Tribes of Israel, and commemorate both the Israelites' 40 year wanderings in the wilderness and the creation of the modern State of Israel. They are of a prodigious size and represent an immense physical and artistic achievement, earning for Adela Shaw from Rabbi Chaim Gutnik the accolade as an Eshes Chalonos (Lady of the Windows), thereby comparing her to the Prophetess Dvora who, by contributing to the Beth Hamikdash huge candles and ornaments, became known as Eshes Lapidos (Lady of the Lights).

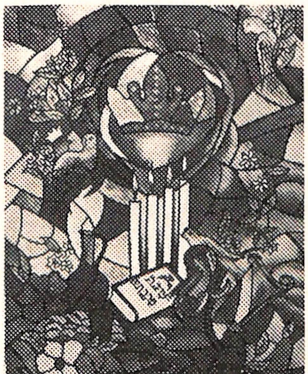

SHABBOS

It is a sign between me and the children of Israel for ever, that in six days the Lord made the heavens and the earth and on the seventh day he rested and ceased from work (Exod. XX17).

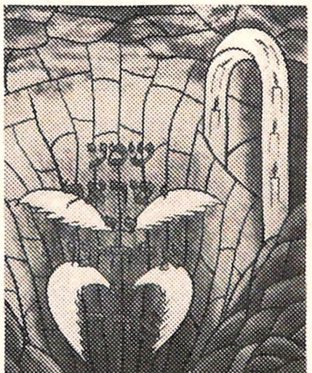

SHEMA

This window is dedicated to Jewish martydom depicted by the "Shema" — the essence of the Jewish creed — being greeted by Angels as it explodes heavenward in a blaze of fire.

PESACH

The festival of freedom commemorating the exodus from Egypt. Observe the month of Aviv and keep the passover unto the Lord thy God for in the month of Aviv He brought thee forth out of Egypt by night (Deut. XVII).

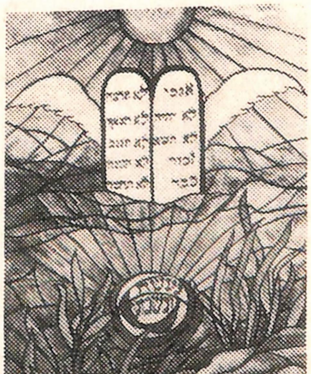

SHAVUOT

The festival celebrating the historic event of the giving of the Torah on Mount Sinai. Represented by the tablets with the Ten Commandments and the words "NAASE V'NISHMA", the response of Israel when accepting the Torah.

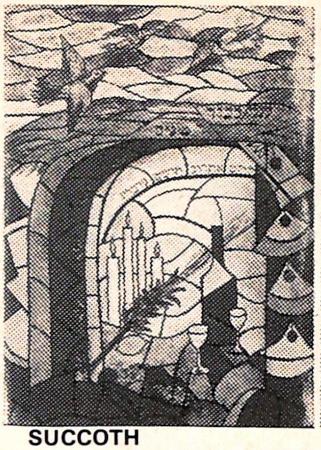

SUCCOTH

The festival commemorating Israel's 40 years wandering in the wilderness living in booths and protected by the clouds of glory. And you shall take the fruit of godly trees (Etrog) branches of palm trees (Lulav) and boughs of thick trees (Myrtle) and willows of the brook (willow.) (LEV. XXIII40).

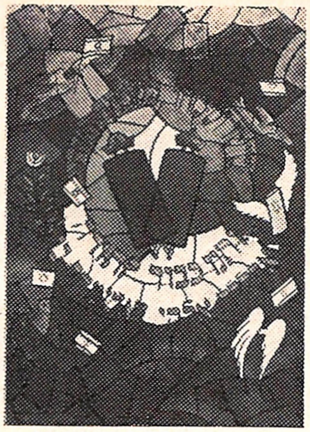

SIMCHAS TORAH

Celebrated on the last day of Succott 'Shmini Atzeret' expressing our joy with song and dance for our most precious possession the Torah.

ROSH HASHANAH

And in the seventh month on the first day of the month you shall have a holy convocation you shall do no work it is a day of blowing the Shofar unto you. (NUM 29). Commemorating the anniversary of creation hence the Jewish New Year.

YOM KIPPUR

Day of atonement. For on this day shall atonement be made for you to cleanse you, from all your sins shall ye be clean before the Lord.

TU BISHVAT

The fifteenth day of the Hebrew month of Shevat traditionally designated as the "New Year of Trees". When new fruits are eaten and the additional blessing of "Shehecheyanu" is said.

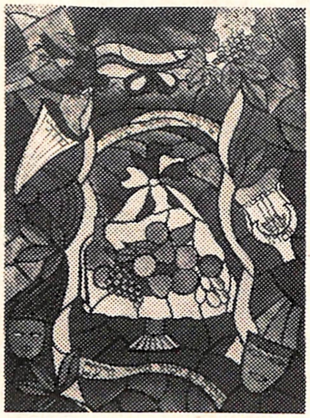

PURIM

Window depicting the festival of Purim as described in the book of Esther. And these days of Purim shall not pass from among the Jews, nor the memory of them ever be forgotten from their seed. (Esther X28).

CHANUKAH

The minor festival commemorating the victory of the Hashmonaim in their revolt against their Greek aggressors, the repurification and kindling of the "Menorah" in the Temple, the song "Maoz Tzur" sung after lighting the Chanuka Candles is inscribed in the Menorah.

TWELVE TRIBES

Two windows depicting the division of the people of Israel into twelve tribes, their Hebrew names and their designations as expressed in the blessing of Jacob (Gen. XLIX) and Moses (Deut XXXIII.)

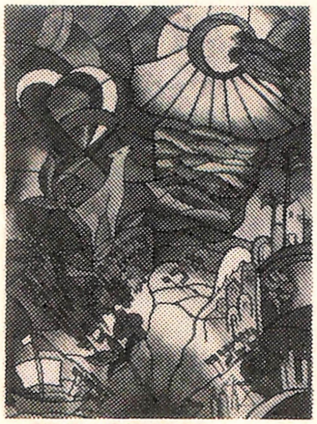

TWELVE TRIBES

Two windows depicting the division of the people of Israel into twelve tribes, their Hebrew names and their designations as expressed in the blessing of Jacob (Gen. XLIX) and Moses (Deut XXXIII.)

TISHAB'AV

Window dedicated to the Ninth of Are the day commemorating the destruction of the first and second temples, and the prophetic assurance that this day will in the future become a day of rejoicing.

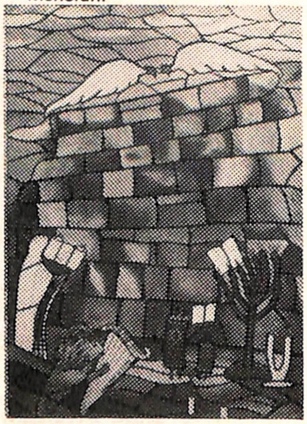

WAILING WALL

The "Kotel Hamaravi" (Western Wall) from which the "Shechinah" has never departed as depicted by the wings above the wall, to which the eyes of Jewry is turned in prayer and supplication and thanksgiving.

ERETZ ISRAEL

This window is dedicated to the modern state of Israel depicted by its symbol The Menorah, the Blue and White flag with the Magen David. The land flowing with milk and honey represented by the agriculture of Israel and the strength of the Sabra.

AM ISRAEL CHAI The people of Israel will live forever.

WELL-BEHAVED FLOWERS

John Berger

On every Saturday morning when everyone wore their best and fattest clothes, their biggest smiles, and most expensive jewellery, my friends and I would climb the mountain. The Carmel of the Bible; Elijah's retreat and victory. In fact, we had all climbed the many green and wet steps that led up to what was called Elijah's cave. There were always swaying women who looked like dark tents, standing in the black corners of the cave weeping secret wishes and desires to God's favourite, the one plucked off the Mount like a hair from milk. Their voices would stretch from one clear drop of water to the next. Mossy voices growing on a legend. Elijah, for whom a cup of wine was saved on the Passover table; Elijah of the hope and expectation, Elijah of surprise and of strength.

Today was my Saturday. I was up walking on the deserted path, early in the morning well before any living soul was pampering its body. The familiar path was wet and cold and suddenly became hostile. Grass and vines would tug at my heavy and tall shoes, every frog watched me and burped obscenities at me; diving insects would appear from the rising sun and travel along the speckled beams probing through the leaves, and shoot past my eyes. Everything in my path was dripping with water. My socks soon were soaked, my shoes wrinkled. I kept glancing over my shoulder for some hostile and angry being. What had I disturbed? Why have these forces not bothered me before? I noticed that by then I was almost running. The path twisted up the side of the mountain higher and higher and closer to the open field of wild red poppies and white and lilac smiles that hung in the air off the soft winds. I longed to reach the open and light-soaked field of small rocks and grass. But however fast I ran and climbed the further the pocket of light seemed to be.

I stopped and looked toward the bay to my right. Enough of this panic! Cold fingers ran up and down my back; I waited for pain and expected pain yet I knew there would be none. Slowly but well I conquered my fear of nothing. Though still unsure, I tempted the spectres of my mind to cause me to panic again. They could not.

Then I saw the distant waters of the bay shine in long strips of white light pointed directly at my eyes; I could feel the small heat under my eyes. I began to feel the wet socks, my toes began to itch with cold and wetness. I was also wet down the middle of my back — but I now realised that this was sweat, I had been sweating in a panic! My hands were swollen but very pleasantly warm. I blew long streams of rich steam from my mouth towards the slightly curved enormous horizon — the trains of my hot air ended in mid-air, suspended a million miles from anywhere. I could hear a few birds by now, and some insects — the sound track had been now switched on.

The climb became harder now and I began to heat up. By the time I reached the Persian temple with its gold dome I could have been travelling for two thousand years pushing my own ambition and desire in a timber wheelbarrow with a clumsy wheel on a reversible front.

The birds whistled in different tones near the gardens of the temple. The insects were not there; not a living soul was in my hurried inspection. I was always afraid of the dark shadows that shuffled normally around the beautiful gardens of this temple, clipping shrubs or digging the rich earth or collecting well-behaved flowers. I walked past the very green gardens a little faster and was relieved when I heard the insects again. I was so far up the side of the mountain now and I had passed all that was human or remotely human — all that was ahead belonged to the mountain and rains — it was too late to turn back, so I pressed my shoes harder into the squelching soil, and like a frog bounced harder into my next step.

The path was disappearing now, rocks grew larger and larger across it. Some of the largest had to be climbed over. I could only see the blue waters of the disinterested bay when I was up on the large rocks. It lay there at the base of the coast like a bitch spread on a carpet suckling her temporary pups. I thought of flying then. I would just stand up on the slippery rock, spread my arms out — like this — and just jump. I carefully sat down, my compulsion frightened me. I wasn't sure that I would not do it — just by accident perhaps! The green tops of the trees right at the bottom of the mountain, near the black snake of black asphalt that was the road leaving Haifa going south to Tel Aviv, were inviting with their woolly appearance and seductive softness. I was again tempted by this feeling of abandon many years later on a flight to Australia, high above thick appetising white clouds; I almost wanted to get out of the droning plane and walk onto them. A kind of seductive tickling in the pit of the stomach and a freezing terror in the mind — but seductive, God, seductive! trembling, I groped my way down the rock back onto the path.

There were only two points of safety, one back in the valley with the puppets, the other at the top of the mountain, just past the very old, deserted, overgrown and fenced mine-field — the field of the flowers.

The last few hundred yards I ran wildly and abandonedly. I passed under the small tunnel of shrubs and ancient trees, and I had at last arrived. I was at one corner of a huge field of wild flowers and grasses. A field the size of a football oval but with no visible edge. On almost all sides there was an extremely sharp drop of shiny and sterile rocks. As far as I could see there were crowds and groups of blood-red poppies inspecting the long grasses with a nod; hundreds of white and lilac cyclamen like snobs of the rocks with upturned noses. There were no sudden movements, no violent sounds, even the birds and insects were sleepy up here. I climbed up on one of the highest boulders at the centre of the field and quietly listened to my blood rush through my veins. My heart was the largest sound in this world. The flowers sparkled at me, teasing movement and decision. It was their world and I was merely and forever an intruder. An intruder despite what I thought or did. Perhaps it was my thinking in fact that made me alien to this world. I had no roots in it, nothing of it nurtured me and expected me. Why then was I so often

drawn to this self-sufficient and guiltless world? What was my place in it? A rabbit jumped a few times only a few yards in front of me, stopped, looked at me curiously, made signs at me with its ears and hurried off to another corner. How long could I stay here? And for what purpose? Ultimately I would have to pass the old minefield on the way down, and the persian temple and reach the asphalt of the road and the cars and buses and people and screams and noise, demands, desires, needs and frustration all mine to have and behold. I felt sick.

I picked up a stick and waved it around my head. It shrieked murder. I clipped the red crown off one of the poppies with the thin end of the screaming stick. The field began to murmur in my ears, my heart pounded insults at the mute boulders. The cyclamen was a smaller and tougher flower to decapitate so I mutilated it with the thick end of the stick. Sap began to squeel and bubble out of injured and bruised stems. A small yellow flower grew everywhere in free and careless abandon; wherever the sun reached, there it grew in the sparkle of a dumb blonde. I harvested whole circles and circles within orbit of my sickle-like sweeps of the world around me of these yellow blondes: hundreds and thousands of these fell at my feet. I picked up a handful of bleeding stems and smelled the oozing sap, it was lemony; it tasted lemony and was refreshing. I walked in the fields of my victories amongst the vanquished sucking noisily the lemon sap to the rhythm of my heart and gushing blood.

It was at that moment of power that I noticed that there was an orchestra of growing sounds around me — strange and foreboding. I placed the stick in front of me like a flag of property and waited for the calm to return. Instead of soft winds and cellos through the grass, the drum of my heart wouldn't stop and the sap from the victims at my feet trickled finally out of mutilated bodies into the ever present soil. It was time to leave. Slowly I retreated without turning back or ascerting myself at the holocaust left behind. The wild orchestration behind me increased in volume and screeched in my ears like wild violins in discord. I gently leaned the stick on a small boulder and began a slow run down the path.

The bay in the distance had huge shadows on it, creating a deep green camouflage-net over the entire sea. The path looked different running down it; I could hardly distinguish it from the rest of the crowds of growth. I ran faster and faster like a wild rabbit in desperation. The drumming in my ears increased from minute to minute, louder and louder, hundreds of waterfalls were falling and eroding the soil in my veins. I lost the path; the Persian dome of gold disappeared. I ran into darker and darker pockets of leaves and branches, into puddles of ancient breeding beds and clinging webs of carefully engineering traps. When I ran into a barbed wire across my path after running for so long that I was soaked in boiling sweat or blood or sap or frustrated tears, and covered in a kaleidoscopic coat of pollen, I thought that I was back at the old minefield. A cold terror seized my mind, I could get lost here forever, I could run around and around and around and around . . . I heard voices, on the other side of the small enclosed area, across the terror and metal, behind another barbed wire fence I heard human voices speaking! I had to do it. I lifted the wire and walked in. Step by slow step that evolved from a well of fear and hope I crawled inch by agonising inch forward towards the voices. I watched the small molehills that might cover a metal death. I could visualise myself blown to pieces, bits of me hanging off the mocking trees; satisfied frogs sitting on my bare bones, my blood making interesting patterns in the small dark puddle that probably spawned me in the first place. I had been standing and listening for a few minutes — the voices were gone. My imagination was creating worlds of torture for me — for itself. Quietly I began to weep for a life thus abandoned to the winds and erosion, for a despair all of my own. Then I grew angry at once. Without cause. Angry at the absurdity of my predicament, angry at the pity, at my pity of myself. In challenge I jumped ahead and landed with a thud — I ran the rest of the way, wildly and alone and moaning. I jumped the low barbed wire fence and ran forward to the thick shrubs.

I found myself standing on the asphalt road I saw from the top of the mountain — right next to a green bus stop. There were four people staring at me like a group of surprised lifeless marionettes. I crossed the road away from them, looked up at the mountain at the back, took a deep breath to calm my racing heart and began the walk back to my father's house.

Untitled Pieces

Shana Sackville

Torn cinders of mind
breeze across my turn of thought
but I can't quite touch the
worlds within their mist . . .

Within a broken eggshell
I thought I caught a sigh
and then the voice of no-where
spoke its sound . . .

The day weaves its way along,
each mood giving rise to an extra
thread . . . and the tapestry
is laid down.

True communication needs no words
but subtle minds delicate enough
to transmit meaning.

אין רוב פאַלן האָט מיין הונגער באַזיגט דעם פּחד. און איך בין געווען מזלדיק — איך בין נישט פאַרראַטן געוואָרן.

איך בין, פאַרשטענדליך, געווען פיזיש זייער אָפּגע־שוואַכט און אין אַ שלעכטן געזונט־צושטאַנד. אָבער חוץ דעם איז נישט געווען קיין שום צייכן, וואָס זאָל אָנדייטן, אַז איך בין אַנטלאָפן פון טרעבלינקע. איך האָב געטראָגן צעריסענע, ציווילע קליידער, ענלעך צו אַנדערע יידן און פּאָלאַקן.

מיין נומער 269, איז געווען אָנגעצייכנט אויפן פראָנט פון מיין העמד, אין דער הויך לינקס. אָבער איך האָב דאָס אַראָפּגעריסן אין משך פון רגעס, ווי נאָר איך האָב דערגרייכט דעם וואַלד.

איך האָב געשטרעבט צו גיין קיין טשענסטאָכאָוו און אונטער דעם דעקמאַנטל פון דער פינצטערניש אריינ־גנבענען זיך אין איינעם פון די גרויסע אַרבעטס־לאַגערן אין דער שטאָט. אין זיי קומט דער טויט מערסטן פון הונגער אָדער דורך זעלבסטמאָרד.

צו דער צייט האָבן די דייטשן געדאַרפט האָבן אַרבע־טער צו העלפן זייערע מלחמה־אָנשטרענגונגען צוליב דער מאָביליזאַציע פון אַלע זייערע מענער. דעריבער האָב איך געהאַלטן, אַז עס וועט מיר לייכטער זיין אָנצוקומען אין אַזאַ לאַגער.

איך האָב זיך ביי נאַכט אריינגעגנבעט אין אַן אַרבעטס־לאַגער אויף דער טעריטאָריע פון טשענסטאָכאָוו.

זייענדיק שוין אינעווייניק האָבן פריינד געהאָלפן מיר טוישן די קליידונג. דאַן בין איך צוריק אַוועק אין די וועלדער. איך בין געבליבן אין די וועלדער ביזן סוף פון דער מלחמה.

פון די 600 מיינע חברים, וואָס זענען אַנטלאָפן מיט מיר פון טרעבלינקע, איז נאָר אַ קליינע גרופּע גע־בליבן צו דערציילן זייער שוידערלכע געשיכטע.

די גרעסטע טייל איז דערשאָסן געוואָרן אין די וועל־דער, דערהרגעט אין די גאַסן, אָדער געשטאָרבן אין אַר־בעטס־לאַגערן — קרבנות פון דער ברוטאַליטעט און אוממענטשלעכקייט פון די נאַציס.

פון דער „קדימה"־ביבליאָטעק

צום ערשטן מאָל אין דער געשיכטע פון דער „קדימה"־ביבליאָטעק האָבן מיר דאָס יאָר אין דער אָנפירונג און אָרגאַניזאַציע פון דער ביבליאָטעק אַ יונגן מענטשן מיט אַקאַדעמישער בילדונג, אַ ספּעציאַליסט פאַר ביבליאָטעק אַרבעט: אָרגאַניזאַציע, פּירינג, אַנטוויקלונג. אַ דאַנק דעם איז די יודאַיקאַ־אָפּטיילונג (ענגליש) צוגעגרייט געוואָרן פאַר דער באַדערפעניש פון פאָרשן, שטודירן. צו דעם איז אויך אויסגעשטאַט געוואָרן אַ שטודיר־צימער, ווו מען קאָן אַרבעטן. מיר ברענגען דאָ אַ רשימה פון ביכער, וועלכע זענען אָנגעקומען אין ביבליאָטעק.

1. באַשעוויס־זינגער: דער בעל־תשובה, דער קונצנמאַ־כער פון לובלין;
3. פינער יצחק: מיין מאַמע;
4. מ. יעלין: דער פרייז פון יענעם ברויט (דערציילונג);
5. מענדל מאַן: די יידיש־פּוילישע מלחמה (דערציילונג);
6. קלמן סעגאַל: אַליינקייט (דערציילונג);
7. רבקה רוס: דער דניעסטער רוישט;
8. שמויני: קדושה אין יידישן פאַמיליע־לעבן;
9. זאב בלום: פּועלי־ציון אין ראַטנפאַרבאַנד, דעם זיידנס קרוין (וועגן מענדעלע מוכר ספרים);
11. באַריכט פון דער וועלט־קאָנפערענץ פאַר יידיש און יידישער קולטור;
12. הירש אָשעראָוויטש: תנך פאָעמעס, בלייענע בומע־ראַנגען (לידער);
14. חיים זעלצער — לידער און באַלאַדן;
15. יאָסל מלאָטעק — פּערל פון דער יידישער ליטעראַטור;
16. יוסף קערלער — די ערשטע זיבן יאָר;
17. יוסף קערלער — 12טער אויגוסט 1952;
18. אליעזר פּאָדריאַטשיק: אין פּראָפיל פון צייטן.
19. דב סדן: אַ וואָרט באַשטייט;
20. גאָלדע מאיר: מיין לעבן;
21. הערש סמאָלאַר: פון אינעווייניק (זכרונות וועגן דער יעווסעקציע);
22. לודען יצחק: פון חלום צו שלום;
23. שלום עליכם: אויף וואָס באַדאַרפן יידן אַ לאַנד.

(סוף פון זייט 11)

נאָך דער פאַרלעזונג האָט מען אים פאַרגעוואָרפן דאָס פאַרשווייגן די פראַגע. איינע אַ דאַמע, וועלכע האָט אַ נייַ־גונג צו הומאָר האָט אפילו געמאַכט די טיפּזיניקע באַמער־קונג, אַז. „וואָלט די „קדימה" געוווּסט, אַז זי קאָן מאַכן געלט ביי ווערגעליסן, וואָלט זי אים אַראָפּגעבראַכט". וואָר־שיינלעך קאָן מען זיך אויף דער אינפאָרמאַציע פאַרלאָזן, אַז ווערגעליס איז צום קויפן (מען קאָן מאַכן געלט ביי ווערגעליסן...)

די פראַגע איז: ווער דאַרף די דאָזיקע סחורה?

אדרבה — אפשר קאָנען אונדז די לייענער זאָגן, און דערביי אויך קלוג מאַכן: וואָס די פראַגע מיינט צו זאָגן?

מעם

מיר האָבן פאַרברענט דאָס גיהנום

דער גרעסטער טייל פון אויפשטאַנד איז געוואָרן פּלאַנירט אין לאַגער נומ. 1, דער הויפטלאַגער פון טרעבלינקע, וואָס איז געווען סיי גרעסער, סיי מער אָרגאַניזירט ווי דער לאַגער נומער 2 — דער טויטצענטער. די העפטלינגען האָבן גיכער דאָרט געקענט גנבענען געווער און גאָלד, וואָס איז געווען נייטיק איבערצוקויפן די וועכטער.

דאָס הויפּט־פּראָבלעם איז געווען דאָס וואָס עס איז נישט געווען קיין פאַרבינדונג צווישן די צוויי לאַגערן. איך האָב געאַרבעט אין לאַגער נומער 2, און אין אָנהייב איז אפילו פּלאַנירט געוואָרן ארויסצולאָזן אונדז בכלל פון אויפשטאַנד. אָבער מיר זענען נייטיק געווען צו באַווייזן דער וועלט די אכזריותן פון טרעבלינקע.

צוויי העפטלינגען פון לאַגער נומער 1 זענען באַגאַנגען „פאַרברעכנס", גענוג שווערע, אַז מען זאָל זיי איבערשיקן צום שוידערלעכן לאַגער נומער 2, אָבער נאָך נישט אויף אזוי פיל מען זאָל זיי גלייך שיקן צו די גאַזקאַמערן.

זיי זענען ניצול געוואָרן באַקומענדיק דערביי שווערע קלעפּ און אונדזער פאַרבינדונג איז געוואָרן איינגעשטעלט. זיי האָבן אונדז דערציילט, אַז דער אויפשטאַנד איז געפּלאַנט אויף מאָנטיק, דעם 2טן אויגוסט (1943). דער שלאַכטרוף וועט זיין „אַ רעוואָלוציע אין בערלין". דעם סיגנאַל פאַר אָנצוהייבן דעם אויפשטאַנד וועט זיין אַן אויפרייס פון אַ גראַנאַט.

יעדער איינער וועט האָבן אַ ספּעציעלע אויפגאַבע. מיר דאַרפן עס גוט דורכפירן.

מיר זענען געווען אַ 600 העפטלינגען, שוואַך פון הונגער און שלעכטער באַהאַנדלונג און פייניקונגען, אַקעגן 800 שווער באַוואָפנטע אוקראַינער־וועכטער און 150 ס.ס.־לייט.

דער פּלאַן איז געווען צו שטורעמען דעם געווער־אַרסענאַל און באַנוצן דאָס געווער צו הרגענען די וועכטער אויף די וואַכטורעמס. עמערס מיט נאַפט וועט מען אויסגיסן און אונטערצינדן דעם לאַגער.

אין דער צעמישונג וועלן מיר אַנטלויפן דורכן אָפענעם פּלאַץ אין וואַלד אריין, דריי מייל ווייט פון אונדז.

דאָס איז געווען אַן אַמביציעזער פּלאַן, אָבער מיר האָבן גאָרנישט געהאַט וואָס צו פארלירן. פּאַמעלעך איז דער 2טער אויגוסט געקומען נענטער. די לעצטע קערפּערס פון די הונדערטער טויזנטער, וועלכע זענען באַגראָבן געוואָרן אין די קברים־גריבער, זענען געוואָרן פאַרברענט און מיר האָבן געוווּסט, אַז מיט דעם ווערט אויך די צייט פאַר אונדז זייער קורץ.

מיר האָבן געוווּסט, אַז די דייטשן וועלן נישט איבערלאָזן קיין שפּור פון זייערע אכזריותן. טרעבלינקע האָט געדאַרפט פאַרברענט ווערן, דער באָדן איבערגעאַקערט און די עדות דערמאָרדעט.

די אַטמאָספער אין די באַראַקן איז געווען עלעקטריזירט. עס איז נישט געווען קיין וועג צוריק.

מיטגעהאָלפן אונדזער פּלאַן האָט דאָס, וואָס מיט איניקע וואָכן פריער האָט דער לאַגער־קאָמענדאַנט קורט פראַנץ אָנגעהויבן הוליען און באַלעווען. יענע נאַכט פלעגן זיי טרינקען, זינגען און וויוואַטעווען נישט ווייט פון די פייערן, וואָס האָבן פאַרברענט די טויטע. דאָס האָט אָפּגעשוואַכט די שאַרפע דיסציפּלין פון די וועכטער.

אין לאַגער נומער 1 איז דאָס געווער געווען שוין צוגעגרייט — גראַנאַטן, רעוואָלווערן, ביקסן. מיט צוויי פון מיינע נאָענטסמיז; פריינד האָב איך אַלץ געטאָן איינצוהאַלטן אָרדענונג אין די באַראַקן. יעדער צייכן פון אומרו וואָלט גלייך באַמערקט געוואָרן פון די ס.ס.

1טער אויגוסט. קיינער שלאָפט נישט. מאָרגן וועלן מיר זיין פריי.

איך האָב זיך לאַנג איינגעקוקט אין דער לבנה און שטערן. אפשר גיבן זיי אַ שיין פון אַ צוזאָג אַ סוף צו מאַכן צו דעם משוגעת? דער פרימאָרגן ציט זיך, מיר האָבן צונויפגענומען די לעצטע קופּעס קערפּערס, באַמיענדיק זיך מיט אַלע כוחות איינצוהאַלטן אונדזער שפּאַנונג און אומרו.

פיר נאָך מיטאָג. דער אָפּקלאַנג פון אויפרייס פון גראַנאַט. דער אויפשטאַנד האָט זיך אָנגעהויבן.

מיר זענען געלאָפן און היסטעריש געשריען: „אַ רעוואָלוציע אין בערלין! אַ רעוואָלוציע אין בערלין!".

מיר האָבן אַטאַקירט די וועכטער ארום אונדז און זיי דערהרגעט מיט זייערע אייגענע ביקסן. די נאַפט־פלאַמען האָבן געלעקט די לופט. איך בין אומגעפאַלן איבער די ליגנדיקע קערפּערס, וועלנדיק אַנטלויפן פון דער היץ.

נישט געקוקט אויף אונדזער גוט צוגעטראַכטן פּלאַן איז אַלץ געווען כאַאָס. די ס.ס.־וועכטער האָבן געעפנט אַ גרויס פייער מיט מאַשין־געווער פון די טורעמס, דערהרגענדיק דערביי אויך זייערע אייגענע מענשן.

באַוואָפנטע יידן זענען ארומגעלאָפן איבערן לאַגער שיסנדיק ווילד.

די גאַזקאַמערן זענען אָנגעצונדן געוואָרן, זיי זאָלן מער נישט קענען טאָן זייער טייוולאָנישע אַרבעט.

רויך און צעמישונג האָבן איבערגעשראָקן אַלעמען. מענטשן זענען געלאָפן אומעטום.

עס איז געווען אוממעגלעך אונטערצושיידן די יידן פון די דייטשן און אוקראַינער.

אָבער באַלד האָט די ס.ס. גענומען אַלץ אונטער איר קאָנטראָל. זייער העפטיקע שיסעריי האָט געהרגעט הונדערטער פון אונדז.

מיר זענען געלאָפן אין גרויס איילעניש צו די פאַרצוימונגען. איניקע זענען געשעדיקט געוואָרן אָנכאַפּנדיק די שטעכלדראָטן און זיי זענען צעטרעטן געוואָרן דורך די מאַסן. איך האָב זיך ארויפגעדראַפּעט איבער דעם פּלאָנטער פון דראָטן און קערפּערס. אַ קויל האָט אָנגערירט מיין פוס, אָבער איך האָב זיך נישט אָפּגעשטעלט.

נאָר איניקע מיילן ווייטער איז געווען די רעטונג אין וואַלד. איך האָב זיך אַרומגעקוקט און געזען אז די ס.ס. יאָגט אַלעמען, באַנוצנדיק זיך מיט געפּאַנצערטע אויטאָס.

אַ שרעק האָט מיך ארומגעכאַפּט און דאָס האָט מיך געצוואונגען צו ווייטערדיקע אָנשטרענגונגען.

כאַפּנדיק קוים דעם אָטעם און שלעפּנדיק זיך מיט די לעצטע כוחות בין איך אדורך דעם אָפענעם שטח און אַנטלאָפן אין וואַלד, וואָס האָט געגעבן שוץ מיר און אַנדערע 600 מענטשן. מיר האָבן געענדערט אונדזער פריער באַשטימטן גורל.

טיף אין וואַלד האָבן איך זיך אָפּגעטיילט פון די הונדערטער פון מיין פאָלק, וועלכע זענען אַנטלאָפן צוזאַמען מיט מיר. די ס.ס. און געשטאַפּאָ האָט כסדר „געקעמט" דעם וואַלד זוכנדיק די אַנטלאָפענע.

די וועלכע מען האָט געכאַפּט, זענען גלייך דערשאָסן געוואָרן.

די נאָענטסטע פאָר טעג האָב איך געבעטן עסן אין פאַרוואָרפענע פויערישע הייזער. דאָס האָט מיך געראַטעוועט. אָבער דאָס איז געווען זייער געפערלעך.

קיינער קען פריער נישט זיין זיכער צי די פויערים וועלן זיין פריינדלעך, אָדער צי די ס.ס. טשאַטעוועט נישט אין דער נאָענטסטער סביבה.

צווישן די גאַזקאַמערן און די קופּעס קערפּערס אויף דעם באָדן האָבן געדרעפּטשעט די שקלאַפֿן־אַרבעטער. אַ טייל האָבן פונאַנדערגעפּלאָנטערט די קרבנות; אַנדערע, די „דענטיסטן", האָבן ארויסגעריסן די גאָלדענע און זילבערנע ציין. אַלץ איז געווען פאַר זיי נוצלעך.

די סאַמע מיאוסע אַרבעט איז געווען צו שלעפּן די קערפּערס. דאָס איז געווען מיין אויפגאַבע, צוגלייך מיט הונדערטער אַנדערע מענטשן.

דער לאַגער נומער 2 האָט געהאַט 269 אַרבעטער. לאַגער נומער 1 האָט געהאַט איבער 600. איצט בין איך גלייך צוגעטיילט געוואָרן צו אַרבעטן.

איך האָב אויך געשלעפּט קערפּערס אויף מיינע אַקסלען, אָדער געשלעפּט פאַרנווייז צום ראָוו. איך האָב געשלאָסן מיינע אויגן און מיין געדאַנק צו דער ווירקלעכקייט, וואָס האָט מיר נישט געגעבן קיין אויסוועג.

קראַנק צוליב דעם שוידערלעכן בילד האָב איך אָנגעהויבן צו ברעכן. אָבער ארויסצווייזן צו פיל סימנים פון שוואַכקייט האָט געהייסן אַ זיכערער טויט.

נאָך וואָכן פון דעם אַלעם איז מיין אַרבעט געוואָרן אַ קרענקלעכע רוטין, אַ האַלב באַוווסטזיניקע וועלט פון טויט. איך ווייס, אַז אַ טייל פון די קרבנות זענען נישט געווען פולשטענדיק טויט. טייל האָבן נאָך אַלץ געאָטעמט. אָפּט, ווען איך האָב זיך איינגעבויגן אויפצוהייבן די קערפּערס האָב איך געקענט פילן אַ לייכט האַרצקלאַפּן.

אָבער די אַלע זענען געוואָרפן געוואָרן אויף די קופּעס מיט די אַנדערע, כדי צו ווערן דערשטיקט אונטער דער מאַסע פון די טויטע קערפּערס. אַ סך מאַמעס זענען נאָך אַלץ געווען, אפילו קאַלטערהייט, צוגעדריקט מיט זייערע קינדער. אַלטע פאַרפעלקער זענען געלעגן צוזאַמען אַרומגענומען מיט די אָרעמס.

אַנדערע האָבן געהאַלטן אָפן ברייט די אויגן און האָבן אויסגעזען ווי זיי רירן זיך, ווען איך האָב זיי אָנגעקוקט. אַ סך האָבן זיך געהאַלטן ביי די העלדזער, אָדער האָבן געהאַט ווונדן פון די ציין, ווייל זיי האָבן זיך אַליין געביסן אין אַנגסט פון זייערע לעצטע מינוטן פון לעבן.

געוויינטלעך ווערט אַ מענטש משוגע ביי אַזאַ אַרבעט. אָבער אין דער צייט האָב איך לאַנג שוין פאַרלוירן אַלע נאָרמאַלע געפילן. איך האָב געאַרבעט אין אַ כסדרדיקער טעמפּקייט און פאַרגליווערטקייט.

די גאַזקאַמערן האָבן אויך צוגעשטעלט אונדזערע האָרן אַ טעגלעכע פאַרווילונג און דערפרישונג. זיי פלעגן אריינקוקן אין די שמאָלע שפּאַלטן און וועטן זיך וועגן דער אויסהאַלטעוודיקייט פון זייערע קרבנות, וועלכע האָבן געלעכצט נאָך לופט צום אָטעמען.

די קלענערע גאַזקאַמערן האָבן געטאָן זייער אַרבעט אין 37 מינוט. ביי די גרעסערע האָט עס געדויערט א שעה מיט אַ פערטל — אַ צוגעטראַכט סאַדיסטיש מיטל פון די נאַציס צו פאַרלענגערן די גסיסה.

די פאַרקרימטע געדאַנקען פון די דייטשן האָבן זיך נישט אָפּגעשטעלט פאַר גאָרנישט.

אפילו איינציקע העפטלינגען, וועלכע זענען געווען אין דעם גיהנום זייט טרעבלינקע האָט זיך געשאַפן, זענען געוואָרן אַ טייל פון דעם משוגעת. ביי נאַכט, אין די באַראַקן, נאָך מיט שטיקלעך פלייש און בלוט אויף זייערע קליידער, פלעגן זיי זיך וויצלען וועגן זייערע שווערע לאָדונגען.

זיי פלעגן לאַכן און זאָגן, אַז געוויסע יידן זענען צו גוט געפּאַשעט געוואָרן און דאָס מאַכט שווערער זייער אַרבעט.

עס איז נישט לייכט געווען זיך צו איזאָלירן פון די דאָזיקע, וועלכע זענען געווען באַווירקט פון זייער אַרבעט.

מיר זענען געשלאָפן און געגעסן אין אַ תפיסה, אַ קלענערע און מער באַוואַכט ווי אין לאַגער נומער 1. מיר זענען אויך אַ ביסל מער געשפּייזט געוואָרן, אָבער זיכער נישט בעסער. צופעליק, ווען אַ פערד האָט געפּגרט פון קראַנקהייט, אָדער פון געוויינלעכער אויסשעפּונג, האָבן מיר באַקומען אַ סעודה פון פלייש... ווי הינט, וואָס רייסן זיך וועגן שפּייז האָבן מיר זיך געשלאָגן פאַר אונדזער חלק.

קורט פראַנץ האָט געהאַלטן דעם ספּעציאַליזירטן לאַגער נומער 2 אַלס זיין פּריוואַטער „האָבי". זיינע איינפאַלן זענען געווען אָן אַ סוף.

יעדן טאָג זענען צוואַנציק אָדער דרייסיק העפטלינגען געהרגעט געוואָרן צו מאַכן אָרט פאַר נייע. אַ סך זענען דערפירט געוואָרן צו משוגעת. אַנדערע האָבן געפּרוווט צו אַנטלויפן דורך באַהאַלטן זיך אין די ראָוון, צוזאַמען מיט די טויטע, און אָפּוואַרטן די פינצטערניש. דערנאָך פלעגן זיי פּרובירן אריבערשפּרינגען די שטעכלדראָטן.

דאָס איז געווען נישט בלויז געפערלעך פאַר זיי אַליין, נאָר האָט אויך געבראַכט שוידערלעכע רעפּרעסיעס פאַר אונדז אַלע.

„די הימעלשטראַססע", וועלכע האָט געפירט צו די גאַזקאַמערן איז געוואָרן טעגלעך געוואַשן. דער איינגאַנג צו די גאַזקאַמערן האָט בשום אופן נישט אויסגעזען אָנצוזאָגן שלעכטע בשורות. די טויזנטער זענען געשטאָרבן גאָרנישט חושד זייענדיק.

צוויי חדשים פאַרן סוף פון טרעבלינקע זענען מיר באַזוכט געוואָרן דורכן ס.ס.־רייכספירער היינריך הימלער אַליין. כסדר האָט זיך ביי זיין זייט געפונען אַ יונגער ס.ס.־אָפיציר וואָס האָט זיך מיט גאָרנישט אויסגעצייכנט. זיין נאָמען איז געווען אַדאָלף אייכמאַן.

איך בין שפּעטער געוויר געוואָרן, אַז אייכמאַן איז געווען איינער פון די הויפּט־אַרכיטעקטן ביים שאַפן טרעבלינקע.

הימלערן האָט מען געוויזן יעדן פּרט פון לאַגער. ער איז פאַרביי איינציקע טריט פון אָרט, וווּ כ'האָב געאַרבעט ביים ראָוו. איך האָב געזען אַ בלאַסן שמייכל אויף זיין פּנים. ער האָט אויסגעזען צו זיין זייער צופרידן מיט די רעזולטאַטן פון לאַגער. קורט פראַנץ האָט איבערגעשטיקן זיך אַליין.

די צאָל פון די געטויטע האָט אָנגעהויבן שטייגן גאָר הויך.

הימלער האָט באַפוילן מען זאָל זיי פאַרברענען.

מיט דעם וועט די אַרבעט פון טרעבלינקע זיין פאַרענדיקט און מיר האָבן געוווסט, אַז מיר אַלע וועלן אויסגעמאָרדעט ווערן.

אזוי זענען די זוימען פון אויפשטאַנד ערנסט איינגעפלאַנצט געוואָרן. קורט פראַנץ האָט געהייסן עפענען דעם ראָוו. דער געשטאַנק פון 300.000 קערפּערס, אַ טייל פון זיי האָבן געפוילט אין דער ערד מער ווי ניין חדשים, איז געווען מוראדיק. דאָס פארפוילטע פלייש און דער אָנבליק פון די צוזאַמענגעוואָרפענע קופּעס איז געווען אומדערטרעגלעך.

מיר זענען געקראָכן איבער די קני אין די רעשטלעך פון די טויטע און געשלעפּט זיי צו די גיגאַנטישע פייערן. דער וועג איז געווען געצייכנט מיט שטיקלעך ביינער און הויט, וואָס זענען צעפּרעסן געוואָרן מיט דער צייט.

איך האָב אָנגעהויבן שטעלן העכער דעם טויט ווי דאָס לעבן.

טרעבלינקע איז געגאַנגען צו זיין סוף. פאַר די שקלאַפֿן־אַרבעטער איז די צייט געוואָרן זייער קורץ.

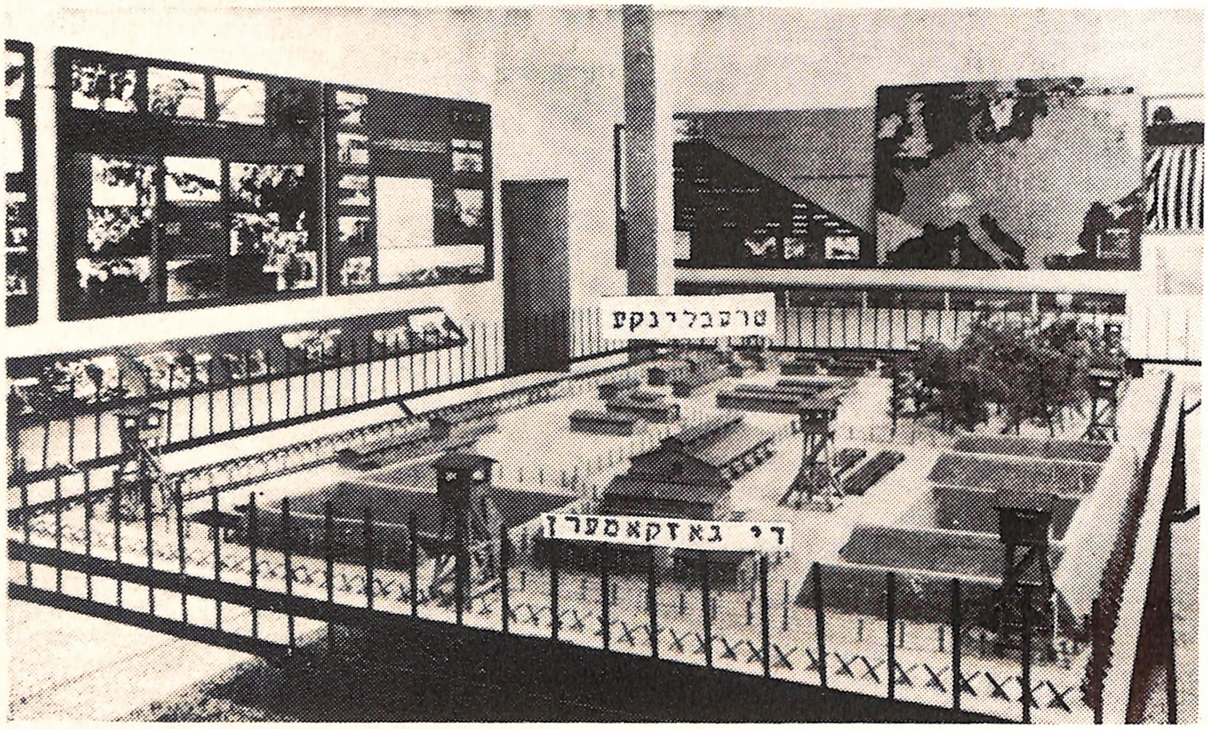

דעריבער וועט די גאַנצע דריטע רייע פון אונדזער אַפּעל אויסגעראָטן ווערן.

פראַנץ אַליין האָט געפירט דעם מאַרש צו די גאַזקאַמערן.

איך האָבן באַאָבאַכטעט די מענטשן און געטראַכט. ביעלאַס איז געווען טויט, אָבער דאָס האָט אונדז געקאָסט מער ווי 400 לעבנס. אַזוי האָבן די דייטשן געשאַצט זייער ווערט.

פראַנץ איז געווען אַ הויכער און שיינער, און צוליב זיין אויסזען האָבן מיר אים גערופן „די ליאַלקע״. וואָס שייך סאַדיזם האָט ער זיך אויסגעגלייכט מיט ביעלאַסן.

אין לויף פון טאָג פלעגט ער זיצן מיט אַ געלאָדענעם רעוואָלווער אויף די פּעק מיט קליידונג און פון דער הויך אַכטונג געגעבן אויף די אַרבעטער. די, וועלכע ער האָט געזען ארומדרייען זיך האָט ער קאַלטבלוטיק גענומען אויפן ציל.

איך האָב געמוזט צוזען ווי מיינע ברידער־יידן האָבן זיך געקאָרטשעט נעבן מיר אין בלוט.

יעדעס מאָל, ווען ס׳איז אים געפעלן, פלעגט ער ארומגיין מיט זיין עלזאַסער הונט און פלוצלינג אָנרייצן דעם הונט אויף יעדן העפטלינג, וואָס האָט זיך געפונען נאָענט פון אים.

דער הונט איז געווען טרענירט צו באַפאַלן די געשלעכטלעכע טיילן פון מענטש. פראַנץ פלעגט געוויינלעך ענדיקן די הילפלאָזע טויט־געשרייען פון קרבן מיט אַ שאָס פון זיין רעוואָלווער.

אייניקע טעג נאָכן טויט פון ביעלאַס בין איך באַפרייט געוואָרן פון מיינע ביז איצטיקע פליכטן. פראַנץ האָט מיך ארויסגערופן...

איך האָב געשוידערט איבער מיין גורל.

קען זיין, אַז איך האָב אָפּגענאַרט דעם טויט צו לאַנג. קען זיין, אַז עס האָט זיך אויסגעשעפּט מיין נוציקייט און איצט וועל איך זיך פאַראייניקן מיט די טויזנטער ברידער מיינע, וועלכע מען ברענגט אום. ביי פראַנצן קענט איר קיין מאָל גאָרנישט וויסן.

מען האָט מיך געפירט צו זיין ביוראָ, אַ שמאָל, ריין צימער. יעדע זאַך האָט געהאַט איר אָרט, איינשליסלעך בילדער פון זיין ווייב און משפחה.

פראַנץ האָט מיך קאַלט אָנגעקוקט. „ווי פאַר אַ ייד האָסטו געאַרבעט גוט״ האָט ער געזאָגט. „אָבער איך מיין, אַז דו דאַרפסט אַן ענדערונג. מאָרגן וועסטו אריבערגעפירט אין לאַגער נומער 2. דאָרטן קענסטו ווירקלעך פאַרבלייבן.

איך בין געגאַנגען אין גיהנום אריין.

אַלע פייניקונגען און צרות, וועלכע איך האָב דורכגעליטן, זענען געווען גאָרנישט אין פאַרגלייך מיט דעם, וואָס איך האָב געהאַט דורכצומאַכן.

די צוויי אָפּטיילונגען פון לאַגער זענען אַלע מאָל געווען באַזונדער און אָפּגעטיילט. אין איינעם האָבן די העפטלינגען געהאַט צו טאָן מיט לעבן און אין אַנדערן מיט טויט. קיין שום ייד, וועלכער איז געווען אין לאַגער נומער 2, איז קיין מאָל נישט צוריקגעקומען צו דערציילן וועגן דעם אַלעם, וואָס דאָרט קומט פאָר. די סיבה איז געווען פאַרשטענדלעך.

אין דער דאָזיקער נאַכט האָב איך געקעמפט איינצושלאָפן, אָבער דער שלאָף איז נישט געקומען. שעהן האָבן זיך געצויגן ביז מען האָט מיך אויפגעוועקט פריער ווי געוויינלעך און געהייסן נאָכגיין דריי באַוואָפנטע וועכטער.

איך בין אַדורך דאָס טויער און זיך ארומגעקוקט. דאָרט זענען געווען צוויי געביידעס מיט ווייסע ווענט. דאָס זענען געווען די גאַזקאַמערן. איין געבידע האָט געהאַט דריי גאַזקאַמערן, יעדע האָט געקענט אריינגעמען ארום 600 מענטשן.

די אַנדערע געביידע איז גרעסער און געהאַט צען גאַזקאַמערן, יעדע האָט געקענט אריינגעמען 1000 מענטשן. הינטער די טויטהייזער איז געווען אַ ריזיקער ראָוו, וואָס האָט אריינגענומען טויזנטער יידישע קערפּערס. דער ראָוו איז טיילווייז געווען פאַרשאָטן מיט ערד.

שפּעטער, ווען די „פּראָדוקציע״ איז גרעסער געוואָרן האָט מען אויסגעגראָבן אַ צווייטן ראָוו.

גאַנצן צעבראָכן, זענען מיר ווייטער געפּייניקט געוואָרן ביים געלעכטער און שפּאַס פון די אוקראַינער.

נישט געבנדיק אונדז קיין צייט צו קומען צו זיך, האָט מען אונדז צעטיילט אין צוויי גרופּן. די ערשטע האָט מען גענומען צו אַרבעטן אין לאַגער נומער 2. מיין גרופּע אין געבליבן אין לאַגער נומער 1. מען האָט אונדז געגעבן קליידונג און געהייסן זיך אָנטאָן. דאַן האָט מען אונדז ווידער צעטיילט אין קליינע סעקציעס, יעדע מיט אַ ספּעציעלע אויפגאַבע.

איין סעקציע האָט געדאַרפט זען, אַז די מענטשן זאָלן אויסגעלאָדנט ווערן פון די צוגן אָן צו פיל טומל. אַן אַנדערע האָט סאָרטירט קליידער און ווערטזאַכן. יעדע זאַך, וואָס האָט געהאַט אַ ווערט, איז דירעקט געשיקט געוואָרן קיין די־טשלאַנד צו העלפן די מלחמה־אָנשטרענגונגען.

די דריטע סעקציע האָט געטיילט זייף און האַנטיכער, און געפירט די קרבנות צו דער „באָד" לענגאויס דער „הימעלשטראַססע", ווי מען האָט דעם וועג גערופן.

עס זענען דאָ אויך געווען אַ געוויסע צאָל קאַפּאָס, העפטלינגען, אויסגעקליבן אָפּצוהיטן די אָרדענונג.

פון זיי האָבן צוויי געהאַט ספּעציעלע אויפגאַבן. דער ערשטער איז געווען דער דאָקטאָר. ער איז געווען פאַראַנטוואָרטלעך פאַרן געזונט פון די ס.ס. און אוקראַינישע וועכטער. ער האָט אויך געדאַרפט לויטן באַפעל געבן טויטנדיקע איינשפּריצונגען די, וועלכע זענען געווען זייער קראַנק און אויסגעמאַטערט צו גיין צו די גאַזקאַמערן.

מען האָט די קראַנקע געזאָגט, אַז מען גיט זיי „פאַרשטאַרקונג"־איינשפּריצונגען און דאָס וועט זיי נישט שאַטן. עס האָט זיי ווירקלעך נישט געשאַדט. די מערסטע פון זיי זענען געשטאָרבן אין 50 סעקונדן.

דער אַנדערער קאַפּאָ איז געשטאַנען ביים טויער, וואָס פירט אין לאַגער נומער 2. ווען די יידן, גאָרנישט חושדזייענדיק, זענען אַדורך דעם טויער צו די גאַזקאַמערן האָט ער זיי גערופן צו איילן זיך. „שנעל, שנעל! איידער דאָס וואַסער ווערט קאַלט" האָט ער געשריען.

מיין אַרבעט איז געווען סאָרטירן קליידער.

דריי שעה נאָכן באַקומען די קלעפּ האָב איך געאַרבעט אָן אָפּרו. און עס איז נישט געווען קיין אָפּשוואַכונג פון טעמפּאָ. די אַלע מאָל וואַכזאַמע וועכטער האָבן שוין צוגעהיטן.

נאָך מיטוּנאַכט, ווען דער לעצטער טראַנספּאָרט איז געוואָרן אויסגעליידיקט, דורכגעזוכט און אַוועקגעפירט, האָט מען די אַרבעטער אוועקגעפירט שלאָפן אין די באַראַקן. מיר האָבן געווינט צוזאַמען אין איין גרויסן באַראַק מיט אַ זאַמד־פּאָדלאָגע.

צען מאַן האָבן מיר זיך געטיילט מיט אַ לעבל ברויט און יעדער האָט באַקומען אַ טעפּל שוואַכע שוואַרצע קאַווע. דער קאַמף צו באַקומען עסן, ווי אויך אַן אָרט צום שלאָפן, איז געווען אַ נאָרמאַלע זאַך.

מיין ערשטער טאָג אין טרעבלינקע איז אַדורך.

נישט געקוקט וואָס איך האָב נאָך געהאַט די שווערע איבערלעבונג פון מיין משפחה און די טויזנטער אַנדערע אומגעקומענע אין מיין זכרון בין איך דאָך — צו מיין חרפּה — לייכט איינגעשלאָפן.

עס איז געווען זומער און די הייסע זון האָט אָן רחמנות געבאַקן באַלד אין צומאָרגנס פרי. מיר זענען אויפגעוועקט געוואָרן דורך די געשרייען פון די וועכטער.

אַ פּאָר רגעס בין איך געלעגן האַלב באַוווּסטלאָז ביז מיין געדאַנק האָט זיך אויסגעקלאָרט. דער פריערדיקער טאָג האָט מיר אויסגעזען ווי אַ שווערער, שוידערלעכער חלום.

מען האָט אונדז אַרויסגעפירט פון די באַראַקן און מיר האָבן פאַראַדירט פאַרביי מאַקס ביעלאַס. ער האָט ווידער אונדז געזאָגט, אַז ער דערוואַרט יעדער זאָל טאָן זיין פליכט. די וועלכע וועלן אַלץ גוט אויספירן וועלן ווערן באַלוינט דורך בלייבן לעבן. די אַנדערע וועלן זיך פאַראייניקן מיט די מאַסן אין די גאַזקאַמערן.

דער פייף פון לאָקאָמאָטיוו, וואָס ברענגט די ערשטע קרבנות פון דעם טאָג, איז געווען דער סיגנאַל אָנצוהייבן די אַרבעט. און אַזוי איז עס געגאַנגען כסדר.

יעדן טאָג זענען געקומען טויזנטער צום אומקום. טייל פון די העפטלינגען זענען געשטאָרבן פון אויסמאַטערונג, אָדער זענען באַגאַנגען זעלבסטמאָרד ביי נאַכט אין די באַראַקן.

סם איז געווען לייכט צו קריגן. מען האָט עס געגנבעט פון די זאַכן פון די טויטע יידן. אַן אַנדער וועג פון זעלבסטמאָרד איז געווען דאָס הענגען זיך אויף די באַלקנס פון די דעכער פון די באַראַקן.

ווי נאָר די צאָל פון די שקלאַפן־אַרבעטער איז געפאַלן, האָט מען צוגענומען פרישען מענטשן, אויסגעקליבן פון די טויזנטער ניי־אָנגעקומענע און מען האָט זיי צוגעטיילט צו אונדז. האַלב פאַרהונגערט, צעשלאָגן און שטאַרק דערשלאָגן האָבן מיר באַגעגנט יעדן טאָג מיט האָפענונגסלאָזיקייט און פולער פאַרצווייפלונג — אַלע מאָל פרעגנדיק זיך צי דאָס איז אונדזער לעצטער טאָג.

דאַן, אין אַ פרימאָרגן, ווען דער שרעקלעכער מאַקס ביעלאַס האָט אונדז אויפן אַפּעל אַדורכגעקוקט, איז געקומען אַן אַקציע, וואָס האָט אָנגעזאָגט דעם קומענדיקן אויפשטאַנד אין טרעבלינקע.

ביעלאַס האָט מאַרשירט דורך די רייען פון העפטלינגען, וועלכע זענען געשטאַנען אויף „אַכטונג", און גאַנץ צופרידן האָט ער זיך צוריקגעקערט צו דער ערשטער רייע, איידער ער גייט אַוועק. דאַן האָבן מיין ברודער שלמה און מיין קוזין טוביה מאַרקאָס זיך געוואָרפן אויפן ביעלאַסן מיט אַ גרויס מעסער, וואָס האָט זילבערדיק אָפּגעגלאַנצט אין דער שיין פון דער זון.

זיי האָבן טיף אַריינגעשטעקט דאָס מעסער אין רוקן פון ביעלאַסן, וועלכער איז אומגעפאַלן. ער איז פאַטאַל פאַרוווּנדעט געוואָרן.

מיין ברודער האָט באַקומען באַצאָלט פאַר זיין נקמה. אַ האָגל פון ביקסן־קלעפּ האָט געמאַכט פון זיין שיידל פון קאָפּ אַ צעגאָסענע מאַסע. אָבער זיין ציל האָט ער דערגרייכט.

די ס.ס.־וועכטער אויף די וואַכטורעמס זענען געוואָרן אויף אַ מאָמענט זייער איבעררואַשט. באַלד אָבער האָבן זיי געעפנט אַ גרויס פייער פון מאַשין־געווער, וואָס האָט זיך געטראָגן אין אַלע ריכטונגען. מיר זענען צעשראָקענע אַנטלאָפן.

הונדערטער זענען געהרגעט געוואָרן. ביעלאַסעס לייטענאַנט, קורץ פראַנץ, האָט געדאַרפט אָפּשטעלן די מאַסאַקרע. זיינע „אַרבעטסקרעפטן" זענען דאָך פאַרקלענערט געוואָרן.

פראַנץ האָט ארויסגעצויגן זיין רעוואָלווער צום נאָענטסטן ס.ס.־מאַן. דאָס פייער איז שטילער געוואָרן.

פראַנץ, וואָס האָט געדאַרפט ווערן דער נייער קאָמענדאַנט, האָט אונדז געהייסן אַנידערפאַלן.

מיר האָבן געוואַרט אויף אונדזער גורל.

עס האָט נישט לאַנג געדויערט. דעם נאָענטסטן אינדערפרי, ווען מיר זענען געשטאַנען אין דריי רייען, האָט אונדז פראַנץ דערציילט וועגן אונדזער שוידערלעכן פאַרברעכן: אַ דייטשער אָפיציר איז געהרגעט געוואָרן דורך יידן. דאָס קען מען נישט מוחל זיין, האָט ער געזאָגט.

הענרי שטייער

דער גרויל פון טרעבלינקע

איך בין געשיקט געוואָרן אין דעם טויטן־לאַגער טרעבלינקע פון יידישן געטאָ אין טשענסטאָכאָוו סוף אויגוסט 1942. דאָרט בין איך געווען עלף חדשים און זיבן טעג. אין דער צייט זענען זענען מער ווי 800.000 יידן געשיקט געוואָרן צום טויט.

איך בין געווען דער איינציקער פון מיין משפּחה, וואָס האָט איבערגעלעבט דעם גרויל און די אוממענטשלעכקייט פון טרעבלינקע, וווּ עס זענען אומגעקומען מיין פרוי, מיין קליין טעכטערל, מיין פאָטער און צוויי ברידער.

די דערמאָנונג פון דעם שוידערלעכן מאַסן־מאָרד, פּייניקונגען פון מענטש און דער דעגראַדאַציע פון מיין פאָלק דורך די נאַציס וועט פאַרבלייבן אין מיין זכרון אויף אייביק. אָבער טרעבלינקע איז אויך געווען דאָס אָרט פון איינעם פון די גרעסטע טריומפן — מיר זענען אויפגעשטאַנען כדי אראָפּצוואַרפן אונדזערע ס. ס.־האָרן.

מיין משפּחה איז געווען פון די ערשטע, וועלכע מען האָט צוגענומען פון טשענסטאָכאָווער געטאָ קיין טרעבלינקע. מען האָט אונדז צוגעזאָגט, אַז מיר גייען זיך באַזעצן ערגעץ אַנדערש.

מען האָט אונדז אריינגעפּאַקט אין לאַנגע צוגן פון מער ווי הונדערט שמוציקע פּי־וואַגאָנען, אין וועלכע מיר האָבן געהאַט אָרט נאָר צו שטיין. אַ סך פון די קראַנקע און זקנים זענען געשטאָרבן אין דער 36 שעהדיקער רייזע. זיי זענען געווען די גליקלעכע.

די סטאַציע טרעבלינקע איז געווען א פריילעכער געמאָלטער קליינער פּלאַץ. ווען מען האָט אונדז געהייסן אַרויסגייען פון צוג האָבן מיר זיך גענאַרט צוליבן בליאַסק און דעם וואָרט „ענטהאָלונגסלאַגער”, וואָס איז געווען אויסגעמאָלט אויפן גרויסן טויער, דורך וועלכן מיר האָבן אריינמאַרשירט אין דריי רייען.

מיר האָבן גאָרנישט פאַרדעכטיקט — אפילו ווען מיר האָבן געזען די דרייפאַכע הויכע פאַרצוימונגען, דורכגעצויגן מיט שטעכל־דראָטן, וואָס האָבן אַרומגענומען דעם טרעבלינקע־לאַגער.

אינעווייניק זענען געווען איניקע צעוואָרפענע באַראַקן און אַ שטאַרקע, געפלאָכטענע וואַנט, וואָס האָט געטיילט דעם לאַגער אין צוויי. דער אויסזען איז געווען ענלעך צו די אַרבעטס־לאַגערן אין טשענסטאָכאָוו, מיט וועלכע מיר זענען געווען באַקאַנט.

אוקראַינישע וועכטער האָבן אונדז געפירט צו איינעם פון די באַראַקן. עטלעכע ס. ס.־אָפיצירן זענען געשטאַנען כלומרשט גלייכגילטיק.

אין די באַראַקן האָט מען אונדז געהייסן אויסטאָן זיך. אפילו נאַקעטערהייט האָט מען ביי אונדז אויף אַ באַלייידיקנדיקן אופן געזוכט געווער און ווערטזאַכן.

איך האָב באַמערקט, אַז איניקע אַרבעטער, וועלכע לייידיקן אויס די טאַשן און פּאַקן די קליידונג, זענען ווי מיר — יידן. איך האָב געפרעגט איינעם וואָס עס איז געשען מיט די מענטשן, וועלכע זענען געקומען פריער פאַר אונדז?

ער האָט שנעל אָנגעוויזן אין דער ריכטונג פון דער געפלאָכטענער וואַנט, אָבער גאָרנישט געזאָגט.

„זענען זיי געראַטעוועט?” האָב איך געפרעגט. ער האָט אַ קוק געטאָן אויף מיר מיט פּחד. אין דעם מאָמענט האָב איך פאַרשטאַנען דעם גרויליקן סוד פון טרעבלינקע, מיר גייען אַלע צום טויט. איך בין געבליבן שטיין פאַרגליווערט.

אַ וועכטער האָט מיך אַרויסגענומען פון מיין פאַרגליווערטקייט מיט אַ זעץ פון זיין ביקס. אַ וואַקלדיקן האָט מען מיך אריינגעשטופּט אין אַ רייע, און אין די דאָזיקע סעקונדן בין איך געוואָרן אָפּגעטיילט פון מיין משפּחה.

איך האָב זיי מער נישט געזען.

די מענער, חוץ די וואָס האָבן אויסגעזען אומפּעיק צו שווערער אַרבעט, האָט מען אָוועקגעפירט אין אַנדערע באַראַקן. די איבעריקע, פרויען און קינדער, זקנים און אויסגעמאַטערטע, האָט מען געגעבן זייף און אַ האַנטוך און געהייסן גיין אין באָד אריין.

זיי האָבן נישט געוווּסט, אַז מען פירט זיי צום טויט. דאָס איז געווען אַ קאָשמאַר. קראַנק און פאַרצווייפלט, פול מיט ווייטיק פון די פּאַסירונגען, בין איך בלינד נאָכגעגאַנגען די אַנדערע.

דער לאַגער־קאָמענדאַנט, דער ס.ס. אונטערשטורמפירער מאַקס ביעלאַס איז געשטאַנען פאַר אונדז, ווי אַ סוחר אויף אַ חזיר־מאַרק.

ער האָט אונדז געזאָגט, אַז מיר האָבן אַ שאַנס צו ראַטעווען זיך דורך דינען דייטשלאַנד. די, וועלכע וועלן לאָיאַל און שווער אַרבעטן, וועט מען שאַנעווען און זיי וועלן זיין אַ טייל פון זיג פון „רייך”, ווען זיי וועלן איינעמען די וועלט .אָבער מיר מוזן באַווייזן, אַז מיר זענען ווערט אַזאַ כבוד.

„איך דאַרף אַרבעטער” האָט ער געזאָגט „גוטע, פּעיקע מענטשן צו העלפן, אַז טרעבלינקען זאָל אַרבעטן ווי געהעריק. אַלע קוואַליפיצירטע פאַכמענער זאָלן שטעלן אַ טריט פאָרויס”.

מיין ווילן צו לעבן איז געווען שטאַרקער ווי מיין שאַנדע. איך האָב געטאָן אַ נישט זיכערן טראָט, צוגלייך מיט די מערסטע פון אונדז. די, וועלכע האָבן צו לאַנג געטראַכט און די וועלכע האָבן נישט געטאָן קיין טריט פאָרויס זענען באַלד אָוועקגעפירט געוואָרן.

„איצט” האָט ביעלאַס געזאָגט: „יידן, וועלכע רעדן דייטש זאָלן אויפהויבן זייער רעכטע האַנט”. איך ווייס נישט פאַר וואָס, אפילו אין דעם משוגעת, האָב איך געפילט, אַז עס איז אַ שפּיצל, אַ טריק.

איך בין געבליבן שטיל.

מער ווי אַ העלפט פון די מענטשן האָבן אויפגעהויבן זייערע הענט. זיי האָבן געהאַפּט אויף לייכטערע אַרבעטן אַלס איבערזעצער.

זייער טעות האָט האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַטאַל פאַר זיי. דער לעצטער פרווו האָט פאַרלאַנגט פון יעדן פיזישן אָנשטרענג און אויסהאַלטעוודיקייט, אויף פיל מיר האָבן נאָך עפּעס געהאַט.

די אוקראַינישע וועכטער, וועמען מיר האָבן שפּעטער אַזוי פאַראַכטעט ווי די ס.ס.־אָפיצירן, האָבן אונדז געטריבן מיט בייטשן און געשטויסן מיט זייערע ביקסן.

פאַלן, אומפאַלן, האָט געמיינט טויט.

דאָס האָט געדויערט עטלעכע מינוט. איניקע זענען באַלד געשטאָרבן, די באַוווסטלאָזע און די, וועלכע זענען געלעגן און געקרעכצט, זענען אַוועקגעשלעפּט געוואָרן.

„איר וועט מיטהעלפן די אַרבעטסקרעפטן פון טרעבלינקע” האָט ביעלאַס געזאָגט. דאַן האָט ער זיך אויסגעדרייט, אַ ברום געטאָן „הייל היטלער” און איז אַוועק.

שווער צעשלאָגן, דער ווילן און ווידערשטאַנד אין

חיים מאַלטינסקי

לידער

א.

ווען איך קאָן אין מיין לידער-גאָרטן
לאָזן אין גאַנג
אַ יעט-מאַשין
וואָס זיכער זאָל און פשוט
אויסטשיפּען, אויסרייסן מיטן וואָרצל
דאָס אַלץ, וואָס האָט קיין דראַנג,
קיין זינען און ממשות
און בלייבן זאָל אויף יעדער בייט —
אַ שיינע לעבעדיקע קוויט.

ב.

א ר ע ר א ר י ז י ק ע . . .

נאָר ניט וויאַנען,
נאָר ניט פוילן —
לעבן, ווי אין שלאַכט
אונטער די זשומענדיקע פייפנדיקע
שפּליטערס קוילן . . .
צי ווי די מוראַשקע:
עס טראָגט און וואַלגערט זי דער ווינט
צוזאַמען מיט דער משא —
טוט זי זיך אַ קער —
און זי לאָזט בשום אופן ניט אַרויס
פון אירע צוואַנגען — לאַפּקעס
דאָס שטרויעלע — אַ קאַלאַסאַלע רער,
וואָס לייגן וועט זיך אין יסוד
פון אונטערערדיש נייער
מוראַשקע-שטאָט . . .

ג.

ווייל איך ווער אַ בן-שבעים —
מוט און עקשנות מוז סטייען,
ווי אויף אַ שלייף-שטיין צו שאַרפן
יעדער מחשבה און רעיון.
און ווי די ימיקע כוואַליעס
פריש אויף דער זון זיך צעבלאַנקען,
אַזוי וואָלט איך וועלן,
אויפבליצן זאָלן מיינע געדאַנקען.

ד.

וואָס מע האָט מיין נאָמען
ניט געשטעלט איבער מיין ליד,
נאָר אונטן,
אַרט עס מיך קיין ברעקל ניט.
אַבי נאָר קומען זאָל איך
מיט אַ וואָרט אַ בונטן,
אַ באַהאַרצטן און באַזונטן
מיט אַ יאָדער אַ געזונטן.

אור יהודה, דעצעמבער 1979

אַניע און יוסף קערלער דאַנקען דער „קדימה"

ירושלים, נאָוועמבער 1979 — תש"מ

צו דער פאַרוואַלטונג
פון יידישן קולטור-צענטער „קדימה"
אין מעלבורן

פאַרזיצער: יאַשאַ שער

סעקרעטאַר: יהודית וואַרשאַווסקי

טייערע חברים,

דערלויבט מיר אויסדריקן מיין האַרציקסטן דאַנק, א ו נ ד ז ע ר דאַנק פאַר דער וואַרעמער, באמת ברידער-לעכער אויפנאַמע מצד דער „קדימה", איר פאַרוואַלטונג און אַלע אירע מיטגלידער.

מיר זענען אַוועקגעפאָרן צוריק אין אונדזער יידישער היים מיט ליבשאַפט און בענקשאַפט נישט צו אייער שיינער, ריינער און פרעמדער פאַר אונדז וועלט מיט איר וווּנדערלעכער טראָפּישער לאַנדשאַפט, מיר זענען אַוועקגעפאָרן מיט דער ליבשאַפט און בענקשאַפט צו אייך, ברידער און שוועסטער, טייערע פאָלקסטימלעכע יידן — לעצט-פאַרבליבענע פון אויסגעשאַכטענעם מזרח-אייראָפּיאישן יידנטום...

אונדז וועט לעבנסלאַנג באַגייסטערן אייער אַקטיווער אינטערעס צו דער הויפּט-אַרטעריע פון יידישן פאָלק — אונדזער אַלעמענס מדינת ישראל, צום דריי מיליאָניקן יידישן ישוב אין סאָוויעט-רוסלאַנד, וואָס שטייט איצט פאַר אַ טויט-געפאַר, צום גורל פון אונדזער פיל-געליטענעם און פיל געפייניקטן יידישן וואָרט.

זייט געבענטשט פון ירושלים!

אייערע **אַניע און יוסף קערלער**

גורל פון איינזאַמקייט אין א פוסט פעלד? האָט גאָטס פינגער אים אָנגעצייכנט זיין לעבנסוועג — צו זיין אין דער אַרומיקער פוסטקייט אַ מקלט, אַן אָנשפּאַר פאַר די, וועלכע האָבן זיך גענויטיקט אין זיין שוץ?

ער האָט דאָס נישט געוווּסט און אויך וועגן דעם נישט געטראַכט. ער האָט גענומען די זאַכן ווי זיי קומען מיט דעם געזונטן אינסטינקט פון זעלבסטדערהאַלטונג, וואָס זינגט דאָס געזאַנג פון פּראָסטן, נישט קאָמפּליצירטן לעבן.

וויפיל זומערס און ווינטערס עס זענען זינט דעמאָלט פאַרביי — געדענקט נישט די איינזאַמע ליפּע. אין איר בוימישער געדעכעניש זענען פאַרבליבן דעריבערונגען פאַרווישטע שוין מיט דער צייט. זי געדענקט די פרילינגרעגנס, וואָס פלעגן דערוואַרעמען די פאַרפרוירענע צווייגן און דערקוויקן מיט פריש לעבן די ערד און די יונגע וואָרצלען. דער ליפּעבוים געדענקט די חמימות, ווען זיין יונגער שטאַם האָט דורך דער דינער, קוים אָנגעוואַקסענער קאָרע, איינגעזאַפּט דאָס פלאַמיקע גאָלד פון דער זומער זון און ער האָט זיך געצויגן מיט פאַרשייטער גדלות הויך, צום הימל. ער איז אין לויף פון יאָרן געוואָקסן אין דער הייך, אָנגענומען גוף און זיין אידעלע, דינע קאָרע איז געוואָרן סטרופּעדיק האַרט. ווי אויסגעפּראַצעוועטע הענט, וואָס שרעקן זיך נישט פאַרן שווערן לעבנס־עול. צווישן זיינע באַבלעטערטע צווייגן האָבן זיך יאָר איין, יאָר אויס שוואַלבן אויסגעפּיקט. דערמיט האָט ער זיך דערפילט מיוחסדיק — ער לעבט נישט אומזיסט... אויך אים איז באַשערט צו טיילן זיין לעבנספרייד מיט נאָך אימעצן.

ווען ער איז אויסגעוואַקסן, האָט זיין נייגיר פאַרכאַפּט דער ברייטער וועג, וועלכער לויפט אין די העטן צו דער גרויסער שטאָט — אויך דאָס שמאָלע סטעזשקעלע, וואָס פירט צו אַן אָפּגעלייגטן דאָרף. ווען דער ווינט האָט געבלאָזן אין זיין ריכטונג, פלעגט צו אים דערגיין דער דינער בים־באָם פון די קירכן גלאָקן, און מיט דער צייט האָט ער זיך אויס געלערנט זיי צו פאַרשטיין, צו באַנעמען זייער באַטייט. אַנדערש האָבן די גלאָקן געקלונגען אויף אַ חגא, אַנדערש אויף א חתונה און גאָר אַנדערש, טרויעריק און צעצויגן האָבן זיי געקלונגען אויף אַ „פּאָגזשעב”.

זעלטן ווען פלעגט פון וויטן דאָרף דורכפאָרן א פורל מיט מענטשן — נישט אויף אַ חתונה און נישט אויף אַ לוויה. דאָס דאָרף איז געלעגן אין אַ זייט, ווי ס'וואָלט געזאָגט צו דער וועלט: — איר לעבט זיך באַזונדער, מיר וועלן לעבן באַזונדער, אַזוי איז בעסער פאַר בידע צדדים.

אויך דער ליפּעבוים האָט געלעבט איינזאַם — באַזונדער אין דער רחבות פון פוסטן פעלד, כאָטש דער שליאַך צו דער גרויסער שטאָט איז געווען אַ באַלעבטער. מענטשן האָבן געאיילט הין און צוריק פאַרטועדע אין זייערע מחשבות, וואָס יעדער איינער האָט געהיטן נאָר פאַר זיך אַליין. אין דער פאַרטועדקייט זענען זיי אין די אויגן פון דעם ליפּעבוים ענלעך געווען צו די קליינע מוראַשקעס, וואָס שמייען אַרום פאַרהאַוועטע, זוכנדיק זייער אויסקום. ס'האָט זיך זעלטן געטראָפן אַז אימיצער זאָל זיך זעצן אין זיין שאָטן אויף אָפּרו. אָבער דאָס האָט אים נישט געקימערט. ער האָט זיך צוגעקוקט פונדערווייטנס צום געלויף פון די מענטשן און זיי נישט פאַרשטאַנען. ווּהין לויפן זיי?... זיי האָבן אוודאי נישט קיין וואָרצלען אין זייער געבוירן־אָרט, וואָס זאָלן זיי נערן און געבן די פרייד פון צוגעבונדנקייט. זוכן זיי, ווי וואַנדערנדיקע פייגל, אַ כאַפּ צו טאָן פון דאָ און דאָרט אַ קערנדל חיונה. דער ליפּעבוים האָט זיי נישט פאַרשטאַנען. ער האָט געלעבט מיט דער זון, מיטן ווינט. ער האָט מיטגעלעבט מיט זיינע שוואַלבן, מיט די אינזעקטן און ערד־ווערעם. אין זיינע זקנהשע דמיונות האָט ער נישט געאַנט, אַז ער זאָל ווען עס איז זיין פאַרבונדן מיט מענטשן.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ער וויגט זיך איצט אין ווינט א צעשפּאָלטענער אין צווייען. זומערצייט האָט אַ דונער אים געטראָפן און איצט קרעכצט ער אין ווינט ווי א זקן. דער ווינט רייסט בלאָט נאָך בלאַט פון זיין אַלטער, צעפּאַטלטער קרוין.

דער בוים שפּירט, אַז עס דערנענטערט זיך דער סוף. ביי א שטאַרקערן בלאָז פון האַרבסטווינט וועט ער פאַלן. ער איז פריי פון באַדויער — סוף כל סוף האָט ער לאַנג געלעבט און געהאַט פריידיקע צייטן. ער וואָלט נאָר נישט וועלן בלייבן פאַרשעמט — זיין קרוין, וועלכע ער האָט מיט שטאָלץ געטראָגן, זאָל זיך נישט וואַלגערן אין פוסטן פעלד. ער האָט אויך באַדויערט די שוואַלבן, וואָס וועלן אין פרילינג אָנפליען צו זייערע נעסטן און זיי נישט געפינען

אַ טרייסט איז אים דאָך געבליבן: א ביסל ווייטער פון אים האָט פאַראַיאָרן פרילינג גענומען שפּראָצן א קליין ליפּעביימעלע. זיינע שוואַלבן וועלן אוודאי דאָרט בויען זייערע נעסטן. ער ווייסט נישט, דער איינזאַמער ליפּעבוים, צי ער וועט דאָס זוכה זיין צו זען — וויגט ער זיך אין האַרבסטיקן ווינט הין און הער — דער זקן.

פאַרבייגייענדיק...

אויף איינעם פון די רעפעראַטן, וועלכע דער סאָוויעטיש־יידישער דיכטער יוסף קערלער האָט געהאַלטן אין „קדימה” וועגן די אומגעבראַכטע יידישע שרייבער אין סאָוויעטן־רוסלאַנד — האָט מען — ווי די מאָדע איז — געפרעגט פראַגן. די פראַגן־שטעלער ווייסן דאָס רוב שוין דעם ענטפער פון פריער — זיי ווילן „ארויסרופן” דעם רעדנער; אָדער אים „צושטיקן צום וואַנט”... ס'שאַדט נישט אַמאָל צו געבן אַ געלעגנהייט נישט רעדנדיקע רעדנער ארויסצוזאָגן אַ פערזענלעכע מיינונג.

אויף דעם דערמאָנטן רעפעראַט, האָט עמעצער צוגעשיקט אַ צעטעלע מיט דער פראַגע: „צי וואָלט געווען מעגלעך, אַז מיט צען יאָר צוריק וואָלט קערלער געהאַט אַ מעגלעכקייט צו שטיין אויף די ברעטער פון קאַדימאַ און נישט ווערן אָנגערופן מיט די זעלבע נעמען ווי ווערגעליס ווערט איצט אָנגערופן?”

נישט ווייסנדיק וואָס צו טאָן מיט דער פראַגע — האָט דער פאָרזיצער זי איינגעלייגט אין טאַש. האָט דאָך קערלער זיך פּאָזיטיוו אָפּגערופן וועגן דער דיכטונג פון אשר שוואַרצמאַן אָדער דוד האָפשטיין — אפשר האָט ער עס אָנגענומען פאַר אַ קאָמפּלימענט פאַר דער „קדימה”?

(סוף אויף זייט 18)

י. מ. לעווין

דער איינזאַמער בוים

(דערציילונג)

אין פוסטן פעלד, נאָענט צו אַ קרייצוועג, איינגעשניטן צווישן אַ ברייטן שליאַך, וואָס לויפט העט, העט אין דער גרויסער שטאָט אַריין, און אַ שמאָלן וועג וואָס פירט צו די שטרויענע דעכער פון אן אָפּגעלייגטן דאָרף, איז אין האַרבסטיקן וועטער געשטאַנען אַן איינזאַמער ליפּעבוים.

הויך איבער זיין קאָפּ האָבן נעכטן די לעצטע שורה בוטשאַנעס די גרויקייט פון שפּעט־האַרבסטיקן הימל געשניטן. געגליטשט זיך גערוישלאָז פאָרויס און געוואָרפן אַ שאָטן פון אומעט אויף דעם ליידיקן פעלד און אויף דעם איינזאַמען בוים.

דער בוים איז אַלט און קראַנק. ער האַלט זיך קוים, א צעשפּאָלטענער אין צווייען, מיט סמנים פון אַ פייער וואָס האָט אים פאַרשענדט, צוגערויבט ביי אים זיין שיינקייט. ביי יעדן שטאַרקערן בלאָז פון ווינט צעקרעכצט ער זיך מיט אַלע זיינע וויטיקן. די געשפּאָלטענע קרוין שאָקלט זיך אין ווינט ווי א לולב, און דער צעשפּאָלטענער שטאָם פרוווט אין אַ לעצטן אָנשטרענג צו זיין נאָכגיביק צום ווינט, כדי נישט צו ווערן אינגאַנצן איינגעבראָכן.

דער איינזאַמער ליפּעבוים געדענקט נישט פון ווי פיל פייגל־אָפּפליען ער איז אַן עדות געווען, אָבער אין דער טיפעניש פון זיין בוימישן האַרץ גלימערט נאָך דער אורמעט פון זיין ערשטן האַרבסט, ווען ער איז נאָך געווען קליין און אומבאַהאָלפן ווי איצט.

דער ווינט, וואָס האָט אין פוסטן פעלד מיט מילדקייט אים געגלעט און שקציש געפיפן צווישן זיינע יונגע צווייגלעך אין זיין ערשטן פרילינג, האָט אין דעם ערשטן האַרבסט פון זיין לעבן, מיט רוגזה געשמיסן זיינע צווייגן און פון זיין קרוין די לעצטע האַרבסט־בלעטעלעך אָפּגעפליקט. עס האָט זיך דעם שוואַכן ביימעלע אויסגעדוכט אַז ער וויל אים מיטן וואָרצל אַרויסרייסן, אַז דער ווינט שיפּעט מיט כעס: — דו קליינער גאָרנישט! — שטייסט מיר אין וועג, און שטערסט מיר מיינע פליגל אויסצושפּרייטן!...

שפּעטער זענען געקומען רעגנס, וואָס האָבן געצוואָגן און אויסגעוואַשן יעדעס צווייגעלע פון די אָנגעהויפטע שטויבעלעך ערד אָנגעיאָגטע פון ווינט.

נאָך שפּעטער זענען געקומען שנייען און האָבן דאָס ביימעלע גענומען באַשיטן מיט שיטערן פּוך, איז אים געוואָרן וואַרעם און גוט. געפילט האָט דאָס קליינע ליפּעביימעלע ווי די וואַרעמקייט פון שניי וויל עס פאַרגיטיקן פאַר די בייזע, קאַלטע שמיץ פון רוגזהדיקן האַרבסט־ווינט.

נאָך די שנייען האָבן זיך געשטעלט ווייסע, נשמהלאָזע קרירות. דאָס ביימעלע האָט זיך איינגעקאָרטשעט און געצויגן מיט די דינע וואָרצלען טיפער, טיפער, כדי אין שלאָף זיך צוטוליען צו מאַמע־ערד. דורכן גלאָזיקן, קרישטאַלענעם, פינקלדיקן פּוך האָט עס מיט פּיטשינקע אייגעלעך געקוקט אויף דעם ווייסן פעלד צו די וויטע האָריזאָנטן, פאַרנעפּלטע מיט פראָסטיקן אָטעם, עס האָט אָפּגעוואַרט דעם ערשטן שפּראָץ פון דער פרילינג־זון. אַרום און אַרום איז געשטאַנען אַ פאַרטייעטע שטילקייט, ווי דער באַשאַף וואָלט איינגעהאַלטן זיין אָטעם... פון צייט צו צייט האָט עס אין יונגע צווייגעלעך דערהערט דעם קנאַק פון וואַקסן... דאָס האָט דעם ליפּע ביימל ווי יעדע נייע זאַך — אמוזירט און געשראָקן.

אין די פרילינגס, מיטן אָנפלי פון די בוטשאַנעס, שוואַלבן און אַנדערע מינים פייגל האָט דער בוים אויפגעלעבט. עס האָט אים פאַרווילט דאָס פישטשעריי און געפלאַטער פון די פייגל; דאָס זשומעריי פון די אינזעקטן, דאָס קריכן אַרום אים פון פאַרשידענע ערד־ווערעם, וואָס האָבן אויסגעזען נישטיק קליין. נאָך אַן אָפּפרישנדיקן רעגן, ווען יעדעס גרעזעלע גלאַנצט, בלישטשעט מיט באַנייטקייט און די לופט איז דורכזיכטיק ווי געשליפן גלאָז, פלעגט ער וועלן זיך אַ ריס טאָן פון אָרט און אַ לויף טאָן אין די וויטן... האָבן זיינע וואָרצלען אים דערמאָנט: — שטיי!... לויף נישט!... דו ביסט ביי אונדז אַ געפאַנגענער... פלעגט זיך זיין קרוין גילדן מיט האָפענונג אין יונגגאָלד פון אויפגאַנג אין די פאַרנאַכטן.

דער ליפּעבוים איז קיינמאָל נישט דערגאַנגען צום סוד פון זיין שיינקייט, ווייל ער איז נישט געוואָקסן לעבן אַ וואַסער, אין וועלכן ער וואָלט געקאָנט זען זיין אָפּשפּיגלונג. ער האָט אויך וועגן דעם קיינמאָל נישט געטראַכט. נאָר אין די פרילינג־נעכט, ווען ער איז געווען אין צוויט און געשטאַנען איינגעטונקען אינעם בלייכן זילבער פון דער יונגער לבנה ווי א כלה אין איר חופּה־טאָג האָט זיין מילדע שיינקייט געזונגען אין אים דאָס ליד פון געפעלן ווערן.

אין דער שטילקייט פון דער נאַכט האָבן זיך צו אים דערטראָגן התפּעלותדיקע אויסרופן פון פאַרבייפאָרער:

— זע, אין מיטן פעלד אַ זילבערנער פלאַם!...

— ער זעט אויס ווי ער וואָלט געשוועבט איבער דער ערד!...

— דאָס איז נישט קיין פּשוטער בוים, ס׳איז מסתמא עפּעס העכערס...

איז דער ליפּעבוים געשטאַנען שטיל און קוים געשורשעט מיט די צווייגעלעך, ווי ער וואָלט מורא געהאַט, אַז דער כישופדיקער זיוויג פון יונגן צוויט מיט דער יונגער לבנה זאָלן נישט צערונען ווערן אין דער נאַכט.

די קורצע זומערנעכט פלעגט ער אַדורכדרימלען אויף איין פוס. ער האָט געוואָלט אָפּכאַפּן די צייט פון דעם לאַנגן ווינטער. צו טאָן איז געווען אַ סך. דאָ נאָך אַ בלעטעלע זאָל באַדעקן די יונגע נעסט, דאָרט אַ וואָרצל זאָל שיצן אַן ערד־וואָרעם. דער ליפּעבוים האָט נישט געוווסט וואָס עס הייסט לעבן נאָר פאַר זיך.

ער האָט נישט געקענט זיין אָפּשטאַם. האָט אים אַ מענטשלעכע האַנט פאַרפלאַנצט און געלאָזן אים צו אַ

דעם יחיד און סיי דעם ציבור — אויף אונדזער אייגענעם פּלאַנעט, און ער האָט פֿאַרמאָגט אין זיך אַ פּיינע, אַ ניור־אַנסירטע סענסיטיווקייט פֿאַרן צער און פֿאַר דער פֿרייד פֿון דעם בן־אדם, פֿאַר די טרערן און די האָפֿענונגען פֿון זיינע שוועסטער און ברידער ביי אַלע אומות און אין אַלע חדרים און אפילו ווינקלען פֿון דעם הויז פֿון אונדזער וועלט.

עס פֿאַרשטייט זיך, אַז איינשטיין האָט פֿאַרנומען די שטים פֿון דער וויסנשאַפֿט און ס'איז פֿאַר אים געווען וויכטיק וואָס די וויסנשאַפֿט דערציילט אונדז וועגן דעם הויז פֿון דער וועלט — וועגן דער נאַטור. ס'איז אָבער געווען פֿאַר אים פּונקט אַזוי וויכטיק צו דערשפּירן, אַז אין דעם סאַמע יסוד פֿון דער וועלט און אויך אין דעם האַרץ פֿון דער וועלט איז דאָ אַ קדשי־קדשים און, אַז ס'איז פֿאַראַן אַ נאָמען פֿאַר דעם — יושר, חסד, גערעכטיקייט. און אַז ער האָט געוואָלט איבערגעבן בצמצום דעם זין פֿון יהדות — אָדער יידישקייט — האָט ער זיך ניט געווענדט צו דער טעאָלאָגיע אָדער אפילו צו דער רעליגיעזער פֿילאָסאָפֿיע, נאָר דווקא צום היסטאָרישן גורל און גאַנג פֿון די וואָס האָבן געלעבט און געליטן און זיך געלייטערט מיט יידישקייט און וואָס ס'איז פֿאַר זיי געווען אַ קאָנקרעט־ציטערדיקע דערפֿאַרונג און אַן אוממיטלבאַרע דערקענטעניש.

וואָס־זשע איז פֿאַר איינשטיינען אַזוינס געווען אָט־דער זין פֿון יידישקייט? צוויי גרונט־שטריכן האָט ער דערבליקט אין יידישקייט: ראשית, אַ בונד, אַ ברית מיט אידעאַל פֿון גערעכטיקייט, ניט קיין אַבסטראַקטער און ניט קיין סענטימענטאַלער, נאָר אַזאַ וואָס איז מחייב מצוות מעשיות, און וואָס עס הערט זיך אין אים אַלע מאָל דער אָפּקלאַנג פֿון אברהמס פֿראַגע — „השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (וועט דען דער ריכטער פֿון דער גאַנצער וועלט ניט טאָן גערעכטיקייט?): והשנית, דער דרך־ארץ פֿאַר תורה לשמה, דער חשק צו לערנען, דער יראת־הכבוד פֿאַר די ווערטן פֿון גייסט. נו, געוויס שעפּט זיך יידישקייט ניט אויס מיט אָט צוויי גרונט־שטריכן, און זיכער איז ניט מעגלעך צו קאָנצענטרירן דעם תמצית און תוכן פֿון יידישקייט אין אַ קורצער שילדערונג. אָבער וואָס אַזוינס יידישקייט זאָל ניט זיין, איז עס אויך דאָס וואָס איינשטיין זעט אין דעם און אפשר איז טאַקע אָט־דאָס די קרוין פֿון יידישקייט.

— III —

דער יושר־אידעאַל איז פּילאַרטיק און פֿאַרצווייגט און איז חל אויף אַ סך געביטן — עקאָנאָמישע, פּאָליטישע, נאַציאָנאַלע; ער איז דאָ אין דעם קאַמף פֿאַר ברויט און פֿאַר פֿרייהייט, אין דעם באַגער צו גלייכהייט און צום אייביקן שלום; ער באַגייסטערט די וואָס שטעלן זיך איין פֿאַר דער חשיבות פֿון דעם מענטשן און וואָס זענען שונאים פֿון קנעכטשאַפֿט און אומגערעכטיקייט. לויט זיין טבע איז איינשטיין געווען שטיל און שעמעוודיק, מיט אַלע חנען פֿון אַן עכטער עניוות, און דאָך איז ער אַלעמאָל געווען גרייט ביז מסירת־נפש ארויסצושרייען זיין ניין קעגן יעדן אויסדרוק פֿון רשעות, קעגן יעדן פֿאַרמעסט אויסצולעשן אין דעם מענטשן דעם צלם אלקים. און ס'איז תמיד געווען אַן ערלעכער אָפּרוף ממעמקים, פֿון די טיפֿענישן פֿון דער נשמה. איינשטיין האָט געמאַכט טעותן; ניט תמיד האָט ער זיך ריכטיק אָריענטירט אין אַזעלכע ענינים; עס זענען געווען פֿאַלן ווען די ספּעציפֿישע אומשטענדן, וואָס האָבן אים אָנגערעגט צו פּראָטעסטירן זענען געווען מטושטש, מיט פּגימות, און ער האָט דאָס ניט גענוי פֿאַרשטאַנען, די כוונה איז ביי אים אַלע מאָל געווען אַ ריינע, אַ זויבערע, און ס'איז אַלעמאָל געווען לשם שמים — ס'איז אַלע מאָל געווען צוליב דער שלימות און פֿרייהייט פֿון געוויסן, צוליב די ווערטן און געזעלשאַפֿטלעכער אויטאָנאָמיע פֿון גייסט. ער האָט געמאַכט טעותן אין באַשטימטע סיטואַציעס, אָבער קיינמאָל ניט בנוגע דעם פּרינציפּ, לויט וועלכן ער האָט געהאַנדלט. איינשטיינס טעותן זענען געווען קליין און אומבאַדייטנדיק לגבי זיין הייליקער און תמימות־דיקער געטריישאַפֿט צום אמת, צום פּרינציפּ פֿון דער חשיבות פֿון דעם מענטשן און פֿון אויפֿריכטיקער אַכטונג פֿאַרן גייסט אין דעם מענטשן. ס'איז דעריבער ניט קיין חידוש וואָס אויף וויפֿל איינשטיין האָט געהאַט אַ פּאָליטיש־געזעלשאַפֿטלעכן אני־מאמין, איז ער געווען אין דער בחינה פֿון פֿרייהייטלעכן סאָציאַליזם — פֿון אַ סאָציאַליזם אָן קייטן, אָן צוואַנג, אָן „גלייכהייט אין אומגלייכהייט".

ס'איז ניט אויסצומיידן דעם טויט און ער איז דאָך סוף־כל־סוף דער באַגלייטער פֿון יעדן בעל־חי. די טעג פֿון אונדזער לעבן פֿאַלן דאָך טאָג־איין און טאָג־אויס ווי די בלעטער פֿון אַ בוים אין די מעלאַנכאָלישע חדשים פֿון האַרבסט. מיר קלייבן בלומען אין דער פֿרי און עס טוט אונדז ווי וואָס זיי וועלן גאָר פֿאַרוועלקן איידער די זון וועט פֿאַרגיין. און די ווירקלעכקייט איז פֿאַרט אַזאַ, אַז מיר וואָס קלייבן די בלומען און טרויערן וואָס זיי איז באַשערט בלויז עטלעכע שעה, — אַז מיר פֿאַרוועלקן דאָך כמעט אַזוי גיך און אַזוי ענדגילטיק ווי די בלומען. איינשטיינס גוף איז איצט אַש און זיין מאַרך געפֿינט זיך אין אַ ביאָלאָגישער לאַבאָראַטאָריע אויף צו שטודירן. אָבער איינשטיינס גייסט און נשמה און רעיונות זענען אומשטערבלעך, אויף אַזוי פֿיל אומשטערבלעך, ווי עס זענען די וויסנשאַפֿטלעכע אַנטפּלעקונגען זיינע, וואָס ער האָט איבערגעלאָזן ווי אַ ירושה אויף דור־דורות. איינשטיינען וועט מען געדענקען ווי איינעם וואָס אין אים האָבן זיך אָרקעסטרירט אין איין וווּנדערלעכן ניגון די גאונות פֿון גרויסקייט און די מידה פֿון גוטסקייט.

ווערט אַ מיטגליד

פֿון דער „קדימה"!

ד״ר. עוזריאל נאַקס

(צוגעשיקט פון מחבר)

איינשטיין — זיין יידישער שורש

(צום הונדערטסטן געבוירן־יאָר)

— I —

איינשטיינס ריזיקע דערגרייכונגען אין דער ממשלה פון וויסנשאַפט זענען שוין כמעט לעגענדע. און ס׳איז קיין וווּנדער ניט: ער האָט דאָך באַלויכטן די פיזישע וועלט, די וועלט פון דער נאַטור, מיט אַזאַ מין העלקייט, ווי זעלטן־ווער פאַר אים האָט עס געטאָן אין דער געשיכטע פון דער וויסנשאַפט. איינשטיין געהערט בלי שום פסק, אין דער געהויבענער געזעלשאַפט פון אזעלכע יחידי סגולה אין דער וויסנשאַפט ווי ארכימעד, קאָפּערניקוס, גאַליליי, ניוטאָן. וועגן ניוטאָנען פלעגט מען זאָגן: דער רבונו־של־עולם האָט באַשאַפן די וועלט, אָבער ניוטאָן איז געווען דער, וועלכער האָט דערקלערט, וואָס פאַר אַ וועלט דאָס איז. ס׳איז ניט אויסגעשלאָסן, אַז וועגן איינשטיינען וועט מען זאָגן: דער אויבערשטער האָט אפשר יאָ באַשאַפן די וועלט און אפשר ניט. אָבער איינשטיין האָט אין איר דער־בליקט — נאָך אין אַ גרעסערער מאָס און אין אַ טיפערן זין ווי ניוטאָן — אַ סדר און אַ סימעטריע, אַן אימאַנענטע לאָגיק און אַ ריטעם, אַ האַרמאָנישקייט און אַ פורעם, וואָס טראָגן אין זיך דעם סימן פון געטלעכקייט, וואָס אויך אין דעם איז דאָ דער צלם אלקים.

איינשטיין איז געווען פאַליבט אין ספינאָזען. לויט זיין געמיט און לויט זיין מחשבה, איז ספינאָזע אים געווען דער נאָענטסטער און אינטימסטער צווישן די דענקער, די בערג־שפּיצן אין דער פילאָסאָפיע. ספינאָזאַ איז עס געווען דער וואָס האָט געשילדערט דעם סדר, די סימעטריע און די געזעצן פון דער נאַטור ווי דער סאַמע עצם און תמצית פון גאָט, נישט אָפּצוטיילן פון אים. און ס׳איז געווען אַ ספּי־נאָזיסטישער חזיון, וואָס איינשטיין האָט אַזוי צמצומדיק פאָרמולירט אין זיינער אַ באַרימטער באַמערקונג: „איך גלויב ניט, אַז די וועלט איז ביי גאָט אַ ווערפל־שפּיל״. בכן האָט איינשטיין זיך אָפּגעשיידט פון די, וואָס צווייפלען אין דער אמתדיקייט און אָביעקטיווקייט פון דעם קויזאַליטעט־פּרינציפּ און זענען נוטה אים צו באַטראַכטן ווי אַ פּראָ־דוקט פון געוווינהייט, צי פון א מנהג אָדער ווי אַ שיינע פאַנטאַזיע אָדער, אין בעסטן פאַל, ווי אַ סטאַטיסטישן דורכשניט. און אין משך פון די לעצטע פאַר צענדליק יאָר פון זיין לעבן האָט זיך איינשטיין גע׳עסקט מיט דער „איינהייטלעכער פעלד־טעאָריע״, מיטן פּרווו אַנצוצייכענען אַ כוללדיקן נאַטור־געזעץ, וואָס זאָל אַרומנעמען דעם גאַנצן פיזישן אוניווערז.

די תשוקה, די בענקשאַפט, נאָך האַרמאָנישקייט און פולקאָמענקייט, איז געווען ביי איינשטיינען אַ מעכטיקער אימפּולס, אַזאַ דראַנג, וואָס האָט אריבערגעשוועבט די גרענעצן פון ריינער וויסנשאַפט. ס׳איז געווען א תשוקה, וואָס האָט געוואָרצלט אין אַ רעליגיעזער עמפּינדלעכקייט, און איר שורש איז געווען נביאיש־יידיש. די פּרעכטיקע און גראַנדיעזע דראַמע פון דעם וועלט־באַשאַף, פון דער יצירה, פון דעם ששת ימי בראשית, וואָס וויקלט זיך פונאַנדער אין דער סאַמע ערשטער פרשה פון חומש, איז דאָך אַ דראַמע וועגן דעם ווי קאָסמישער תוהו ובוהו — כאַאָס און אומאָרדענונג — ווערט אזוי קינסטלעריש־עפּיש פאַרוואַנדלט אין סדר און סימעטריע, מיט אַ טאַלק און אַ זין: „יהי אור״. אויף זיין אייגענעם שטייגער האָט דאָך אויך איינשטיין באַשטעטיקט, אַז ליכט איז דער „קאָנ־סטאַנט״, דער דויערנדיקער און שטאַנדהאַפטיקער „עפּעס״ אין דעם אוניווערז, דער דינער, דער צאַרט־אײדעלער און תמיד־באַוועגלעכער פאַדעם, וואָס פאַרבינדט און פאַר׳חבר׳ט אַלצדינג וואָס ס׳איז דאָ אין דער וועלט. אין דער פונדאַמענטאַלער ברודערשאַפט פון „זיין״, פון „פאַ־ראַנענקייט״. איינשטיינס פאָרמולע, וואָס דאָס איז דער פּראָלאָג צו דער אַטאָמישער עפּאָכע, לייענט זיך $E=MC^2$ און דער „ע״ איז דער ערשטער אות פון דעם וואָרט ענערגיע, דער „מ״ איז דער ערשטער אות פון דעם וואָרט מאַסע, וואָג, אָבער דער „ק״ איז דער ערשטער אות פון דעם וואָרט קאָנסטאַנט, וואָס איז ליכט.

— II —

יידישקייט, ווי אַן אמונה, איז ניט אין תוך מעטאַפיזיש, אָבער אויף וויפיל ס׳איז יאָ מעטאַפיזיש, איז עס דאָ אין דעם עיקר־העיקרים פון יהדות: שמע ישראל, אדושם אלקנו אדושם אחד. און דער שם המפורש, וואָס קיינער ווייסט ניט וואָס עס איז, באַשטייט פון די פיר אותיות — יהוה — וואָס זענען דאָ אין די דריי ווערטער: געווען, איז, וועט זיין: היה, הוה יהיה. דער יידישער גאָט, דער אחד, איז מער ווי ספּינאָזאַס נאַטורא נאַטוראַנס און איז מער ווי „קאָנסטאַנט״, וואָס איז ליכט, אָבער ער איז דאָס אויך. איינשטיינס שטרעבן צו דערגרייכן אַן „איינ־הייטלעכע פעלד־טעאָריע״ געהערט צו דער וויסנשאַפט, און זיינע השערות טראָגן אויף זיך דעם חותם פון מאַטע־מאַטישער פיזיק, אָבער דער מקור זייערער איז ערגעץ־ווו אין יהדות

איינשטיינס גרויסקייט אין דעם קיניגרייך פון וויסנ־שאַפט איז באַשיימפּערלעך. איינשטיין האָט אויך נישט פאַרשעמט דעם מענטשן אין זיך — זיין הערלעכקייט אין דעם קיניגרייך פון גייסט איז געווען גאָר בולט. די פיזישע וועלט איז ביי אים געלעגן, אַזוי צו זאָגן, אויף דער פלאַך פון דער האַנט. ער האָט אָבער ניט פאַרמאַכט די אויגן און האָט ניט פאַרקוקט דעם מענטשן — סיי

ספקות הייבן זיי אָן פּייניקן און מאַטערן, וואַרעמען זיי זיך נאָך אַלץ און שעפּן דערמוטיקונג פון געוועזענע טעג וואָס האָבן געשטראַלט מיט עכט יידיש לעבן און שאַפן.

וואָס פאַר אַ נייע יידישע סביבה האָט די יוגנט דאָ, אין דער נייער היים, געפּרוּווט שאַפן? וואָס פאַר אַ נייע קולטור־ווערטן האָט זי אַריינגעבראַכט אין יידישן לעבן? וואָס האָבן די נייע גענעראַציעס, וועלכע האַלטן אין איין שרייען און איבערחזרן, אַז די אַלטע היים מיט איר יידיש קולטור־לעבן, לעבנס־שטייגער און יידישקייט־אידעאַלן זענען אַן ענין פון דער פאַרגאַנגענהייט, וואָס איז שוין פאַרשוואונדן, וואָס האָט זי אויפגעבויט אויף דער נייער ערד, אין דער נייער היים? וואָס פאַר אַ געזעלשאַפטלעך־נאַציאָנאַלע אינסטיטוציעס האָט זי געשאַפן, צוגעפּאַסטע צו די נייע געענדערטע לעבנס־באַדינגונגען? עס איז דאָך קלאָר פאַר יעדן איינעם, אַז ספּאָרט־צענטערן שאַפן נישט קיין געזעלשאַפטלעך־נאַציאָנאַלע אַטמאָספער, בפרט נאָך אַזעלכע ספּאָרט־צענטערן, ווו די אייגענע נאַציאָנאַלע שפּראַכן זענען קוים איינגעבעטענע געסט.

מיר מיינען דאָ נישט אויסצושטעלן באַשולדיקונגס־אַקטן קעגן דער יוגנט, חלילה, מיר באַרירן בלויז טרויעריקע פאַקטן פון דער היינטיקער יידישער ווירקלעכקייט, פאַקטן וואָס מען דאַרף וויסן, פאַרשטיין און מאַכן די געהעריקע אויספירן. און דעם ערשטן וויכטיקסטן אויספיר וואָס מיר דאַרפן מאַכן איז, אַז מיר קענען פון זיך נישט אַראָפּנעמען דעם עול און די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר שטאַרקן און באַפעסטיקן יידיש לעבן און איבערגעבן דאָס דער יוגנט, אַז זי זאָל עס מאַכן, ווייל זיי זענען עס די מכלומרשטע רעפּרעזענטאַנטן פון דער צוקונפט און אויף זיי שטייט די וועלט.

און ווידער אַמאָל פרעגן מיר, צי איז אונדזער היינטיקע יוגנט בכוח און באַרופן אָנצופירן און אָרגאַניזירן דאָס יידישע געזעלשאַפטלעכע און קולטור־נאַציאָנאַלע לעבן? זעלטן ווען אין אונדזער געשיכטע האָט זיך געפּאָדערט פון יידישער פירערשאַפט אַזוי פיל נאַציאָנאַלע ענערגיע, געדולד, אויסדויער און קרבנות־גרייטקייט, ווי היינט. בקיצור, דער וויכטיקסטער שריט צו יידישקייט איז אָפּזאָגן זיך פון וועלן האָבן אַ גרינג לעבן. צום גרעסטן באַדויערן האָט זיך אונדזער יוגנט צוגעוווינט צו אַ גרינג לעבן און עס איז נישט קיין צופאַל וואָס די ערשטע מתנה, מיט וועלכער זיי האָבן אונדז מהנה געווען גלייך ביים אַרויסטרעטן אויף דער געזעלשאַפטלעכער אַרענע איז געווען פרעמדשפּראַכיקייט, וואָס איז די ליניע פון קלענסטן ווידערשטאַנד.

די לייכטקייט און זעלבסטפאַרשטענדלעכקייט, מיט וועלכע זיי האָבן דאָס געמאַכט האָט גאַנץ קלאָר באַוויזן, אַז זיי האָבן זיך אפילו נישט ערנסט פאַרטראַכט וועגן דעם, ווי אַזוי מען קען זיך דערנענטערן צו יידישקייט, צו יידיש לעבן, ווי אַזוי מען קען צוגיין צו יידן, דערפילן יידן און פאַרשטיין יידן.

פאַרוואָס נישט שפּאַניש (אָדער ענגליש — רעד.) וואָס אַלע פאַרשטייען אַזוי לייכט? פרעגן זיי בתמימות. אַט די לייכטקייט וואָס מען זוכט אין אונדזער אומגליק. ווייל צום אמתן תוך פון לעבן פון אַ פאָלק קען מען זיך דערנענטערן און דערגיין נאָך דורך זיין פאָלקס־שפּראַך. אוודאי קען מען צו אַלע יידישקייטס־געביטן צוקומען דורך אַלע שפּראַכן. דער תנ״ך איז איבערגעזעצט אין אַ סך צענדליקער שפּראַכן, אָבער פאַר אַ ייד אין דער עכטסטער און ריכטיקסטער וועג צום תנ״ך — העברעיש. און דער צוגאַנג צו יידיש לעבן, צו זיינע תמציתדיקע שעפערישע כוחות, צו זיין אייגנאַרטיקער פאָלקסטימלעכקייט, צו זיין לעבנס־מאָראַל און לעבנס־חכמה, צו זיין צער און הומאָר, געדולד און אויסדויער; דאָס דערנענטערן זיך באמת און אינטים צו אָט די אַלע נאַציאָנאַלע אייגנשאַפטן און כוחות, וואָס עס האָט זיך געשאַפן, כדי צו דערהאַלטן זיך אין זיינע געשיכטלעכע קאַמפן און ראַנגלענישן, איז מעגלעך נאָר דורך יידיש.

★

אונדזער יוגנט גייט נאָך דערווייל מיט גרינגע טריט, זי וויל ניט וויסן, אַז לעבן מיט יידישקייט, מיט אַן אַקטיוו שעפעריש יידיש לעבן, מיינט אָפּזאָגן זיך פון וועלן גרינג לעבן, לעבן ווי עס לאָזט זיך. און דעריבער, לאָמיר זיך נישט נאַרן, פון דער יוגנט אַליין וועט די ישועה פאַר אונדזער יידישן לעבן דאָ נישט קומען און לאָמיר געדענקען דעם קלוגן זאָג: אם אין אני לי מי לי... אויב מיר וועלן אַליין ניט פירן עקשנותדיק אונדזער קולטור־געזעלשאַפטלעכע אַרבעט, וועט עס די יוגנט אוודאי און אוודאי נישט טאָן.

„קדימה״־נייעס

אָן די נאָענטסטע וואָכן גרייט זיך די „קדימה״ דורכצופירן די 68טע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג.

אין משך פון איר עקזיסטענץ (זינט 1911) שטייט די „קדימה״ מיטן פּנים צו דער יידישער ווירקלעכקייט און רעאַגירט אויף געשעענישן אין יידישן לעבן. אין משך פון די יאָרן האָט די „קדימה״ אויסגעפירט אַ וויכטיקע פונקציע אין יידישן קולטור־לעבן פון היגן ישוב. זי שטייט אין צענטער פון אַלע קולטור־געשעענישן אין יידישן לעבן. מיט דער הילף פון „קדימה״ — איר סעקרעטאַריאַט און איר פּאָרזיצער איז געשאַפן געוואָרן די איניציאַטיוו־קאָמיסיע, צוצוגרייטן און פּאָפּולאַריזירן די יידיש־קאָנפערענץ אין ירושלים, אויגוסט 1976, און שפּעטער ביים גרינדן דעם לאַנדראַט פאַר יידישער קולטור. די „קדימה״ באַמיט זיך מיט אַלע מעגלעכקייטן אריינצוציען אין איר אויסווירקונג און טעטיקייטס־ספערע די ניי־געקומענע יידן פון ראַטנפאַרבאַנד. די שוועריקייטן זענען קודם־כל — שפּראַכלעכע. אַ פריינדלעכער קאָנטאַקט איז איינגעשטעלט געוואָרן.

עס ווערן געמאַכט באַמיאונגען פאַרן קולטור־סעזאָן אַראָפּצוברענגען אַ רעזשיסאָר פאַרן דוד הערמאַן טעאַטער — אָדער אַ יונגן פּראָפעסאָר פון קאַנאַדע, וואָס וועט דערמעגלעכן די יידישע קולטור אריינצופירן אין די קרייזן פון אוניווערסיטעט־סטודענטן.

די פרוי גערטרוד מאַרגאַרעט דזשעקסאָן, וואָס איז געשטאָרבן דעם 1טן יוני 1978, האָט איבערגעלאָזט אין איר צוואה די סומע פון 2000 דאָלאַר פאַר דער „קדימה״.

י. ראַטנבערג

ווי אַזוי קען קומען די ישועה?

מיר האָבן שוין מערערע מאָל באַרירט די פראַגע פון אונדזער געזעלשאַפטלעך לעבן און די ראָל פון דער יוגנט; אונדזערע האָפענונגען און דערוואַרטונגען.

ווייזט אויס, אַז אויך אַנדערע יידישע ישובים ראַנגלען זיך מיט דעם פראָבלעם.

אין מעקסיקאַנער זשורנאַל „פאָרויס" האָט דער באַקאַנטער פעדאַגאָג און געזעלשאַפטלעכער טוער יוסף ראַטנבערג פאַרעפנטלעכט אַן אַרטיקל, וועלכן מיר ברענגען געקירצט, אַרויסלאָזנדיק די ספעציפיש־מעקסיקאַנער פראָבלעמען.

רעדאַקציע

„יידיש לעבן מאַכט אַדורך אַ טיפן און שאַרפן קריזיס. די אַסימילאַציע גרייפט אַן אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער און דער נאַציאָנאַלער ווידערשטאַנד ווערט אַלץ שוואַכער. ווער ווייסט, ווי לאַנג מיר וועלן נאָך אָנהאַלטן"?!... אָט דעם אל מלא רחמים הערן מיר אין די לעצטע יאָרן אַלץ אָפטער און אָפטער. אָט די דאָזיקע פעסימיסטישע, כמעט רעזיגנאַציע שטימונג האָט שוין אויך באַהערשט די ערנסטערע ציוניסטישע קרייזן, וואָס דיווירקלעכקייט פון יידישן לעבן אין די תפוצות היינט־צו־טאָג, נאָך יאָרן עקזיסטענץ פון דער יידישער מדינה, האָט זיי איבערצייגט, אַז די מדינה, ווי אַזעלכע, האָט קנאַפּ — וואָס מיטגעווירקט צו שטאַרקן דאָס יידישע לעבן, צו דערהייבן דעם נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין, צו פאַרטיפן דאָס נאַציאָנאַלע זעלבסט־געפיל ביי דער יוגנט, ביי די יינגערע גענעראַציעס.

דער דערמאָנטער פעסימיזם קומט צום אויסדרוק אין דער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט פאַרשידנאַרטיק: אַ טייל זענען געוואָרן אין גאַנצן אַפּאַטיש און אינדיפערענט צום יידישן לעבן און טראַכטן זיך: מילא, וואָס קען מען טאָן?... אַנדערע זענען אַריינגעפאַלן אין אַ פולשטענדיקן פעסימיזם און רעזיגנאַציע און פאַרזיכערן זיך אַליין און אויך אַנדערע, אַז „מיר זענען די לעצטע יידישע מאָהיקאַנער"... אַז נאָך אונדז וועט קומען דער אמתער מבול פון אַסימילאַציע און שמד.

עס זענען אויך פאַראַן אַזעלכע וואָס האָבן נאָך נישט רעזיגנירט, זיי גלייבן נאָך און ווילן נאָך אויפהאַלטן יידיש לעבן, אָבער די אַרבעט און אָנשטרענגונג דערצו זאָל געטאָן ווערן דורך אַנדערע, דורך די נייע גענעראַציעס... צי גלייבן זיי טאַקע באמת, אַז די ישועה קען קומען בלויז פון די נייע גענעראַציעס, צי איז עס בלויז זעלבסנאַרעריי און אַ מין רעזיגנאַציע מיט אַן אויסרייד צו פאַרשטעלן די אייגענע מאַכטלאָזיקייט? דאָס טאַקע ווילן מיר פרווון דאָ קלאָר מאַכן.

עס איז, דאַכט זיך, זעלטן געווען אַ פאַל, אַזאַ מין פרעצעדענט, אין דער אַלגעמיינער, ווי אויך אין דער יידישער געשיכטע, אַז דער עלטערער דור זאָל איבערגעבן די קולטור־ירושה די נייע גענעראַציעס ביים לעבן, ווי צו זאָגן: נאַט, נעמט איבער די פירערשאַפט, איר זענט יונג, מאָדערן און צוגעפאַסט פאַר דער נייער צייט, מיר האָבן שוין אונדזערס אָפּגעלעבט און קענען נישט מער.

אין דער נאָרמאַלער אַנטוויקלונג פון געזעלשאַפטלעכן לעבן, ווערט געוויינלעך די יוגנט אריינגעצויגן אין געזעלשאַפטלעכן לעבן דורך קאָאָפּעראַציע און נישט דורך איזאָלאַציע און סעפּאַראַציע פון יונגן דור; אין די ראַמען פון דער קאָאָפּעראַציע קענען פאָרקומען, און עס קומען פאָר, שאַרפע אידעאָלאָגישע קאַמפן. די יוגנט ניט זייענדיק אַזוי שטאַרק אונטערן דרוק פון דער אינערציע פון דער פאַרגאַנגענהייט, דערפילט גיכער און רעאַגירט שטאַרקער אויף די געענדערטע לעבנס־באַדינגונגען און די נייע שטימונגען, פראָבלעמען און אידייען, וואָס זיי ברענגען מיט זיך. די דאָזיקע אידעאָלאָגישע קאַמפן זענען אָפטמאָל זייער שאַרפע און זיי דערפירן צו דעם עקסטרעמסטן אַנטאַגאָניזם; עס האָט, אָבער, זעלטן געפעלט אין די דאָזיקע קאַמפן די קעגנזייטיקע אַכטונג, די אַכטונג צו אַ קעגנער וואָס האָט אַ טיפן און אויפריכטיקן גלויבן אין די אידייען פאַר וועלכע ער קעמפט.

ווער און וואָס איז אונדזער היינטיקע יוגנט, די אַזוי גערופענע נייע גענעראַציעס? דער זון איז יונגער פון טאַטן, ער איז פיזיש פרישער און געזונטער, אָבער אידעאָלאָגיש און עמאָציאָנעל אין ברייטערן זין פון דעם באַגריף, איז ער אַ סך אָפּגעשטאַנענער פון טאַטן. דער טאַטע טראָגט נאָך אין זיך טיפע שפורן פון אַן אייגענער פאָלקס־קולטור, פון אַ פאַרגאַנגענהייט, וואָס איז אָנגעפילט געווען מיט אַ גלויבן, מיט אַ לעבנס־שטייגער, מיט טראַדיציעס, מיט אַ דערהויבן און ריין משפחה־לעבן, מיט קאַמפן אוןליידן, מיט אומרואיקייט און צער, מיט גאולה־טרוימען און האָפענונגען.

מיט וואָס קומט אונדזער היינטיקע יוגנט? צי האָבן מיר אַ מאַסן־עליה פון ציוניסטישער יוגנט קיין ישראל צו העלפן בויען דאָס לאַנד? צי האָבן מיר אַ סאָציאַליסטישע יוגנט, וואָס זאָל זיך כאָטש טיילווייז אָפּנייגן פון זייערע קאַריערעס און אריינוואַרפן זיך אין געזעלשאַפטלעך־פּאָליטישן לעבן און ווו איז אַ פאָלקס־יוגנט, וואָס זאָל זיך בלב ונפש אידענטיפיצירן מיטן פאָלק, מיט זיין קולטור־לעבן און שאַפן, וואָס זאָל זיך וועלן דערנענטערן צו די קוואַלן פון פאָלקס־לעבן?!

די טאַטעס, די עלטערע גענעראַציעס, האָבן געשפּאַנט און געוואַנדערט איבער ימים, אָרעמע און עלנדע, זיי האָבן אָבער אין האַרצן און אין דער נשמה מיטגעבראַכט רייכע קולטור־ווערטן און גייסטיק־מאָראַלישע אוצרות, וואָס זיי האָבן געפרווט פאַרפלאַנצן אין די נייע היימען. אין שווערע לעבנס־מאָמענטן, ווען אַ טיפער אומעט און שווערע

(אָפּיציעל) נישט פֿאַרעפֿנטלעכטן ראַפּאָרט פֿון אליהו בן אלישר צילט ישראל צו עטאַבלירן אַן עפֿעקטיווע ישראלדיקע אָנוועזנהייט אין די נישט באַוווינטע, אָבער מיליטעריש וויכטיקע געגנטן און בערג. ישראלדיקע ישובים און מיליטערישע באַזעס וועלן אַרומרינגלען די שטאַרק באַוווינטע אַראַבישע געגנטן. דער אליהו בן אלישר פּראָיעקט זעט פֿאַר די ישראלדיקע יוריסדיקציע איבער די ייִדישע ישובים אין אַלע פֿראַגן, וואָס זענען נוגע דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין די אויטאָנאָמישע שטחים.

דער הויפּט ציל פֿון דעם פּראָיעקט איז וואַרשיינלעך צו פֿאַרזיכערן, אַז די ייִדישע ישובים וועלן שאַפֿן די נייע גרענעצן צווישן ישראל און פּאַלעסטיין צום סוף פֿון דעם פֿינף יאָריקן איבערגאַנגס פּעריאָד. דאָס איז אויך די סיבה, פֿאַרוואָס ישראל וועט קאָנטינואירן די פּאָליטיק פֿון נייע ישובים אונטער אַלע באַדינגונגען נישט קוקנדיק אויף די פּראָטעסטן פֿון אַמעריקע, מצרים און דער גאַנצער וועלט.

אגב גלויב איך, אַז דעם גרעסטן פֿעלער מאַכט דער פּרעמיער מיניסטער בעגין, ווען ער ווענדט זיך צו אַ מאַטעריאַליסטישער און אומפֿאַרשעמטער וועלט מיט די רייד פֿון אַ רעליגיעזן קנאי וועגן די רעכט פֿון די ייִדן צו ארץ ישראל, געשטיצט אויף תורת משה און געשיכטע... די הייַנטיקע רעאַל־פּאָליטישע שפּראַך איז זיכערקייט, און דער אַבסאָלוטער ווילן צו דערגרייכן די דאָזיקע זיכערקייט... אין דעם הינזיכט קאָן זיך ישראל שטיצן אויף דעם קעמפּ דייוויד אָפּמאַך (סעקציע אַ, פּאַראַגראַף אַ): „די נייע אַראַנזשירונגען וועלן נעמען אין באַטראַכט די לעגיטימע זיכערקייטס זאָרגן פֿון די צדדים".

דער עגיפּטישער פֿאָרשלאָג שטעלט זיך אין היפּוך צו דעם ישראלדיקן. לויט דעם מצרישן פֿאָרשלאָג איז די זעלבסטפֿאַרוואַלטונג אַ מלוכה אונטערוועגס און סאַדאַט בלאָפֿט נישט, ווען ער טוט פֿאַרבינדן דעם מצריש־ישראלדיקן שלום מיט דעם אויסגאַנג פֿון די אונטערהאַנדלונגען פֿאַר דער צוקונפֿט פֿון די פּאַלעסטינעזער.

פֿאַרשטייט זיך, אַז ביידע פֿאָרשלאָגן רעפּרעזענטירן די מאַקסימאַלע פֿאָדערונגען פֿון צד. אַזוי למשל: לויט דעם ישראלדיקן פֿאָרשלאָג וועט די נייע אַדמיניסטראַטיווע אויטאָריטעט נישט פֿאַרמאָגן קיין שום אייגנשאַפֿטן פֿון סוווערעניטעט איבער די באַוווינער פֿון די שטחים ביז די גרענעצן מיט ישראל וועלן נישט אָנגעצייכנט ווערן, נאָכן פֿינף יאָריקן איבערגאַנגס־פּעריאָד. ישראל שטיצנדיק זיך אויף דעם וואָרט באַוווינער (ווי ער ווערט פֿאָרמולירט אין קעמפּ דייוויד אָפּמאַך) וועט זיך אַקעגנשטעלן דעם צוריקקומען פֿון די פּאַלעסטינער פֿון אויסלאַנד; וועט פֿאַרלאַנגען עקסטעריטאָריאַליטעט פֿאַר די ייִדישע ישובים און עקסטעריטאָריאַלע רעכט פֿאַר ישראלדיקע בירגער אויף דעם גאַנצן געביט פֿון די שטחים. — דער מצרישער פּראָיעקט, נעמענדיק אין באַטראַכט אַז די אויסגעוויילטע אויטאָריטעט איז אַ מלוכה אונטערוועגנס, וואַרפֿט אָפּ די דאָזיקע ישראלדיקע פֿאָדערונגען. ס׳איז אָבער בלי ספק אַז ביידע צדדים וועלן געפֿינען גענוג רוים פֿאַר אַ קאָמפּראָמיס, וואָס וועט פֿאַרזיכערן די לעבנסוויכטיקע אינטערעסן פֿון אַלע פּאַרטייען, ווייל סוף כל סוף מיינט נישט „פֿולע אויטאָנאָמיע" אַ זעלבסשטענדיקע, סווערענע מלוכה.

דער דערפֿאָלג פֿון די פֿאַרהאַנדלונגען וואָס וועלן וואַרשיינלעך דורכגיין דראַמאַטישע שטופּן (מיט, אָדער אָן אַ שפּיצן קאָנפֿערענץ אין אַמעריקע) איז סוף כל סוף אָפּהענגיק פֿון די פּאַלעסטינער גופֿא וואָס וועלן דאַרפֿן גיין צו די וואַלן, אַ חודש נאָך דעם עוונטועלן הסכם.

דאָ שטעלט זיך די פֿראַגע: וועלן די פּאַלעסטינער גיין צו די וואַלן, אָדער וועלן זיי באָיקאָטירן די וואַלן? נעמענדיק אין באַטראַכט אַז די פּ.ל.אָ. וועט נישט צולאָזן ווערן אָפֿיציעל אָנטייל צו נעמען אין די וואַלן, וועט די טעראָריסטישע אָרגאַניזאַציע שטיין פֿאַר אַ דילעמע: טעראָריזירן און שאַנטאַזשירן די פּאַלעסטינער באַפֿעלקערונג זי זאָל באָיקאָטירן די וואַלן — דאָס איז איין אַלטערנאַטיווע. דאָס אָבער וואָלט אַראָפּגענומען די פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿון ישראל. די אויטאָנאָמיע וואָלט געוואָרן די „ביצה שלא נולדה". דער סטאַטוס קוואָ וואָלט זיך סטאַביליזירט אויף אַ לאַנגע צייט מיט מערערע ישובים. דער שלום־אָפּמאַך מיט מצרים וואָלט נישט געוואָרן באַדראָט, צוליבן באָיקאָט פֿון דעם דריטן צד.

די צווייטע אַלטערנאַטיווע איז: אונטערשטיצן די וואַלן; אַרויסשטעלן קאַנדידאַטן, וואָס סימפּאַטיזירן מיט דער פּ.ל.אָ., אַזוי ווי אין די מוניציפּאַלע וואַלן אין 1976. — דער אונטערשיד איז — די לאַנד אויטאָנאָמיע, וואָס וועט געוויילט ווערן וועט לכל הדעות האָבן כמעט רעגירונגס מאַכט. דעמאָלט שטעלט זיך די פֿראַגע: די לאָקאַלע פּאַלעסטינער, נאָך דעם ווי זיי האָבן דערשמעקט דעם טעם פֿון מאַכט, צו וועלן זיי פֿרייוויליק אָפּגעבן די דאָזיקע מאַכט צו די אויסלענדישע פּאַלעסטינער, די אַראַפֿאַטס, האַבאַשעס א.א.וו.? לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן, וועלן זיי זוכן אַ פּראַקטישן מאָדוס וויוועדי מיט ישראל אין די אינטערעסן פֿון זייער באַפֿעלקערונג.

די „קדימה" האָט ארויסגעשיקט אַ באַגריסונג
לכבוד דעם נומער הונדערט
„די גאָלדענע קייט"

מיט באַגייסטערונג נעמען מיר אויף
דעם נומער הונדערט
„די גאָלדענע קייט"
איר 30 יאָריקע עקזיסטענץ באַרעכטיקט
דעם גלויבן וועלכן מיר האָבן
אין דער וויטאַליטעט פֿון ייִדיש,
ייִדישער קולטור און ליטעראַטור.

מעלבורנער „פאַסט טו פּיעס“ ווייסן צו דערציילן, אַז יאַסער אַראַפאַט און זיין גרופּע זענען די מעסיקע.

דער ברוטאַלער אמת איז, אַז די „מעסיקע“ האָבן זיך קיינמאָל נישט אָפּגעזאָגט פון זייער ציל צו ליקווידירן מדינת ישראל. זיין מעסיקייט האָט יאַסער אַראַפאַט אויסגעדריקט אין דער רעדע פאַר די פאַראייניקטע פעלקער, ווען ער האָט דערקלערט, אַז דער ציל פון א סעקולערער מדינה אין גאַנץ פּאַלעסטין איז זיין חלום, אָבער דערווייל וואָלט ער מסכים געווען צו עטאַבלירן די פּאַלעסטינער מדינה אין דעם מערב־טייל פון ירדן און עזה־פּאַס. אָבער אַפילו פאַר דעם פּרייז, איז די פּ.ל.אָ. נישט גרייט צו אָנערקענען די עקזיסטענץ פון מדינת ישראל. דער חלוק צווישן די מעסיקע און עקסטרעמע באַשטייט אין דעם, אַז די מעסיקע רעפּרעזענטירן די אַזוי גערופענע בהדרגהדיקע (שטופנווייז) סטראַטעגיע. צוערשט דער מערב טייל פון ירדן און עזה, שפּעטער אַריינקוועטשן מדינת ישראל אין די גרענעצן פון 1947 לויט חלוקה פּלאַן, נאָכן פאַרשלינגען דעם רעשט פון דער מדינה, אינקאָרפּאָרירן אַ טייל פון לבנון און כוסיינס קעניגרייך פון ירדן.

בעת די געשפּרעכן מיט ישראל האָט ד״ר קיסינדזשער שריפטלעך פאַרפליכטעט אַמעריקע נישט צו פירן קיין שום פאַרהאַנדלונגען מיט דער פּ.ל.אָ., פאַרן פּרייז פון דער צווייטער פּאַזע פון „דיסענגעידשמענט“. דער קאָנטראָווערסאַלער אַמבאַסאַדאָר צו די פאַראייניקטע פעלקער אַנדרי יאַנג האָט פאַרלוירן זיין פּאָסטן פאַרן פּרווו צו ברעכן די דאָזיקע פאַרפליכטונג. עס אונטערליגט אָבער נישט קיין שום צווייפל, אַז ס׳זענען פאַראַן קאָנטאַקטן צווישן אַמעריקע מיט דער פּ.ל.אָ. דער צוועק פון די קאָנטאַקטן איז צו באַאיינפלוסן די פּ.ל.אָ. צו אָנערקענען די רעזאָלוציע 242, וואָס ווערט אומדירעקט באַדייטן אַז די פּ.ל.אָ. טוט אָנערקענען די עקזיסטענץ פון דער יידישער מדינה. נעמענדיק אין באַטראַכט די סטרוקטור פון דער פּ.ל.אָ. זענען נישט פאַראַן קיין שום אויסזיכטן, אַז די דאָזיקע טעראָריסטישע אָרגאַניזאַציע, סיי די עקסטרעמע, סיי די מעסיקע פון דער בהדרגהדיקער סטראַטעגיע, וועלן ענדערן זייער שטעלונג.

פּאַקטיש יאָגן זיך די אַמעריקאַנער נאָך, נאָך אַ פאַנטום. מיט דעם גאַנצן טומל און דער דיפּלאָמאַטישער פּאָמפּע — שטעלט די פּ.ל.אָ. נישט פאַר מיט זיך קיין שום עפעקטיווער כוח, וואָס קאָן דערגרייכן איר ציל.

די פּ.ל.אָ. איז אין א גרויסער מאָס אַ שפּילצייג, אַ גולם אין די הענט פון סיריע און איראַק. די דאָזיקע צוויי לענדער נוצן אויס דעם פּאַלעסטינעזער פּראָבלעם פאַר זייער אייגענע נאַציאָנאַלע אינטערעסן. די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון די בײדע מדינות זענען נישט אידענטיש. אין איצטיקן מאָמענט האָבן די בײדע לענדער די זעלבע זאָרגן: די מורא פאַרן איינפלוס פון דער איראַנישער רעוואָלוציע אויף די שיאַ־מוזולמענישער באַפעלקערונג פון די בײדע לענדער. בײדע לענדער שטרעבן צו צעשטערן דעם שלום אָפּמאַך צווישן עגיפּטן און ישראל. די סיבות אָבער זענען פאַרשידענע. איראַק וויל צעשטערן דעם רעזשים פון סאַדאַטן, אין דער האָפענונג איבערצונעמען די פירערשאַפט פון דער אַראַבישער וועלט, ספּעציעל ווען צוליב דעם כאַאָס אין איראַן איז איראַק היינט דער שטאַרקסטער מיליטערישער כוח אין דעם אַראַבישן ראַיאָן פון קליין אַזיע.

סיריע איז קודם כל פאַראינטערעסירט צוריקצובאַקומען דעם גולן און איז נישט אַנטציקט מיט די איראַקישע אַספּיראַציעס, וואָס זענען קעגן די סירישע נאַציאָנאַלע אינטערעסן.

בײדע לענדער שטיצן די פּ.ל.אָ. איראַק ריזיקירט גאָרנישט, ווייל זי האָט נישט קיין גרענעץ מיט ישראל. סיריע אָבער, איז נישט גרייט צו דערלויבן די פּ.ל.אָ. אויסצופירן טעראָר אַקטן קעגן ישראל אין א גרעסערער מאָס פון סירישן באָדן שוין צוליב דעם, וואָס אַן ערך דרייסיק טויזנט סירישע זעלנער געפינען זיך אין לבנון, אין א סטראַטעגיש אומגינסטיקער לאַגע, אין פאַל פון א ברייטער מלחמה מיט ישראל.

דאָס איינציקע וואָס די פּ.ל.אָ. קאָן אונטערנעמען, איז צו טעראָריזירן און שאַנטאַזשירן די פּאַלעסטינער, און דעם מערב־טייל פון ירדן כדי זיי זאָלן נישט אָנטייל נעמען אין די פאַרהאַנדלונגען וואָס קומען פאָר צווישן מצרים און ישראל אין דעם ענין אויטאָנאָמיע.

די אונטערהאַנדלונגען וועגן דער אויטאָנאָמיע זענען היינט זייער ערנסטע. דאָס וואָס מ׳האָט אמאָל אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנט אַלס א ביצה שלא נולדה, קאָן היינט צעשטערן דעם שלום מיט מצרים. די נייע רעגיאָנאַלע קאָנסטעלאַציע האָט געבראַכט מיט זיך א טאָטאַלע איזאָלאַציע פון סאַדאַטס רעזשים אין דער גאַנצער אַראַבישער וועלט. די דאָזיקע איזאָלאַציע צווינגט איצט סאַדאַטן צו ווערן דער טשעמפּיאָן פון די פּאַלעסטינער אינטערעסן.

די צייט איז קורץ. לויט דעם שלום אָפּמאַך מוז קומען צו אַ פאַרשטענדיקונג וועגן דער אויטאָנאָמיע ביז מאַי 1980. איין חודש שפּעטער דאַרפן פאָרקומען וואַלן צו דער זעלבסטפאַרוואַלטונג, וואָס וועט זיין די אויטאָריטעט פאַר דעם פינף יאָריקן איבערגאַנגס פּעריאָד.

לויט פּראָפ. עמוס פּערלמוטער (וואַשינגטאָנער אוניווערסיטעט) זענען פאַראַן פינף ענינים, וואָס מוזן באַטראַכט ווערן כדי צו געפינען א לייזונג אין דער קורצער צייט: 1) ווער וועט קאָנטראָלירן די באַפעלקערונג אין די געביטן און פון וועמען וועט באַשטיין די באַפעלקערונג? 2) ווער איז דער אייגנטימער פון דער טעריטאָריע אין מערב טייל פון ירדן און עזה פּאַס? 3) וואָס פאַרא מין רעגירונג וועלן די נייע געביטן האָבן און וועמען וועט דערלויבט ווערן צו פאָרמירן דעם דאָזיקן רעזשים? 4) ווער וועט באַוואַכן די שטחים און ווי אַזוי וועט די זיכערקייט פון ישראל און ישראלים ווערן גאַראַנטירט אין די דאָזיקע געביטן? 5) ווי אַזוי וועלן דעצידירט ווערן די גרענעצן פון די דאָזיקע געביטן און ווער וועט פאַרהאַנדלען אין דעם ענין?

די דאָזיקע פינף ענינים פלעכטן זיך דורך און די צוויי קעגנזײַצלעכע פאַרשלאָגן פון מצרים און ישראל לויט דעם

ראנישער פאקטאר האט באאיינפלוסט די פאזיציע פון ישראל און טוט אויך באאיינפלוסן די אונטערהאנדלונגען צווישן מצרים און ישראל.

די סאוויעטישע אינוואזיע קיין אפגאניסטאן האט אויפגעטרייסלט די גאנצע וועלט, ווי אן ערדציטערניש, און א היסטארישער פאראלעל האט אויפגעטויכט: דער מארש פון היטלערס חילות קיין טשעכאסלאוואקיע. די שטימונג פון עד כאן... די גאנצע וועלט איז געשפאנט. די געפאר פון א באנייטער מלחמה אין קארעא, (די וויעטנאמער קאמוניסטן, געשטיצט פון רוסלאנד קעגן די קאמפוטשיער קאמוניסטן). עס באשטייט א געפאר, אז דער קאנפליקט דארט וועט זיך אויסשפרייטן און אריינציען טיילאנד.

סאוויעטישע, מזרח־דייטשע און קובאנער מיליטערישע איינהייטן זענען טעטיק אין אן ערך 20 אפריקאנער לענדער. דער פארזוך פון א פוטש אין טונעזיע — ארגאניזירט דורך גאדאפי מיט דער ברכה פון מאסקווע. צוויי טויזנט סאוויעטישע טאנקען אין ליביע (א קליין פרימיטיוו פאלק פון קוים 2 מיליאן מענטשן). די טאנקען ווארטן ווארשיינלעך אויף רוסישער מאנשאפט. דער מיסטעריעזער רעליגיעז - פאליטישער אטאק אויף דעם הייליקסטן איסלאמישן טעמפל אין מעקא. סאוויעטישע טאנקען און עראפלאנען און דרום תימן הארט ביי דער גרענעץ פון סאוד אראביע.

א פולווער זאק אויסגעלייגט פון די באלקאנען, אפריקע, דעם מיטעלן מזרח, דרום מזרח אזיע ביז קארעא. א פונק קאן אויפרייסן די וועלט.

★

נישט אריינגייענדיק אין שפעקולאטיווע אויספירונגען, צי שטייט די וועלט אויף דער שוועל פון א גלאבאלער אטאמישער קאטאסטראפע — אין דער געענדערטער געאפאליטישער און מיליטערישער לאגע, וויל איך אנאליזירן די פארהאנדלונגען צווישן מצרים און ישראל אין די ראמען פון שלום אפמאך לפנים דער געענדערטער פאליטישער קאנסטעלאציע אין דער וועלט און רעגיאנאלער קאנסטעלאציע.

דער באוווסטער פרא־אראביסט דזשארדזש באל (געוועזענער אונטערשטאטס סעקרעטאר פון אמעריקע) האט לעצטנס פארעפנטלעכט אן ארטיקל אין דער „וואשינגטאן פאסט". דער מחבר הייבט אן מיט א ציטאט פון בריטישן היסטאריקער ארנאלד טוינבי „ציוויליזאציעס האבן באצאלט די שטראף פון אונטערגאנג, ווייל זיי האבן נישט רעאגירט אויף די געענדערטע באדינגונגען, וואס האבן באשרענקט זייערע רעזערוון פון עסנווארג". אויפן סמך פון טוינבי קומט דזשארדזש באל צום אויספיר: „ביז איצט זענען מיר כסדר צוגעגאנגען צום מיטל מזרחדיקן פראבלעם פון דער שלעכטער זייט, אוועקגעגעבן אומגעהויער גרויסן פאליטישן קאפיטאל צו לייזן דעם ישראל־עגיפטישן שטרייט, וואס האט נישט קיין שייכות מיט אויל, בעת אין דעם פראצעס האבן מיר צעפלאמט דעם ישראל־פאלעסטינעזישן קאנפליקט, וואס באאיינפלוסט קריטיש אונדזערע באציאונגען מיט די אויל פראדוצירנדיקע מדינות".

דער מעלבורנער „איידזש", וואס איז כלומרשט נישט אנטי־ישראל האט אין א לייט־ארטיקל פון 26־טן יאנואר אנגענומען די דזשארדזש באל פרא־אראבישע שטעלונג אלס פאנאצעא (רפואה) צו ראטעווען די מערב־וועלט: „דער פרעזידענט (קארטער) דארף איינזעסטירן אין זיין דאקטרין גלויבווירדיקייט, ספעציעל אין באצוג צו סאוד־אראביע"... „דער סיגנאל פון ריאד (הויפטשטאט פון סאוד אראביע מ. פ.) איז: — סאוד אראביע קאן זיך אפן שטעלן אויף דער זייט פון אמעריקע אין דעם ענין אפגאניסטאן נאר דאן אויב אמעריקע וועט באזייטיקן פון וועג דעם פאלעסטינעזער מכשול, און ברענגען סיריע, ירדן און די פ.ל.א. צו די פארהאנדלונגען"...

ס'איז ממש א חרפה פאר אן ערנסטער טאג־צייטונג, צו באנוצן א לאגיק אין א לייט ארטיקל, וואס איז קאפויער צו באקאנטע פאקטן. א פאקט איז, אז סאוד אראביע האט זיך אפן געשטעלט אויף דער זייט פון אמעריע אן שום באדינגונגען. סאוד אראביע איז געוועזן איינע פון די ערשטע מדינות, וואס האט אפן דערקלערט א באיקאט אויף דער אלימפיאדע אין מאסקווע, אין צוזאמענהאנג מיט אפגאניסטאן.

דער טרויעריקער פאקט איז אז די מערב־לענדער, וואס פרעדיקן דעמאקראטיע, מענטשן רעכט או"וו וואלטן גערן מקריב געווען די יידישע מדינה אויפן מזבח פון אויל, אפילו ווען דער אויל־קריזיס האט נישט קיין שייכות מיט ישראל (ביישפיל — איראן), גלויבנדיק נאאיוו אז דער קרבן עולה וועט זיי געבן א פאר מער מיילן פאר זייערע אויטאס.

★

די ישראל־מצרישע פארהאנדלונגען, וואס גייען איצט אן אין שאטן פון דער נייער קאנסטעלאציע, זוכן א לייזונג פאר דעם פאלעסטינעזער פראבלעם.

אין דעם קעמפ דייוויד אפמאך און דער שלום פאקט מיט מצרים ווערט די פ.ל.א. נישט דערמאנט. דאס הייסט אבער נישט אז די פ.ל.א. עקזיסטירט נישט — זייט 1956 — ווען די פ.ל.א. האט זיך קאנסטיטואירט אלס א קליינע טעראריסטישע ארגאניזאציע אין עזה פאס — איז די דאזיקע טעראר ארגאניזאציע זיך צעוואקסן. אין 1974 האט די קאנפערענץ פון די אראבישע לענדער אין רבת אנערקענט די פ.ל.א. אלס די איינציקע פארשטייערשאפט פון די פאלעסטינעזער און היינט איז די פ.ל.א. אנערקענט דורך מער ווי הונדערט מדינות.

לויט איר קאנסטיטוציע צילט די פ.ל.א. צו ליקווידירן מדינת ישראל און נאר די יידן וואס זענען געבוירן געווארן אין פאלעסטיין פאר 1917 וועלן קאנען פארבלייבן אין דער „סעקולערער דעמאקראטישער מדינה פון פאלעסטיין".

די וועלט־פרעסע, און אויך די יידישע „טויבן" וועלכע גרופירן זיך ארום דער צייטשריפט „אוטלוק" און אויך די

באַשעפּטיקט אין פּלאַנירן פּאָליטישע צוגן פון אַמעריקע און אַנדערע מערב־מדינות; וועלכע טוען נישט עפּעס אַנדערש — נאָר האַלטן אַן אויג אויף דער אַנטוויקלונג און גאַנג פון דער סאָוויעטישער עקספּאַנסיע — זיי קענען נאָך אַלץ נישט דערקענען איר אמתן פּנים...

★

אין דער קאָנפראָנטאַציע צווישן מזרח און מערב האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז עס איז נישט גענוג צו האָבן אַ געוויסן סכום אַטאָם־באָמבעס (כאָטש מיט צען מער, ווי דער קעגנער) אָדער עראָפּלאַנען, אָדער אַטאָמישע אונטערוואַסער־שיפן.

עס איז אויך נויטיק אַן אידעאָלאָגיע, אַ גייסטיקער ציל. עס איז נישט וויכטיק, וואָס מיר האַלטן דער קאָמוניסטיש דאָקטרין פאַר אַ פאַלשער; עס איז אויך נישט וויכטיק, אַז די רוסישע מענטשן (אָדער איינוווינער פון אַנדערע קאָמוניסטישע לענדער) זענען פון דער אידיי גאָר קנאַפּ באַגייסטערט — וויכטיק איז, אַז עס איז דאָ אַ ריכט־ליניע, אַן אידיי צו פאַרווירקלעכן. דער פירער האָט געקאָנט הייסן לענין אָדער סטאַלין; כרושטשאָוו אָדער ברעזשניעוו. מאָרגן וועט עס זיין איוואַנאָוו אָדער פּיעטראָוו אָדער סוסלאָוו — אַלע געדאַנקען און טואונגען פון דער סאָוויעטישער אָנפירערשאַפט גייט אין איין ריכטונג — צו שטופּן דעם קאָמוניסטישן וואָגן פאָרויס. צייט איז פאַר זיי — אַ רעלאַטיווער באַגריף.

צום באַדויערן פעלט דעם מערב יעדער מין אידיי. די קאַפּיטאַנען פון דער עקאָנאָמיע (און נאָך זיי שלעפּן זיך נאָך די פּאָליטיקער) האָבן אין זינען בלויז פּראָפיטן — אָן אונטערשיד וועלכע רעזשימען עס געניסן דערביי. הערן מיר דאָך שוין שטימען פון אומצופרידנקייט מיטן איינשטעל פון נישט־פאַרקויפן מער קיין ווייץ די סאָוויעטן. (פּונקט אַצינד, ווען אַמעריקע פאַרקויפט נישט, קאָן מען דאָך אָפּלעקן אַ ביינדל...) אומצופרידנייט מיט דעם, וואָס מען רופט צו באָיקאָטירן די אָלימפּיאַדע אין מאָסקווע. ביי מערבדיקע מלוכה־מענער איז דאָ א מורא צו אַנגאַזשירן זיך אין פּאָליטישע אַקטן, מיט דער פּערספּעקטיוו אויף דער צוקונפט. (איבעראַיאָר קאָן דאָך זיין אַן אַנדערער פּרעמיער אָדער פּרעזידענט — און ער קאָן איינזאַמלען די קרעדיטן פון מיין אָנשטרענגונג...)

אוודאי קאָן מען אָנווייזן אויף פּרעזידענט קאַרטערס רוף פאַר מענטשן־רעכט, און די אָפּמאַכן דערוועגן. די אָפּמאַכן האָבן געהאַט אַ קנאַפּע ווירקונג און קאָנען געוויס נישט אָננעמען די פאָרם פון אַ פירנדיקע אידיי.

צוליבן פעלן פון אַן אידיי, מוז דער מערב בלויז רעאַגירן אויף געשעענישן — ער קאָן זיי נישט איניצירן. דעריבער גיבן די סאָוויעטן דעם טאָן אין דער וועלט־פּאָליטיק, און אַמעריקעס האַנדלונגען זענען בלויז אַן עכאָ.

מ. אַ.

ד״ר מ. פערשטענדיק

די אויטאָנאָמיע־פאַרהאַנדלונגען אין שאָטן פון אַ נייער קאָנסטעלאַציע

ווען דער שלום אָפּמאַך צווישן מצרים און ישראל איז ראַטיפיצירט געוואָרן אין מערץ 1979, האָט די עפנטלעכע מיינונג פון דער וועלט באַטראַכט די דאָזיקע היסטאָרישע געשעעניש אַלס אַ סעפּעראַטן שלום צווישן די צוויי מדינות. קאָמענטאַטאָרן האָבן געלערנט פּשט, אַז דער פאָרמעלער סעפּעראַטער שלום אָפּמאַך פאַרזיכערט אַ פאַקטישן שלום צושטאַנד אַרום אַלע גרענעצן פון ישראל, ווייל אָן דער מיליטערישער מאַכט פון מצרים זענען די פאַרבליבענע קאָנפראָנטאַציע לענדער נישט בכוח אָנצוגרייפן די יידישע מדינה.

קלאָר און לאָגיש. אין דעם „סעפּעראַטן״ שלום־אָפּמאַך רעד זיך אויך וועגן די רעכט פאַר די פּאַלעסטינער; וועגן אַ פולער אויטאָנאָמיע פאַר דער פּאַלעסטינעזער באַפעלקערונג אין יהודה, שומרון און אין דעם עזה־פּאַס. איז אָבער די איבערוועגנדיקע מיינונג פון די קאָמענטאַטאָרן געווען, אַז דער גאַנצער עסק, מיט דער אויטאָנאָמיע איז אַ ביצה שלא נולדה, וואָס סאַדאַט האָט באַדאַרפט האָבן אַלס אַ פייגנבלאַט...

דער קעמפּ דייוויד אָפּמאַך (סעפּטעמבער 1978), די ראַטיפיקאַציע פון שלום אָפּמאַך (מערץ 1979) געהערן צו דעם היסטאָרישן פּעריאָד פון התפעלות, ממש נאַציאָנאַלער עקסטאַז. אָבער אין די לעצטע פאָר חדשים האָט זיך די וועלט געענדערט.

די מיליטעריש גרעסטע מאַכט אינעם מיטעלן מזרח איז זיך צעפאַלן ווי א קאָרטן הויז. דאָס מיינט איראַן, די איינציקע מוזולמענישע מאַכט וואָס איז געווען פריינדלעך צו מדינת ישראל, געהאַנדלט און געוואַנדלט מיט ישראל, געהאַט אינטימע מיליטערישע אינטעליזשענס באַציאונגען מיט ישראל. דאָס איז געווען אַמאָל. היינט אמטירט די דעלעגאַציע פון דער פּ.ל.אָ. אין דער געביידע פון דער אַמאָליקער ישראלדיקער דיפּלאָמאַטישער פאָרשטייערשאַפט. די דאָזיקע דראַמאַטישע ענדערונג האָט צעשטערט דעם סטראַטעגישן באַלאַנס אין דעם גאַנצן ראַיאָן. איראַן האָט געהאַלטן אין צוים די ראַדיקאַלע איראַק. געהאָלפן מיט מיליטערישע איינהייטן דעם סולטאַנאַט פון אָמאַן קעגן די לינקע דיווערסאַנטן, געווען דער באַשיצער פון די אַלע אויל פּראָדוצירנדיקע אַראַבישע לענדער אינעם פּערסישן גאָלף. היינט איז די מיליטערישע מאַכט פון איראַן צעבראָכן און די פונדאַמענטאַליסטישע איסלאַמער רעוואָלוציע באַדראָט די אינערלעכע סטאַביליטעט פון די מוזולמענישע מדינות אין דעם גאַנצן מיטעלן מזרח.

ס׳אונטערליגט נישט קיין שום צווייפל, אַז דער אי־

מעלבורנער בלעטער

ליטעראַריש־געזעלשאַפטלעכע אויסגאַבע

אַדרעס פון רעדאַקציע : “KADIMAH”, 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia.

פעברואַר־מערץ 1980 נומער 10 (21) מעלבורן, אויסטראַליע

דער מערב — אַ קרבן פון זיין אייגענער נאַיוויטעט

מענטשן שטודירן געשיכטע און — לערנען גאָרנישט. ווי אַנדערש קאָן מען פאַרשטיין די טריוואָגע וואָס פּרעזידענט קאַרטער האָט אויפגעהויבן, זינט די סאָוויעטן האָבן פאַרנומען אַפגאַניסטאַן. זענען עס אַנדערע סאָוויעטן ווי די, וועלכע האָבן פאַרנומען ליטע, לעטלאַנד און עסטאָניע (1940), אָדער אונגאַרן (1956) אָדער טשעכאָסלאָוואַקיע (1968)? די זעלבע סאָוויעטן און די זעלבע טאַנקן... עס איז העריבער שווער צו פאַרשטיין: וואָס דערוואַרט דער מערב פון די סאָוויעטן?

יעדער אויסערן־מיניסטעריום פון די מערב־לענדער שווימלט און גריבלט מיט ספּעציאַליסטן: סאָוויעטאָלאָגן; קרעמלינאָלאָגן און אַנדערע שוואַרציאַרן וואָס פאַרנעמען היכע, גוט באַצאָלטע פּאָסטנס און אין זייער זעלבסט־צופרידנקייט באַמיען זיי זיך אונדז איינצורעדן, אַז דאָס זענען שוין נישט יענע סאָוויעטן... און נאָך איין לעקציע פון דער גאָר נישט ווייטער פאַרגאַנגענהייט פון וועלכער מיר זענען געווען עדות:

היטלער האָט פאַרנומען (אָדער צוריקגענומען — לויט דער נאַצישער טעאָריע) סאַאַר־געביט; דאַן האָט ער פאַראייניקט עסטרייך מיט דייטשלאַנד (אַנשלוס) דאַן האָט ער צוגעזאָגט צו זיין גוט און פרום, אויב מען וועט אים נישט שטערן צו פאַרנעמען טשעכאָסלאָוואַקיע און מען האָט אים געגלויבט... און נאָך דעם — פאַרשטייט זיך — האָט ער באַקומען אַפּעטיט אויף פּוילן...

ווען רוסלאַנד און דייטשלאַנד האָבן זיך צעטיילט מיט פּוילן (1939) האָבן מענטשן, וועלכע האָבן געוווינט ביי דער באַן־ליניע וואָס פירט אין דער ריכטונג פון מערב געזען די צוגן מיט נאַפט און אַנדערע גיטער, וועלכע זענען טאָג און נאַכט, אָן איבעררייס געלאָפן אין דער ריכטונג פון דייטשלאַנד. דאָס רוסישע פאָלק האָט זיך גענויטיקט סיי אין נאַפט און סיי אין ווייץ — אָבער די דייטשן זענען געווען בילכער...

יאָ — די רוסן האָבן געהאָלפן צו באַזאָרגן דער דייטשער קריגס־אינדוסטריע מיט רוי־שטאָפן; דער דייטשער אַרמיי — מיט שפּייז.

געדענקט עס נישט דער מערב? היינט שווימען איבער די ימען שיפן מיט מיליאָנען טאָנען תבואה פאַר דער סאָוויעטישער אַרמיי; טעכנאָלאָגישע הילף און וויכטיקע מינעראַלן און רוי־שטאָפן קריגן די סאָוויעטן, און דאָס העלפט זיי צו בויען בעסערע עראָפּלאַנען און גרעסערע קריגס־שיפן.

די סאָוויעטישע אַרמיי וואָס האָט פאַרנומען אַפגאַניסטאַן, קעגן וועלכער פּרעזידענט קאַרטער האָט אויפגערודערט די וועלט, ווערט דאָך באַזאָרגט מיט אַמעריקאַנער, אויסטראַליער אָדער קאַנאַדער פּראָדוקטן.

דער איינציקער אונטערשיד צווישן די סאָוויעטישע צושטעלונגען פאַר דייטשלאַנד, און די אַמעריקאַנער (אָדער אַנדערע לענדער) פאַר רוסלאַנד באַשטייט אין דעם, וואָס די סאָוויעטן האָבן די אַלע פּראָדוקטן אָפּגעריסן פון מויל פון רוסישן מענטשן. דער מערב טוט עס צוליב איבערפּראָדוקציע, צוליב פּראָפיטן. (כאָטש די רוסן יאָגן זיך נישט צו באַצאָלן, און דער חוב צום מערב באַטרעפט מיליאַרדן דאָלאַרן).

דער מערב חזרט איבער געצוי דאָס — וואָס די סאָוויעטן האָבן געטאָן: די סאָוויעטן האָבן געהאָלפן אויסשטאָטן די היטלער־אַרמיי — און דער מערב העלפט אויסשטאָטן און באַזאָרגן דער רויטער אַרמיי.

טאָמער וויל זיך עמעצער איינרעדן (צוליב פּערזענלעכער באַקוועמלעכקייט) אַז דער פאַרגלייך שטימט נישט — קען ער זיין זיכער, אַז די דאָזיקע איינרעדעניש וועט זיין אַ גאָר קורצוויילִיקע. עס איז נישט וויכטיק צו די סאָוויעטישע אַרמיי וועט אַריינמאַרשירן קיין איראַן מאָרגן — אָדער אין אַ חודש אַרום: היפּאָטעטיש קאָן מען זיך עס שוין פאָרשטעלן ווי אַ געשעענער פאַקט. און וואָס ווייטער? ווייטער וועט אַמעריקע בלייבן שטיין פאַרן פּאַראַדאָקס: די סאָוויעטן וועלן זיין די — וועלכע וועלן באַפרייען די אַמעריקאַנער עורבניקעס...

★

עס זענען דאָ קלוגע לייט וועלכע זאָגן אונדז, אַז: „דער קאָמוניזם האָט נישט געענדערט אויף אַזוי פיל רוסלאַנד, אויף וויפל רוסלאַנד האָט געענדערט דעם קאָמוניזם”. וואָס זשע איז פון דעם געדרונגען? האָבן מיר דאָך נישט קיין אַנדער ביישפּיל פון קאָמוניזם — נעמען מיר דעריבער אָן, אַז דאָס איז דער קאָמוניזם וועלכן די סאָוויעטן ווילן (און וועלן?!) אַרויפצווינגען אויף דער וועלט.

עס איז צו שטוינען, ווען מענטשן וואָס זענען יאָרן לאַנג

„קדימה״

פּרעזענטירט

די גאַסטשפּילן פון באַרימטן יידיש־סאָוויעטישן

קאָנצערט־זינגער

עמיל גאָראָוויעץ

אין אַ פּראָגראַם פון יידישע, העברעישע און רוסישע
פאָלקס און קונסט־לידער

* שבת, דעם 8טן מערץ, 8 אָונט אין „הכוח״ — סידנעי
* זונטיק, דעם 9טן מערץ, 8 אָונט אין קאָולפילד טאָון האָל, קאָולפילד
* שבת, דעם 15טן, זונטיק, 16טן און זונטיק, 23טן מערץ, 8 אָונט אין „קדימה״

* זונטיק, דעם 23טן מערץ, 3.30 נ״מ

ספּעציעלער נאָכמיטאָג־קאָנצערט

עס ווערט אויך צוגעגרייט

אַ פייערלעכער ליטעראריש־מוזיקאַלישער אָוונט

מיטן אָנטייל פון

חוה ראָזענפאַרב און עמיל גאָראָוויעץ

ביים קלאַוויר: נחמה פּאַטקין

בילעטן צו באַקומען: אין סעקרעטאַריאַט פון „קדימה״ 523־9817; אין באַלבערישסקיס בוכהאַנדלונג 534־6003

ISSN 0155-0128

מעלבורנער בלעטער

אינהאַלט:

מ. א. — דער מערב — אַ קרבן פון זיין אייגענער נאַיוויטעט . 1
ד״ר מ. פערשטענדיק — די אויטאָנאָמיע פאַרהאַנדלונגען אין שאָטן פון אַ נייער קאָנסטעלאַציע 2
י. ראָטנבערג — ווי אַזוי קען קומען די ישועה? 6
ד״ר עזריאל נאַקס — איינשטיין — זיין יידישער שורש 8
י. מ. לעווין — דער איינזאַמער בוים 10
מעם — פאַרבייגייענדיק 11
ח. מאַלטינסקי — לידער 12
הענרי שטייער — דער גורל פון טרעבלינקע 13
פון דער „קדימה״ ביבליאָטעק 18

פרייז 1 דאָלאַר

אַרויסגעגעבן דורך דער „קדימה״ אין מעלבורן, אויסטראַליע

מעלבורן נר. 10 (21) פעברואַר–מערץ 1980